

T.C
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EVSİZLER ÜZERİNE KURAMSAL BİR ÇALIŞMA

Leyla DOĞAN
Yüksek Lisans Tezi

Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyometri Programı

ELAZIĞ-2024

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

EVSİZLER ÜZERİNE KURAMSAL BİR ÇALIŞMA

Tez Yazarı
Leyla DOĞAN

Danışman
Doç. Dr. Muhammet FIRAT

**EYLÜL, 2024
ELAZIĞ**

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

Başlığı:	Evsizler Üzerine Kuramsal Bir Çalışma
Yazarı:	Leyla DOĞAN
Tez Öneri Tarihi:	15.06.2023
Savunma Tarihi:	26.09.2024

TEZ ONAYI

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına göre hazırlanan bu tez aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilmiş ve akademik dinleyicilere açık yapılan savunma sonucunda **OYBİRLİĞİ** ile kabul edilmiştir.

İmza

Danışman: **Doç. Dr. Muhammet FIRAT**
Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Başkan: **Prof. Dr. Süleyman İLHAN**
Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Üye: **Doç. Dr. Çağdaş Ümit YAZGAN**
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunun...../...../20..... tarihli toplantısında tescillenmiştir.

Prof. Dr. Murat SUNKAR
Enstitü Müdürü

BEYAN

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım **“EVSİZLER ÜZERİNE KURAMSAL BİR ÇALIŞMA”** başlıklı yüksek lisans tezimin içindeki bilgilerin doğru olduğunu, bilgilerin üretilmesi ve sunulmasında bilimsel etik kurallarına uygun davrandığımı, kullandığım bütün kaynaklara atıf yaparak belirttiğimi, maddi ve manevi desteği olan tüm kurum/kuruluş ve kişileri belirttiğimi, burada sunduğum veri ve bilgileri unvan almak amacıyla daha önce hiçbir şekilde kullanmadığımı beyan ederim.

26.09.2024
Leyla DOĞAN

ÖN SÖZ

Günümüz toplumlarının en büyük sorunlarından biri olan evsizlik, dünyadaki birçok ülkede uzun yıllardır araştırılmaktadır. Ancak, Türkiye'de evsiz insanlara yönelik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Evsizlik genellikle evsiz, ekonomik nedenlerden dolayı yaşanan zorluklar sonucunda daimî ikametgâhı veya barınacak bir evi olmayan bireylerin yaşadıkları problemlere vurguda bulunmaktadır. Evsizlerin kimler olduğu, yaşadıkları sorunları evsizlik probleminin modern toplumlarda neden arttığı gibi konulara yoğunlaşan bu çalışma evsizleri ve evsizlik olgusunu kuramsal olarak irdelemektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında tecrübelerinden faydalandığım, yerinde eleştiri ve yönlendirmeleriyle katkı sağlayan, yardımlarını esirgemeyen ve aynı zamanda beni bu konuya yönlendiren değerli danışman hocam Doç. Dr. Muhammet FIRAT'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma minnettarım. Çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan aileme de şükranlarımı sunarım.

Leyla DOĞAN
ELAZIĞ, 2024

İÇİNDEKİLER

BEYAN	I
ÖN SÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
TABLolar LİSTESİ.....	VII
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	VIII
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Literatür Özeti.....	2
1.2.Araştırmanın Konusu	6
1.2.1. Araştırmanın Amacı.....	7
1.2.2. Araştırmanın Önemi	7
1.2.3. Araştırmanın Problemi.....	7
1.2.4. Araştırmanın Yöntem	8
2. EVSİZLİK KAVRAMI.....	9
2.1.Evsizlik ve Evsizler.....	9
2.2.Evsizlik Olgusu.....	12
2.3 Evsizlerin Özellikleri	12
2.4 Evsizlik Türleri ve Sınıflandırılması	14
2.4.1 Cinsiyet Temelli Evsizlik.....	14
2.4.1.1 Kadın Evsizliği.....	15
2.4.1.2 Erkek Evsizliği	15
2.4.1.3 Eşcinsel Evsizliği	16
2.4.2 Yaş Temelli Evsizlik.....	16
2.4.2.1 Çocuk Evsizliği	16
2.4.2.2 Genç Evsizliği	17
2.4.2.3 Yetişkin Evsizliği	17
2.4.3 Zamana Göre Evsizlik	18
2.4.3.1 Geçici Evsizlik	18
2.4.3.2 Epizodik Evsizlik	18
2.4.3.3 Kronik Evsizlik.....	18
2.4.4 Gizli Evsizlik	19
2.4.5 Aile Evsizliği	19
2.4.6 Göçmen Evsizliği.....	20
2.4.7 Evsizlik Kültürü.....	21
2.5 Evsizliğin Nedenleri.....	21
2.5.1 Sosyal Nedenler	22
2.5.2 Sağlık Nedenleri	26
2.5.3 Ekonomik Nedenler	27
2.5.4 Bireysel Nedenler	28
2.6 Evsizlerin Demografik Özellikleri	28

2.7 Evsizlik Dönemi	28
2.7.1 Evsizliğin Tercih Sebebi Olması	28
2.7.2 Evsizlik Süreci ve Yaşam Koşulları	29
2.7.3 Maddi Durum ve Çalışma	29
2.7.4 Suç ve Şiddet İlişkileri	29
2.8. Evsizliğe Neden Olan Temel Problemler	30
2.9. Evsizlerin Sorunları	31
2.9.1. Barınma	32
2.9.2. Damgalanma.....	33
2.9.3. Sosyal Dışlanma	33
2.9.4. Aile Sorunları	34
2.9.5. İşsizlik	35
2.9.6. Ruhsal Hastalıklar	35
2.9.7. Fiziksel Hastalıklar.....	36
2.10. Evsizliğe İlişkin İstatistikler	37
3. EVSİZLİĞİ AÇIKLAYAN TEORİLER	44
3.1. Evsizliğe İlişkin Bireysel Teoriler	44
3.2. Evsizliği Açıklayan Yapısal ve Modern Teoriler	44
3.2.1. Yapısalcı Teori	44
3.2.2. Yapılaşma Teorisi.....	45
3.2.3. Liberal Bakış	46
3.2.4. Yeni Ortodoksi Teorisi.....	46
3.2.5. Feminist Teori	46
3.2.6. Eleştirel Realizm	47
3.2.7. Foucault'un Yaklaşımı	47
3.2.8. Post-Yapısalcılık	47
3.2.9. Etnografik Yaklaşım.....	48
3.2.10. Postmodernizm	49
3.2.11. Sosyal Gerçeklik Teorisi	49
4. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE EVSİZLİK.....	51
4.1. Dünyada ve Türkiye'de Evsizlere Yönelik Politika ve Uygulamalar.....	52
4.1.1. Barınma ve Konut Uygulamaları.....	55
4.1.1.1 Geçici Barınma Modeli.....	56
4.1.1.2 Kalıcı Konut Modeli	57
4.1.1.3. Basamak Modeli	57
SONUÇ	59
KAYNAKÇA.....	62
ÖZ GEÇMİŞ.....	69

ÖZET

EVŞİZLER ÜZERİNE KURAMSAL BİR ÇALIŞMA

Leyla DOĞAN
Yüksek Lisans Tezi

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı
Eylül 2024, Sayfa:VIII+69

Bu çalışmada evsizler ve evsizlik kavramsal açıdan incelenmekte, evsizliği açıklayan yapısal ve bireysel teoriler ele alınmaktadır. Bu kapsamda dünyada ve Türkiye'de evsizlere yönelik politikalar irdelenmektedir. Evsizlik kavramı, gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tüm toplumlarda ortaya çıkabilen sosyal bir sorun haline gelmiştir. Evsizlik, bireyin sağlıklı ve güvenilir bir ortamda yaşayabileceği bir konuta sahip olmaması durumu olarak açıklanmaktadır. Evsiz insanlar şiddete, alkol ve madde bağımlılığına, açlığa, tacize, hastalığa ve fuhşa açık bir şekilde yaşamlarını sürdürmektedir. Bu olumsuz şartlara rağmen, evsizlik bazen bireylerin kendi tercihleriyle bazen de zorunluluk nedeniyle oluşmaktadır. Gelişen toplum yapısıyla birlikte evsizlik olgusunda da birtakım değişimler meydana gelmiştir. Uzun yıllar boyunca bireylerin evsiz kalmaları yoksulluk olarak görülürken, günümüzde evsizlik yalnızca ekonomik sebeplerden dolayı değil, aynı zamanda fiziksel ve psikolojik hastalıklar, aile içi şiddet, iletişim eksikliği ve sevgisizlik, alkol ve madde bağımlılığı, sosyal yaşamdaki yoksunluk, geçmişte yaşanan olumsuzluklar, yapılan yardımlardan zamanında yararlanamama, yüksek kira fiyatları ve göç gibi faktörlerden kaynaklanabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Evsiz, Evsizlik, Yoksulluk, Ekonomi, Aile, Göç.

ABSTRACT

A Theoretical Study On Homeless

Leyla DOĞAN
Master's Thesis

FIRAT UNIVERSITY
Institute of Social Sciences
Department of Sociology
September 2024, Page:VIII+69

This study examines homeless people and homelessness from a conceptual perspective, and addresses structural and individual theories explaining homelessness. In this context, policies for homeless people in the world and in Turkey are examined. The concept of homelessness has become a social problem that can occur in all societies, regardless of their level of development. Homelessness is explained as the situation in which an individual does not have a home where they can live in a healthy and safe environment. Homeless people continue their lives open to violence, alcohol and substance addiction, hunger, harassment, illness and prostitution. Despite these negative conditions, homelessness sometimes occurs by the individual's own choice and sometimes by necessity. Along with the developing social structure, some changes have occurred in the phenomenon of homelessness. While for many years, individuals being homeless was seen as poverty, today homelessness can be caused not only by economic reasons, but also by factors such as physical and psychological diseases, domestic violence, lack of communication and love, alcohol and substance addiction, deprivation in social life, past negativities, inability to benefit from aid provided on time, high rent prices and migration.

Keywords: Homeless, Homelessness, Poverty, Economy, Family, Migration.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Evin Anlamı	10
Tablo 2. Evsizliğin Anlamı	10
Tablo 3. Evsizliğin farklı kültürlerdeki tanımları	11
Tablo 4. World Population Review	37

SİMGELER VE KISALTMALAR

Çev. : Çevirmen

Ed. : Editör

s. : Sayfa

vb. : Ve benzeri

vs. : Vesaire

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AŞTİ : Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesi

COE : Council of Europ

ETHOS : European Typology of Homelessness

FEANTSA : European Federation of National Organisations Working with the Homeless

HUD : Department of Housing and Urban Development

ILO : International Labour Organiyation

SYDV : Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK : Türk Dil Kurumu

TOKİ : Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

UNDP : United Nations Development Programme

UNİCEF : United Nations International Children's Emergency Fund

WHO : World Health Organization

1.GİRİŞ

Bu çalışmanın temelini oluşturan evsizlik, gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde her geçen gün artarak tüm toplumların kanayan yarası haline gelmiştir. Günümüzde toplumun en önemli sorunlarından biri olan evsizlik, kökeni insanlık tarihi kadar eskiye dayanan bir olgudur. Evsizlik tarihsel süreçte şekil değiştirse de temel olarak aynı kalmıştır.

Evsizler genellikle çatısız olarak tanımlanır. Genel olarak evsiz, ekonomik nedenlerden dolayı yaşanan zorluklar sonucunda daimî ikametgâhı veya barınacak bir evi olmayan bireyleri tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Evsiz insanlar sokaklarda, inşaatlarda, otogarlarda, parklarda, istasyonlarda, terminallerde, hastanelerde, bankamatiklerde ve arabalarda yaşamaktadır. Yaz mevsimlerinde barınacak yer bulmada fazla sorun yaşamazlarken, kış mevsiminde olumsuz hava koşulları nedeniyle ısınma sorunu ile baş etmeye çalışmaktadırlar. Toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel durumundan etkilenen evsizlik kavramı, Amerika'da farklı anlamlar içerirken, Afrika'da daha farklı anlamlar içerebilmektedir. Bu nedenle evsizliğe dair net bir tanım yapmak oldukça güçtür.

Evsiz insanlar sokaklarda genellikle gündüz vakitlerinde tehlike oluşturmazken, geceleri hem kendileri hem de toplum için tehlike oluşturabilirler. Evsizlerin yaşattıkları tehlikeler hayati risklere neden olabilmektedir. Alkol ve madde bağımlılığı, birçok farklı sağlık problemine neden olan önemli etkenlerdendir. Evsiz insanların madde bağımlılığı ve ruhsal sorunları, diğer faktörlere göre daha yaygındır. Evsiz kişilerin deneyimleri, problemleri, yaşam şartları ve aile bağlarının kopması gibi faktörler, onların evsizlikten kurtulmalarını zorlaştırmaktadır. Evsiz kişiler arasında aile bağlarının korunması ve güçlendirilmesi, evsizliğin önlenmesinde önemli bir güce sahiptir.

18. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkan Sanayi Devrimi ile küresel ölçekte ekonomik, sosyo-kültürel ve politik yapılarda yaşanan değişimler, bir kırılma noktası oluşturmuştur. Sanayi Devrimi ile birlikte kırsal ve kentsel bölgelerde insan gücünün yerini mekanizasyon almıştır. Sanayileşme kırsal alanları da etkilemiş ve bu durum Türkiye'de kırsal alanların boşalmasına neden olmuştur. Tarımda insan gücüne ihtiyaç azalırken işsizlik ve yoksulluk sorunları ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kentlerde yaşanan hızlı nüfus artışı, ekonomik kriz, demografik değişimler, sosyal eşitsizlik ve sınıf ayrımı gibi faktörlerle birlikte değişimlere yol açmıştır.

Gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerde evsizliği ortaya çıkaran farklı faktörler, topluma ve kültüre göre değişiklik gösterebilir. Evsizliğe neden olan faktörler bu bağlamda farklılık arz eder. Gelişmiş ülkelerde, kapitalist ve ekonomik nedenlerle bireyselleşmenin ortaya çıktığı 1980'li yıllarda evsizlik, önemli bir sosyal problem haline gelmiştir. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde ise yoksulluk; göç, işsizlik, maddi gelir yetersizliği, gelir dağılımındaki dengesizlik, akıl hastalığı, alkol ve madde bağımlılığı, aile yapısındaki değişimler ve kentsel dönüşüm gibi faktörler evsizliğin artmasına neden olmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde evsizlik, kentsel bölgelerde küresel ve evrensel bir insan hakları problemi olarak ortaya çıkar. Kentlerde nüfus artışıyla birlikte istihdam ve konut sayısındaki yetersizlikler, büyük kentlerin mevcut nüfusun konut ihtiyacını karşılayamamasına yol açar ve yoksullar gecekondular, getto gibi yerlerde yaşamak zorunda kalırlar.

Evsizlik, sosyal bir sorun olarak dünyada milyonları etkileyen bir problemdir. Günümüzde evsizlik probleminin ortaya çıkmasında ve yaygınlaşarak bir sosyal probleme dönüşmesinde özellikle kentleşme ve teknolojinin büyük bir etkisi bulunmaktadır. Evsiz olarak tanımlanan kişiler ve gruplar arasında kadınlar, aileler, çocuklar, gençler ve yetişkinler yer almaktadır. Dünyada nüfus artışı nedeniyle konut yetersizliği, kentlerin nüfusunun ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmesine neden olmuş ve yoksul bireyler gecekondular gibi yerleri barınma yeri olarak görmektedir. Bu durum, evsiz insanlar için birçok sorun oluşturmaktadır.

Son yıllarda, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, çeşitli sebeplerden dolayı az gelişmiş ülkelerden yoğun göç almaya başlamışlardır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sisteme entegre olamayan göçmenler, evsizlik problemi yaşamaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü'nün hazırladığı rapora göre, 2021 yılından sonra 90 milyona yakın insan, savaş, çatışmalar

ve zulüm gibi sebeplerden dolayı göç etmiştir. Dünyada ve Türkiye'de evsiz insanların sayısında artış yaşanmaktadır ve bu sayının net olarak bilinmesi zordur. Bu nedenle, evsiz kişiler çoğunlukla kendi kaderlerine terk edilmektedir.

Toplum, evsiz insanların tehlikeli olduğunu düşünmekte, bu kişileri dışlamakta ve suçlu olarak görmektedir. Oysa tehlikeli olan, evsiz insanları dışlayan toplumun kendisidir. Evsiz insanlara zarar vermemek için onları dışlamamak gerekmektedir. Evsiz insanların sebepsiz yere sevilmediği izlenimi yanıştır. Bu kişilerin de toplumun bir parçası olduğunu unutmamak gerekmektedir.

"Evsizler Üzerine Kuramsal Bir Çalışma" başlıklı yüksek lisans tezi dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmanın kapsamına ve yöntem bilgisine yer verilmiştir. Evsizlik, günümüzde dünyada ve ülkemizde birçok insanı etkileyen önemli bir sorundur. Bu nedenle, çalışma evsizlik kavramını daha yakından incelemeyi ve evsiz kalan bireylerin bu duruma düşmelerine sebep olan nedenleri bir araya getirip incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, bu kavramların doğru anlaşılması ve uygulanması hakkında bir bilinç oluşturmak da çalışmanın bir diğer amacıdır. Böylece, evsizlik olgusunu daha iyi anlamak ve günümüzde ve geçmişte yapılan politikaları ve uygulamaları ortaya koymak hedeflenmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde evsizliğin kuramsal boyutu (evsizlik ve evsizlerin tanımı, evsizlik olgusu) ele alınarak incelenmiştir. Bu kapsamda, evsizlerin özellikleri, evsizlik türleri ve sınıflandırılması, evsizlik nedenleri, evsizlerin demografik özellikleri, evsizlik dönemi, evsizliğe neden olan temel problemler, evsizlik sorunları ve evsizliğe ilişkin istatistikler gibi genel anlamda evsizlere yönelik kavramsal ve kuramsal bir çerçeve çizilerek incelenmiştir. Evsizlik türleri ve sınıflandırması (cinsiyet temelli evsizlik, yaş temelli evsizlik, zamana göre evsizlik, gizli evsizlik, aile evsizliği, göçmen evsizliği, evsizlik kültürü) değerlendirilmiş ve evsizlik nedenleri (sosyal, sağlık, ekonomik, bireysel) incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, evsizlik dönemi (evsizliğin tercih sebebi olması, evsizliğin süresi ve yaşam koşulları, maddi durum ve çalışma, suç ve şiddet ilişkileri) üzerine de detaylı bir inceleme yapılmıştır. İkinci bölümün sonunda ise evsizlik sorunları (barınma, damgalanma, aile sorunları, işsizlik, ruhsal hastalıklar, fiziksel hastalıklar) kavramsal ve kuramsal çerçevede anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde evsizliği açıklayan teoriler, evsizliğe ilişkin bireysel teoriler ve yapısal/modern teoriler incelenmiştir. Bu kapsamda, evsizliği açıklayan yapısal ve modern teoriler (yapısal, yapılaşma, liberal bakış, yeni ortodoksi, feminist, eleştirel realizm, Foucault'un yaklaşımı post-yapısalcılık, etnografik yaklaşım, postmodernizm, sosyal gerçeklik) üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise dünyada ve Türkiye'de evsizlik kavramı üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Bu bağlamda, dünyada ve Türkiye'de evsizlere yönelik politika ve uygulamalar ile barınma ve konut uygulamaları açıklanmıştır. Ayrıca, barınma ve konut uygulamaları (geçici ve kalıcı konut uygulamaları, basamaklı konut modeli) da kendi içinde değerlendirilmiştir.

1.1.Literatür Özeti

Yeni bir çalışmaya başlarken, evsizlik konusunu bütünsel bir bakış açısıyla ele alan çalışmaların oldukça az olduğunu bilmekteyiz. Mevcut çalışmalar genellikle evsizliği sadece belirli kavramlarla sınırlı tutmaktadır. Hâlbuki evsizlik oldukça geniş bir kavramdır ve her alana yayılmış bir sorunu ifade eder. Bu nedenle, sadece belirli bir alana odaklanmak, evsizlik olgusunu tam anlamıyla kavramaktan uzak olacaktır. Bu çalışmada ilk olarak, evsizlik kavramının açıklanması ve bu kavramı etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Ardından, evsizlik olgusu etrafında ortaya çıkan teoriler ve yaklaşımlar ele alınacaktır. Son olarak, dünya genelinde ve ülkemizde evsizlere yönelik politika ve uygulamalara yer verilecektir.

Evsizlikle ilgili kuramsal çalışmalar incelendiğinde, evsizliğin toplumsal bir sorun olduğu ve araştırmacıların evsizlik konusuna olan ilgisinin arttığı görülmektedir. Bu bağlamda, evsizler üzerine yapılan bazı çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

Nels Anderson'ın 1961'de yayımlanan "Hobo Evsiz Adamın Sosyolojisi" adlı kitabında, hobonun (evsiz) kendi toplumsal çevresi içindeki durumunun, kendi ihtiyaçlarının bir sonucu

olduğu veya en azından kendi ekonomik, toplumsal, sosyal ve politik kurumlarına sahip bağımsız bir yerel topluluk oluşturduğu görülmektedir. Bu araştırma, özellikle Chicago'daki Hobohemya üzerine odaklanmış olmasına rağmen, diğer Amerikan şehirleriyle karşılaştırılabilir ve onların benzer sorunlarına ışık tutabilir. Bu çalışmanın temel amacı, şehir ve şehir yaşamının genel veya evrensel özelliklerini değil, özel ve yerel boyutlarını ortaya çıkarmak değildir. Şehir yaşamını bir yerleşim modeli olarak ele alarak, bilimsel bilgi birikimine bir katkı sunmuştur (Anderson, 1961).

2011'de "Türkiye'de Evsizlere Dair Rapor" başlıklı raporda, ilk bölümde Türkiye'deki evsiz insanların durumunun tespiti yapılmıştır. İkinci bölümde Avrupa Birliği ülkelerindeki evsizlikle ilgili uygulamalar ve örnekler incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Türkiye'deki evsiz insanlar için devlet yöneticilerine yapılan talepler belirtilmiştir (Emad, 2011).

Yüksel Bekaroğlu'nun 2019'da yayımlanan "Evsizlik Kuramları ve Nedensellik: Eleştirel Bir Yaklaşım" adlı çalışmasına göre, evsizliği sadece bireysel olgulara indirgeyen teoriler, nesnellikten uzak ideolojik yapılarla ifade edilmiştir. Diğer yandan, sadece yapıya odaklanan teoriler ise kişisel boyutları göz ardı ettiği için evsizlik olgusunu açıklamada yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, evsizliği sosyal bilimlerdeki yapı ve eylem ikilemi çerçevesinde ele alan kuramlara ilk eleştiriler feminist ve postmodern/post-yapısalcı geleneğe dayanmaktadır. Feminist ve postmodern yaklaşımların temel amacı, evsizliği açıklamak değil anlamaktır. Feminist teoriye göre, evsizlik olgusu ve bu olguya ilişkin kurumsal süreçler ve uygulamalar, patriyarkalizmin ve toplumsal cinsiyetin yansımalarını ifade ederken; postmodern yaklaşım ise evsizliğin tanımlarını ve bu olguya ilişkin sosyal politika ve hizmetlerdeki iktidar ilişkilerine vurgu yapmıştır. Eleştirel realizm ise, evsizlik gibi sosyal gerçekliklerin yapı ve eylem gibi basit iki kavramla anlaşılamayacağına dair çok yönlü ve geniş bir bakış açısının geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Bekaroğlu Doğan, 2019).

Yüksel Bekaroğlu Doğan'ın 2021'de yayımlanan "Evsizler: Evsizliğin İnşası ve Evsizlerin Hayatta Kalma Stratejileri" adlı kitabında birinci bölümde evsizlik kavramı, evsizlik üzerine yapılan araştırmalar, evsizlik ve sosyal politikalar, evsizlik teorileri ele alınmıştır. İkinci bölümde ise İstanbul'da evsizliğin yapısal bağlamı incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise yöntem ve bulgular değerlendirilmiştir. Kitap, evsizliği bir süreç olarak ele alarak yapısal ve bireysel nedenler arasındaki ilişkiyi evsizlerin yaşam öyküleri üzerinden tartışırken, aynı zamanda evsizlerin deneyimlerini, sosyalleşme şekillerini, sosyal ve ekonomik sermayelerini, etkileşimlerini ve günlük yaşamlarındaki deneyimlerini analiz etmeye çalışmaktadır. Bu analizler, ihtiyaç duyulan hizmetlerin ortaya çıkması için önemli bir temel oluşturur (Bekaroğlu Doğan, 2021).

Nesrin İlhan ve Ayşe Ergün'ün 2010'da yayımlanan "Evsizler ve Toplum Sağlığı" makalesine göre, evsizlik dünya genelinde ve ülkelerinde önemli bir toplum sağlığı sorunudur. Son zamanlarda ekonomik ve sosyo-politik faktörlerin etkisiyle, evsiz kalan kadın, erkek, çocuk, genç ve yetişkinlerin sayısında önemli bir artış görülmüştür. Evsizlik, sağlık riskleri ve sorunlarına neden olmaktadır. Evsiz bireyler, barınma sorunu yaşadıkları için daha fazla sağlık sorunu yaşamakta ve sağlık hizmetlerine erişim konusunda engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu çalışmada, toplum içinde önemli bir risk grubu olan evsiz bireylerin sağlık riskleri, evsizlere yönelik toplum sağlığı hizmetleri ve sağlık koruma seviyeleri doğrultusunda toplum sağlığı sorumlulukları tartışılmaktadır (İlhan ve Ergün, 2010).

Yusuf Genç'in 2022'de yayımlanan "Sokağın Öteki Yüzü: Evsizlik Türkiye-Avusturya-İtalya-Macaristan Örneği" adlı çalışması, sokakta yaşayan kişilerin rehabilitasyonu ve arbuluculuk yoluyla evlerine dönüş projelerinin gerçekleştirilmesi amacını taşımaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde evsizlik ve tanımı, tarihi, evsizlik üzerine teoriler, evsizlerin sorunları, evsizlik nedenleri gibi faktörler incelenmiştir. İkinci bölümde hassas gruplar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde evsizlere yönelik politika ve uygulamalara yer verilmiştir. Dördüncü bölümde evsizlikle ilgili literatür incelenmiştir. Beşinci bölümde ise kullanılan yöntemler açıklanmıştır. Altıncı ve son bölümde ise bulgular sunulmuştur. Bu çalışmanın temel amacı, evsizlik ve evsizlerin kavramsal çerçevesi ile tarihsel araştırmanın ana dayanaklarını oluşturmak ve evsizlerin ve ailelerinin yaşadığı biyolojik, psikolojik ve sosyal sorunları belirlemek ve bu sorunlara uygun çözüm önerileri geliştirmektir (Genç, 2022).

Alptuğ Bektaş'ın 2014'te yayımlanan "Evsizlik Olgusu ve Evsizlere Yönelik Sosyal Politikaları Hükümlü Evsizlere İlişkin Bir Araştırma" adlı yüksek lisans çalışmasında, birinci bölümde evsizlik kavramının tanımı ve sosyal politika söylemine yer verilmiştir. Bu kapsamda, evsizlik olgusu kavramsal olarak ele alınmış, uluslararası boyutta evsizlik incelenmiş ve Avrupa Birliği'nde evsizliğin genel sorunları ve çözüm süreci araştırılmıştır. İkinci bölümde ise AB'de evsizlik olgusu ve sosyal politikalar incelenmiştir. Son olarak ülkemizde evsizlik olgusu ve cezaevindeki evsiz insanlara yönelik bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada, cezaevinde hükümlü veya tutuklu olarak bulunan ya da cezaevine girmeden önce evsiz kalan bireylerin durumu ele alınarak, evsizliğin perspektifi, suç işleme ile evsizlik arasındaki etkiler, ülkemize özgü şartlar ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur (Bektaş, 2014).

Yasin Akyıldız'ın 2020'de yayımlanan "Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmet İhtiyacının Ekosistem Yaklaşımı Bağlamında İncelenmesi; İstanbul Örneği" adlı doktora tezinde birinci bölümde teorik bağlam ve tanımlar ele alınmıştır. Bu bağlamda, ekosistemin mahiyeti, evsizlik tanımı, evsizlik sebepleri, türleri ve neo-liberal politikaların evsizlik problemlerine etkileri incelenmiştir. İkinci bölümde dünya genelinde ve ülkemizde evsizlere yönelik sosyal hizmet uygulamaları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise ekosistem kuramı, yöntemler, bulgular ve analizler yer almıştır. Evsizlik, günümüz toplumlarında gelişmişlik seviyesi dikkate alınmaksızın tüm toplumlarda ortaya çıkan sosyal bir sorundur. Evsizlik olgusu, literatürde yeni bir boyut kazanarak "yeni evsizlik" olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle yeni evsizlik olgusunda vurgulanmış olan nokta, toplumdaki diğer bireylerin evsizlik riskiyle karşılaşma olasılığını artırmıştır. Küresel ekonomik krizler, sosyal politikaların değişimi gibi faktörler, yeni evsizlik olgusunun ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere yapılan göçler de evsizlik olgusu içinde yer almaktadır. Araştırma, evsizlik problemine yol açan faktörlerin aile içi sorunlar, ekonomik zorluklar, işsizlik gibi çeşitli etmenler olduğunu ortaya koymuştur. Evsizlik olgusunun farklı nedenlerle ortaya çıkması ve farklı seviyelerde yaşanması, bu sorunun çözümünde bütüncül bir yaklaşımın gerekliliğini göstermektedir. Bu bağlamda, sosyal ve politik, mesleki, sivil toplum seviyelerinde yapılacak uygulamalar ve politikaların önemi vurgulanmaktadır (Akyıldız, 2020).

Yasin Akyıldız'ın 2022'de yayımlanan "Evsiz Bireylerin Sosyal Hayatı Üzerine Nitel Bir Araştırma: Türkiye Örneği" adlı makalesinde iki bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmada ilk olarak giriş yapılmıştır. Birinci bölümde ise evsiz bireylerin sosyal hayatı yabancı kaynaklardan elde edilen veriler yer verilmiştir. İkinci bölümde ise evsizlik konusu üzerine yapılan internet ortamında erişime açık tezlerde evsizlerin sosyal yaşamına ait bulgular tespit edilerek değerlendirilmiştir. Son olarak da tartışma, sonuç ve öneriler yer almıştır (Akyıldız, 2022).

Uğur Özdemir'in 2010 yılında yayımlanan "Evsizlik ve Evsizlere Genel Bir Bakış" adlı makalesine göre, dünyanın dört bir yanında artan sayıda evsiz insan bulunmaktadır. Bu insanlar, yalnız, tedirgin, gururlu, kötü kokulu, kirli, öfkeli, mağrur, mağdur ve tuhaf bakışlı gibi çeşitli niteliklere sahiptirler. Bu kavramlar, genellikle evsiz insanları tanımlamak için kullanılır. Evsiz insanlar, genellikle birkaç parça eşya ile otobüs terminallerini, tren istasyonlarını, hastaneleri veya bankaları geçici veya sürekli olarak yerleşim yeri olarak kullanırlar ve zor hikâyeleriyle gururlu bir bakış sergilerler. Birleşmiş Milletler'in raporlarına göre, dünya genelinde yaklaşık 100 milyon evsiz insan bulunmaktadır. Evsizlik, birçok sosyal problemi içeren bir bağlayıcı konumda bulunur ve 21. yüzyılda insanların karşılaştığı önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Bu çalışmada, evsizlik olgusunun tanımı, sebepleri ve evsizlerin genel özellikleri üzerinde durulmuştur. Evsizlik, günümüz dünyasında önemli bir sosyal sorun olarak kabul edilmekte ve çözümü için çeşitli yaklaşımların gerekliliği vurgulanmaktadır (Özdemir, 2010).

Esra Çolakoğlu'nun 2023 yılında yayımlanan "Söylem Analizi Yoluyla Türkiye'deki Evsizlere Dair Temsil ve Algıların İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde, ev, evsizlik ve evsizliğin tanımları hem dünya genelinde hem de Türkiye'de yapılan çalışmaların ve verilerin literatür taraması yapılarak incelenmiştir. Tezde, evsizliğe yönelik temsilleri ve algıları yansıtan önde gelen söylem çalışmaları incelenmiş ve sunulmuştur. Bu çalışmada, özellikle van Dijk'ın eleştirel söylem analizi yaklaşımıyla evsizliğe yönelik temsillerin incelenmesi ve evsizlere yönelik sosyal politika eksikliğinin bu baskın söylemlerle nasıl açıklanabileceği üzerinde durulmuştur.

Ülkemizde evsiz insanlara yönelik baskın söylemler tanımlanmış ve evsizlere yönelik sosyal politika ve sosyal hizmet bağlamında bir eksiklik belirlenmiştir. Tez, Türkiye'deki evsizliğe dair temsil ve algıların derinlemesine analiz edilmesi açısından önemli bir katkı sağlamaktadır (Çolakoglu, 2023).

Ahsen Gür Ayyıldız'ın 2022 yılında yayımlanan "Evsizler İçin Sürdürülebilir ve Alternatif Bir Barınma Yaklaşımı Olarak Eko-Köyler" adlı yüksek lisans tezinde, farklı kültürler ve coğrafyalardan evsiz insanlar üzerine geliştirilen eko-köylerin çözüm süreçleri ve önerileri ekolojik, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik ilişkileri bağlamında incelenmiştir. Bu çalışma, evsizlik sorunları için bir alternatif çözüm olarak belirlenen eko-köy yaklaşımını detaylı bir şekilde ele almaktadır. Ayrıca, terk edilmiş yerleşim yerlerinin eko-köy düşüncesiyle rehabilite edilerek evsiz bireylerin kullanımına sunulmasını amaçlamaktadır. Bu tez, evsizlik sorununa sürdürülebilir ve alternatif bir yaklaşım sunarak önemli bir katkı sağlamaktadır. Eko-köylerin evsizlikle mücadelede potansiyel bir çözüm olabileceği üzerinde durulmuş ve bu yönde öneriler geliştirilmiştir (Gür Ayyıldız, 2022).

Ayşin Çetinkaya Büyükboğdur ve Derya Kayma tarafından 2021 yılında kaleme alınan "Gölgede Kalan Bir Sorun Alanı: Kadın Evsizliği" adlı makale, evsiz kadınların problemlerini betimlemeyi ve sosyal hizmet alanında çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. İstanbul ilinde yaşayan evsiz bireylere hizmet veren barınma yerlerinde kalan ve sokaklarda yaşamlarını sürdüren 22 kadın katılımcı ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle araştırmanın amacı, evsizlik sürecine geçme sebepleri ve karşılaşılabilecek risklerle ilgili görüşleri iki bölümde ele almaktadır. Araştırmaya göre, kadın evsizliğine sebep olan faktörler arasında aile içi problemler, uygun konutlara erişim zorlukları ve işsizlik gibi sorunlar yer almaktadır. Ayrıca, kadınların evsizlikle karşı karşıya kaldıklarında önemli risk faktörlerinin açlık, soğuğa maruz kalma, şiddet mağduru olma ve suç kurbanı olma olduğu belirlenmiştir. Bu sebeple, kadınları evsizlikten koruyacak sosyal politika uygulamalarının geliştirilmesi önerilmektedir (Çetinkaya Büyükboğdur ve Kayma, 2021).

Meryem Küçük'ün 2014'te kaleme aldığı "Kent Yoksulluğu ve Evsizlik: İstanbul-Zeytinburnu Spor Kompleksi Barınma Evi Örneği" adlı yüksek lisans tezinde, kent yoksulluğu ve evsizlerin problemlerini derinlemesine incelemeyi amaçlamıştır. Zeytinburnu Spor Kompleksi Barınma Evi'nde 90 evsiz ile görüşülmüştür. Bu evsizlerin 68'i erkek, 22'si kadındır. Bu tezde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu tez, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kavramsal açıklamalar yapılmıştır. Yoksulluk, kentsel yoksulluk, evsizlik kavramlarının tanımları yapılmıştır. Evsizliği açıklayan teorilerin açıklaması yapılmıştır. İkinci bölümde ise bazı ülkelerin evsizlere yönelik yapmış oldukları araştırmalar ve politikalara değerlendirilmiştir. Avrupa Birliği, ABD ve Türkiye'de uygulanan politikalar değerlendirilmiştir. Daha sonra Türkiye'de evsiz insanlara yönelik kurumsal hizmetlere değerlendirilmiştir. Son olarakta, Türkiye'deki sivil toplum faaliyetlerine yapmış oldukları hizmetler incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırmanın bulguları ve analizleri yapılmıştır. Bulgular değerlendirilmiştir. Neden evsizler? Başlığı altında evsizler hakkında açıklamalar yapılmıştır. Son olarakta, sınıf-altı göstergeleriyle evsizler hakkında değerlendirme yapılmıştır (Küçük, 2014).

Meryem Küçük'ün 2018'de kaleme aldığı "Evsizlik ve Evsizliği Açıklayan Teoriler" adlı makalede, evsizlik olgusu toplumsal bir sorun olarak kabul edilirken, bu sorunun teorik açıklamaları konusunda sosyal araştırmacıların hemfikir olmadıkları görülmüştür. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri, dil, kültür, sosyal yapılar ve ekonomik faktörler gibi çeşitli etmenlerdir. Evsizlik, gelişmiş ülkelerde kapitalizmin etkisi ve bireyselleşmenin artmasıyla 1980'lerde önemli bir sosyal sorun olarak ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, evsizlik olgusunun kent yaşamıyla iç içe geçtiği ve yanlış bir kentleşme süreciyle ilişkili olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın temel amacı, evsizlik olgusunu ve sebeplerini açıklamaya yönelik teorileri incelemektir. İlk olarak, "bireysel" ve "yapısal" olmak üzere iki ana teorik yaklaşım ele alınmıştır. Daha sonra, bu ana yaklaşımların alternatifleri olan yeni teorik yaklaşımlar, post-yapısalcılık, postmodernizm, yapısalcılık, eleştirel teori, sosyal bir gerçeklik olarak evsizlik ve etnografik yaklaşımlar değerlendirilmiştir (Küçük, 2018).

Esra Banu Sipahi ve Tuğçe Arslan'ın 2021 yılında yayımlanan "Evsizlik Sorununun Pandemi İle İlişkisi ve Türkiye'deki İzdüşümü" adlı makalede, kentlerde yaşanan nüfus artışıyla birlikte evsizlik kavramı, günümüz toplumunda insanların mücadele etmekte sorun yaşadığı ve bir türlü çözüme kavuşturulamayan bir problemdir. Özellikle küreselleşmeyle birlikte yeni yoksul sınıflamaları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sınıflandırmanın içinde yer alan evsizler, toplumun görmezden geldiği, korktuğu, dışladığı bir sınıf olarak değerlendirilmektedir. Evsiz bireylerin içinde bulunduğu bu durumu olumsuz etkileyen önemli bir gelişme ise Covid-19 pandemisidir. Küreselleşmenin beraberinde getirdiği bu hastalık durumu, evsiz bireyleri birçok yönden olumsuz etkilemiştir. Bir yandan pandeminin ekonomik ve psikolojik etkilerinden dolayı evsizliğin nedeni olma potansiyeli, diğer yandan ise evsiz bireylerin kendileri ve içinde yaşadıkları toplum açısından büyük bir sorun oluşturmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'de çok fazla önemsenmeyen ancak önemli bir problem olan evsizlik olgusuna Covid-19 salgını bağlamında ele alınmıştır. Dünyada ve Türkiye'deki evsizlik ile ilgili yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir (Sipahi ve Arslan, 2021).

Fırat Gündüz'ün 2020 yılında yayımlanan "Türkiye'de Evsizlik ve Evsizler Üzerine Bir İnceleme: Bir Politika Önerisi" adlı çalışmada, ilk olarak evsizliğin tanımı yapılmış ve evsizlik olgusunun tanımlanmasında birçok farklı tanımlar yer almaktadır. İkinci başlık olarak evsizliğin nedenleri üzerinde değerlendirme yapılmıştır. Evsizlik teorisini iki temel başlık olarak ele alınmıştır. İlk olarak bireysel nedenler teorisi, kişisel kararlar ve tercihler yer verilmiştir. İkinci olarak yapısal nedenler teorisi, bireylerden bağımsız kurum ve kuruluşların evsizliğe neden olduğu düşüncesine yer verilmiştir. Üçüncü başlıkta ise evsizliğin sınıflandırmasına yer verilmiştir. Eski evsizlik ve yeni evsizlik sınıflandırma olarak iki ayrılmaktadır. Eski evsizler genellikle erkeklerden oluşmaktadır. Yeni evsizler ise, kadınlar ve çocuklar oluşmaktadır. Dördüncü başlıkta ise küresel evsizlik verilerin yer verilmiştir. Evsizlik faktörü küresel bir problem haline gelmiş ve 25 yıllık bir sürece denk gelmektedir. Son olarak, Türkiye'de Evsizlik ve Evsizler üzerine değerlendirmeler yapılmıştır (Gündüz, 2020).

Mustafa Karaca, Mehmet Ali Gazi ve Caner Çakı'nın 2019 yılında yayımlanan "21. Yüzyılın Sosyal Güvenlik Sorunu Olarak Evsizler: "Evsizler"i Konu Alan Reklam Kampanyaları Üzerine Göstergebilimsel Bir İnceleme" adlı çalışmada, reklam kampanyalarında bu problemin nasıl yansıtıldığının göstermektir. Diğer bir amacı ise bu probleme nasıl bir çözüm önerilerini sunulduğunun irdelenmiştir. Türkiye, Kanada, İngiltere, Brezilya, Arjantin, Avustralya, ABD, Fransa ve Rusya'nın içinde bulunduğu on farklı ülkeyi kapsayan evsiz insanların problemlerine yönelik hazırlanan reklam kampanyaları incelenmiştir. İlk olarak evsizlerin yaşadıkları temel sorunlara değinilmiştir. Daha sonra evsizlere yönelik yürütülen yardım faaliyetlerine yer verilmiştir. On ülkede evsizleri konu alan reklam kampanyaları göstergebilimsel analizi ile değerlendirilmiştir (Karaca vd., 2019).

Ayten Kaya Kılıç ve Hüsnünur Aslantürk 2019 yılında yayımlanan "Evsizlerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Sokak Yaşam Deneyimleri: Antalya Örneği" adlı makalede, evsiz insanların sosyo-demografik özelliklerinin araştırıp incelemektir. Ayrıca bu kişilerin sokak yaşam deneyimlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmada genel tarama modeliyle değerlendirilmiştir. 2018 yılı içinde Antalya ilindeki Eğitim ve Araştırma Hastanesi Sosyal Hizmet Birimi'ne başvuran, evsizler dâhil edildi. Bu çalışmada anket tekniği uygulanmış ve evsizlere 34 soru sorulmuştur. Çalışmanın sonucunda evsiz kişiler çoğunluğunun 45-59 yaş arasındadır. Erkeklerin sayıları kadın ve çocuklara göre fazla oldukları görülmüştür. Eğitim düzeyleri çoğunlukla ilköğretim olduğu tespit edilmiştir. Çoğunluğunun sosyo-ekonomik sorunlardan dolayı sokakta yaşadığı görülmüştür (Kaya Kılınc ve Aslantürk, 2019).

1.2.Araştırmanın Konusu

TDK Sözlüğü "ev" kelimesi kişinin ya da bir ailenin içinde yaşadığı yer olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin maddi ve manevi gelişme katkı sağlayacak her türlü eylemin merkezi olan ev; psiko-sosyal, ekonomik veya kültürel birçok faktörü bünyesinde barındırmaktadır (Ravehill, 2008: 12; Arnold, 2004: 60). Konut fiziksel ortamdır ibarettir, ancak ev; sosyal ilişkileri içerir (Rossi, 1989: 5). Evsiz herhangi bir yerleşim yeri olmayan kişilere denir. Bu kişiler

yaşamlarını sokaklarda, parklarda, otobüs ve gar duraklarında vb. yerlerde kalmaktadırlar. Evsizlik ise kişinin güvenli ve sağlıklı bir yerleşim yerine sahip olamaması olarak açıklanmaktadır. Evsizlik (homelessness), bir evi veya kalıcı bir ikâmetgahı olamamama durumu olarak tanımlanmıştır ve yoksulluğun sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Akyıldız, 2017). Evsizler; garlarda, parklarda, köprü altlarında, karton kutular üzerinde yaşamlarını sürdürmektedirler.

Dünyada ve Türkiye'de yaşanan gelir dağılımındaki adaletsizlik artması, evsizlik sorununu beraberinde getirmiştir. Bu sorun yoksulluk artmasıyla beraber toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren bir toplumsal problem haline gelmeye başlamaktadır. Evsizlerin sayısı gün geçtikçe tüm ülkelerde artmaktadır.

Bu çalışma, dünyada ve ülkemizde evsizlik kavramının yerleşmesi ve gelişmesi için aktif olarak çalışanları ve bu alandaki derinlemesine araştırmaları incelemiştir. Ayrıca, evsizliğin ortaya çıktığı dönemden günümüze kadar olan süreci detaylı bir şekilde ele almıştır. Bu nedenle, evsizlik üzerine yapılan teoriler ve yaklaşımlar derlenerek bir çatı altında incelenmiştir. Dünyada ve Türkiye'de uygulanan politikalar ve uygulamalar da incelenmiştir. Bu konuların daha iyi anlaşılması için evsizlik ve evsizlik faktörü temel kaynak olarak kullanılmıştır.

1.2.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmadaki amaç;

- Evsiz ve evsizlik kavramı hakkında genel bir bilgi vermek,
- Evsiz kalan bireylerin evsiz kalmalarına sebep olan nedenleri bir çatı altında toplamak,
- Evsizler üzerine yapılmış çalışmalarda bulunan teorileri ve yaklaşımları belirlemek,
- Dünyada ve Türkiye'de evsizler üzerine uygulanan politikaları ve uygulamaları belirlemek.
- Evsizlik konusunda genel bir araştırma yaparak mevcut problemlere çözüm önerileri sunmak.
- Evsizlik ve evsizler üzerine kuramsal bir çalışma yaparak mevcut literatüre yeni bir bakış açısı getirmek.

1.2.2. Araştırmanın Önemi

Evsizler üzerine yapılan bu çalışma, insanların evsiz kalma sebeplerini araştırmayı ve evsiz insanların sorunlarına çözüm üretmeyi amaçlamaktadır. Evsizlerin sadece barınma sorunu yaşamadıklarını, aynı zamanda sağlık, ekonomik, eğitim, psikolojik, sosyal ve kültürel birçok sorunla karşı karşıya olduklarını vurgulayarak, toplumda bu sorunları bütüncül olarak ele almayı ve sosyal bir farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, dünyada ve Türkiye'de evsizlerle ilgili uygulanan politikaları inceleyerek değerlendirmeler yapmayı planlamaktadır.

Evsizlik konusunda yeterince literatür olmaması ve mevcut çalışmaların genellikle alan araştırmalarıyla sınırlı kalması nedeniyle, yerli ve yabancı kaynaklardan derlenen bilgilerle genel bir bakış açısı elde ederek, evsizlikle ilgili mevcut sorunları anlamaya ve çözüm yolları üretmeye odaklanmaktadır. Bu çalışma aynı zamanda toplumu evsizlik konusunda bilgilendirerek, evsizlerin karşılaştığı sorunları daha iyi anlamalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Seçilen tema, derinliği ve kapsamıyla dikkat çekici olacak şekilde tasarlanmıştır.

1.2.3. Araştırmanın Problemi

Evsizlik, dünya genelinde ve ülkemizde sosyal bir sorun haline gelmiştir. Evsiz bireyler, dezavantajlı konumları nedeniyle yaşamlarını en zor koşullarda sürdürmektedirler. Özellikle Sanayi Devrimi sonrasında evsizlik problemi daha da artmıştır. 2000'li yıllarda evsizlik, gelişmiş ülkeler dâhil olmak üzere dünya genelinde çözümü zor bir sorun haline gelmiştir. Az gelişmiş ülkelerde ise bu sorun daha da belirgin bir şekilde görülmektedir.

Evsizlikle ilgili politika ve uygulamalar genellikle barınma sorunlarına odaklanmıştır. Ancak evsizlik sadece barınma eksikliğiyle sınırlı değildir; aynı zamanda sosyal, sağlık, kültürel, ekonomik, eğitim gibi birçok alanda da sorunlarla karşılaşılmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, evsizlik sorununa yönelik çözümler geliştirilirken bu çok yönlü sorunların derinlemesine ele alınması gerekmektedir. Evsiz bireylere sadece barınma sağlanması değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal desteklerin de verilerek topluma kazandırılmaları gerekmektedir.

Bu çalışma evsizler toplumun bir parçası olması ve toplumda sosyal bir sorun haline gelmesi nedeniyle önemsendiği ve açmaya çalıştığı bir sorunsalı oluşturmaktadır. Çalışmada özellikle evsizlik türlerinin nasıl sınıflandırıldığı, evsizlik kültürünün nasıl oluştuğu, evsizliğe neden olan faktörlerin neler olduğu, evsizlik sürecinde karşılaşılan riskleri neler olduğu, dünya genelinde ve Türkiye'de evsizliğin temsili ve algılanması ve evsizlere yönelik politikalar ve uygulamaların nasıl olduğu gibi sorulara cevaplar aranacaktır.

1.2.4. Araştırmanın Yöntem

Evsizlik, dünya genelinde ve Türkiye'de ciddi bir toplumsal sorun haline gelmiştir. Sanayi Devrimi'nden günümüze kadar yaşanan sorunlar nedeniyle evsizlik artmıştır. Bu çalışmada, evsizlik kavramının tanımı, teoriler ve yapılan uygulamalar incelenmiştir. Çalışma, teorik bir çalışma olduğundan literatür taramasına dayalı betimsel bir yöntem kullanmıştır. Birincil ve ikincil kaynaklar, tez çalışmaları, kitaplar, bildiriler, makaleler, raporlar, dergiler ve internet kaynakları gibi kaynaklar taranarak bilgi sağlanmıştır. Dünya genelinde ve Türkiye'de evsizlerle ilgili yapılan çalışmalar da incelenmiştir. Bu çerçevede, çalışmanın yönteminde rasyonellik ve nesnellik esas alınmıştır.

Araştırmanın ilk bölümünde, çalışmanın konusu, amacı, önemi, problemi ve yöntemi açıklanmıştır. Bu bölümde, evsizlik konusunda yapılan çalışmaların rasyonel ve nesnel bir temele dayandırıldığı vurgulanmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümü, evsizliğin kavramsal boyutunu ele almaktadır. Bu bağlamda, evsizlik ve evsizlerin tanımı, evsizlik olgusu, evsizlerin özellikleri, evsizlik türleri ve sınıflandırılması, evsizlik nedenleri, evsizlerin demografik özellikleri, evsizlik süreci, evsizliğin temel problemleri ve evsizlikle ilgili istatistikler gibi konular genel anlamda ele alınmıştır. Evsizlik türleri ve sınıflandırması konusunda cinsiyet, yaş, zaman, gizlilik, aile, göçmenler ve evsizlik kültürü gibi yedi farklı kategori incelenmiştir. Evsizlik nedenleri ise sosyal, sağlık, ekonomik ve bireysel olmak üzere dört ana başlık altında değerlendirilmiştir. Evsizlik dönemi ise evsizliğin neden tercih edildiği, süresi, yaşam koşulları, maddi durum, çalışma, suç ve şiddet ilişkileri gibi faktörler üzerinde durulmuştur. Birinci bölümün sonunda ise evsizlik sorunları; barınma, damgalanma, aile sorunları, işsizlik, ruhsal ve fiziksel sağlık sorunları gibi kavramlar kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, evsizliği açıklayan teoriler incelenmiştir. Bu teoriler arasında evsizliğe ilişkin bireysel teoriler ile yapısal ve modern teoriler bulunmaktadır. Yapısal ve modern teoriler kapsamında ise yapısal, yapılaşma, liberal bakış, yeni ortodoksi, feminist, eleştirel realizm, Foucault'un yaklaşımı, post-yapısalcılık, etnografik yaklaşım, postmodernizm ve sosyal gerçeklik gibi teorilerin değerlendirmeleri yapılmıştır.

Araştırmanın dördüncü bölümünde ise Dünyada ve Türkiye'de evsizlik kavramı üzerine değerlendirme yapılmıştır. Bu bölümde, evsizlere yönelik politika ve uygulamalar ele alınmıştır. Barınma ve konut uygulamaları kapsamında ise geçici konut uygulamaları, kalıcı konut modeli ve basamak modeli olmak üzere üç ana başlık altında değerlendirilmektedir.

2. EVSİZLİK KAVRAMI

Evsizlerin kim olduğu ya da kimlerin evsiz olarak kabul edileceği konusunda kesin ve ölçülebilir bir kriter bulunmamaktadır. Bu nedenle, çalışmada birçok araştırmacının evsizlik ve evsizlerle ilgili tanımlarına yer verilmiştir.

2.1.Evsizlik ve Evsizler

Oxford Sözlüğü, "ev"i tanımlarken güvenlik, sevgi, sığınak, rahatlık, dinlenme, uyku, sıcaklık, etkileşim, yemek ve sosyal ilişki gibi kriterleri kullanmaktadır. Bu tanımda önemli olan, evin sadece fiziksel bir mekân olmaktan öte, sosyal ilişkileri de içermesidir (Rossi, 1989: 5).

Evsizler literatürde, toplumdan izole yaşayan, bedensel ve ruhsal sorunları olan, bir önceki geceyi sokakta, barınaklarda, otellerde, metrolarda, tünellerde, parklarda, terk edilmiş binalarda veya arkadaşlarının yanında geçiren, en az 60 gün sürekli belirsiz bir yerde kalan ve sürekli kalabilecek bir yere sahip olmayan kişiler olarak tanımlanmıştır (Acar, 2006: 9). "Evsiz" İngilizce karşılığı "homeless" olarak geçer. Ayrıca bazen "bimekân" terimi de kullanılmaktadır. Osmanlıca'da "bimekân", mekânsız, yersiz, yurtsuz anlamına gelmektedir.

Evsizlik, bir bireyin sağlıklı ve güvenilir bir konuta sahip olmaması durumunu ifade eder. Bu bağlamda, evsizlik üzerine birçok tanım yapılmış olsa da, temelde bireyin sürekli bir konuta sahip olamaması ortak bir noktadır. Ancak, evsizlik gerçekte yoksulluk, işsizlik, göç, kentleşme, özgürlük eksikliği, toplumsal rollerde aktif olamama, madde kullanımı gibi çeşitli sorunları içerir. Evsizlik, çok boyutlu ve değişken bir sosyal sorundur ve dünya genelinde ve ülkemizde ekonomik, sosyal ve politik nedenlere bağlı olarak artış göstermektedir. Evsizlerin düzenli ve sabit bir uyuyacak yerleri bulunmaz.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, evsizliği "Mutlak Evsizlik" olarak tanımlar. Bu tanıma göre, insanlar yerleşim amaçlı olmayan kapalı mekânlarda, terk edilmiş binalarda, açık alanlarda, araçlarda, acil durum barınaklarında veya geçici konutlarda kalmaları durumunda mutlak evsiz olarak değerlendirilirler. Dünya genelinde mutlak evsiz sayısının 100 milyon ile bir milyar arasında olduğu tahmin edilmektedir (Gelberg ve Arangua, 2006; Bekaroğlu Doğan, Y. 2020).

Hope ve Young'ın çalışması, evsizlerin yaşam koşullarını betimlemesi açısından, daha önce tanımlanan bütün tanımlardan daha genel bir tanıma sahiptir. Bu tanıma göre, evsizlerin yaşam koşullarında benzerlikler bulunmaktadır:

1. Uzun süreli sığınacak bir yerin olmaması veya sınırlı olanaklara sahip olunması.
2. Köprü altları, kapı eşikleri, arabalarda, terkedilmiş binalarda, garlarda, otobüs duraklarında yaşayanlar.
3. Dinsel organizasyonlar ve kamusal yardım olanaklarından yararlanma ihtiyacı olmasına rağmen yetersiz yararlanma.
4. Ucuz otel ve benzeri yerlerde geçici olarak kalanlar.
5. Sıcak bir ev ortamı sağlayamayan, harap-dökük mekânlarda yaşayanlar (örneğin, barakalar) (Akt. Özdemir, 2010).

James J. Franklin'in çalışması ise ABD'de federal politikalar için kullanılan tanımdan yola çıkar ve bu tanımın oluşturduğu durumu evsizlik olarak tanımlar. Bu çalışmada evsizler:

1. Geceleri uygun bir yerleri olmayanlar.
2. Gece ikâmet edecek bir yerleri olmayanlar.
3. Geçici yaşam koşullarını sağlayan sosyal refah otelleri, toplu konutlar veya akıl hastalarına ait geçici yerlerde yaşayanlar gibi denetim altındaki sosyal konutlarda yaşayanlar.
4. Geçici kalma imkânı sağlayan kurumlarda kalanlar.
5. Sıradan kullanımlar için dizayn edilmemiş kamu veya özel yerlerde yaşayanlar (James, 1992: 11).

Somerville'a göre evsizlik ile ev arasında bir ilişki olduğunu ifade eder ve ev ve evsizlik arasındaki karmaşık ilişkiyi şu şekilde sınıflandırır:

Tablo 1. Evin Anlamı

Temel Gösterge	Genel Çağrışım	Güven Duygusu	Kendilik İlgisi	Öteki İlgilisi
Barınak	Maddiyat	Fiziksel	Koruma	Çatı ile örtme
Yuva	Sıcaklık	Fizyolojik	Rahatlama	Tanışıklık
Gönül	Sevgi	Duygusal	Mutluluk	İstikrar
Mahremiyet	Kontrol	Bölgesel	Sahiplik	Dışlama
Köken	Kimlik Kaynağı	Ontolojik	Duyu	Referans
Konut	Yer	Uzamsal	Huzur	Yaşam/Uyuma yeri
Cennet	İdeal	Ruhsal	Saadet	Yok

Kaynak: (Somerville, Homelessness and the Meaning of Home: Rooflessness or Rootlessness, 1992: 533)

Tablo 2. Evsizliğin Anlamı

Temel Gösterge	Genel Çağrışım	Güven Duygusu	Kendilik İlgisi	Öteki İlgilisi
Barınaktan mahrum olma	Maddi yoksunluk	Fiziki	Açıktaki olma	Çatısızlık
Yuvasızlık	Soğukluk	Fiziki	Stres	Yabancılaşma
Sevgisizlik	Umursanmama	Duygusal	Sefalet	İstikrarsızlık
Mahremiyet Yoksunluğu	Güçsüzlük	Bölgesel	Gözetlenme	Kırılganlık
Köksüzlük	Kargaşalık	Ontolojik	Duyusuzluk	Kaybolma
Konutsuzluk	Yersizlik	Mekansal	Huzursuzluk	(İmkansız)
Araf	İdeal	Ruhsal	Acı Çekme	Yokluk

Kaynak: (Somerville, Homelessness and the Meaning of Home: Rooflessness or Rootlessness, 1992: 533)

Somerville'a göre, evin sembolik statüsü çok önemlidir. Evde kullanılan malzemeler, konumu, ziyaretçiler, yapılan alışverişler gibi unsurlar, evin sembolik anlamını oluşturur. Bu nedenle ev, sosyal statü ilişkilerinin karmaşık bir yansımasıdır. Evsizlik ise, sosyal statü eksikliği ve görünmezlik problemi olarak algılanır. Evsizler, toplumun dışına itilmiş, en alt sosyal tabakada yer alan ve statüsüz bireyler olarak görülürler.

Tablo 3. Evsizliğin Farklı Kültürlerdeki Tanımları

Tanım	Çeviri	Bölge
Barınak Eksikliği (Lack of Shelter)		
Sans-abri	Gölgesiz	Fransa, Kanada
Sin techo	Damsız	Latin Amerika
Roofless	Damsız	Hindistan
Sleeping rough	Barınacak yeri olmayan	Birleşik Krallık
Without permanent address	Kalıcı adresi olmayan	Genel Terim
Bir evden veya diğer insanlardan ayrılma (Cut off from a household or other people)		
Homeless	Evsiz	
Furosha	Gezici İnsanlar	Japonya
Clochard	Berduş	Fransa
Desamparado	Çaresiz (Barınağı ve konfor alanı olmayan)	Latin Amerika
Pennebruder	Serseri (Uyku alanlarını paylaşan insanlar, hapisane kardeşleri)	Almanya
Puliukko	Köprü altında uyuyan yaşlı alkolik erkek	Finlandiya
Tuna wisma, Orang gelendangan	Eğitimsiz, fakir, bir suç yüzünden şüphelenilen kişi	Endonezya
Evsiz, sokak çocukları(Homeless, children)		
Pivete/Pixote	Suçla karışmış sokak çocuğu	Brezilya
Gamino/a	Evsiz	Kolombiya
Gecekondu yerleşimleri (Squatter settlements, spontaneous settlements)		
Khate	Eskici	Katmandu Nepal
Parking boy	Park görevlisi (Kayıt dışı ekonomide genel bir iş)	Nairobi, Kenya, Fransa
Pueblos Jovenes	Genç Kasabalar	Lima, Peru
Mong liu, nong min gong	Kentlere yasadışı bir şekilde göç eden eski köylüler ve tren istasyonlarında, limanlarda ve boş binalarda uyuyanlar	Çin

Favelas	Banliyölerde yer alan ve atık malzemelerden yapılmış evler	Brezilya
Squats	İzinsiz yerleşim, gecekondur	İngiltere
Kampung	Alt sınıflar için yerleşim alanı, kentsel köy	Endonezya
Gecekondur		Türkiye
Katchi abadis	Baraka evleri	Pakistan

Kaynak: (Glasser, 1994: 6)

Evsizlerin kim olduğu veya kimlere evsiz denilebileceği konusunda kesin ve ölçülebilir bir kriter bulunmamaktadır.

2.2.Evsizlik Olgusu

Evsizlik, az gelişmiş, gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelerde fark etmeksizin her geçen gün biraz daha büyüyerek toplumun genel bir sorunu haline gelmiştir. Hızlı teknolojik gelişmeler, artan yaşam standartları, yenilikler ve değişiklikler, yaşantımıza kolaylıklar sağlasa da bunlara bağlı olarak artan nüfus, göç hareketleri, yaşam koşullarının zorlaşması, maddi yetersizlikler gibi etkenler, evsizlik olgusunun ortaya çıkmasına ve çeşitlenmesine neden olmuştur. Evsizlik, toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkar ve insanlık tarihi boyunca var olan bir olgudur. Evsizlik, genel olarak sosyoloji alanında "ev"den yoksun olma durumu olarak tanımlanabilir.

Evsizlik olgusunu yaşayan bireyler genellikle "evsiz" olarak adlandırılır. Evsizlik olgusu, genel anlamda eşitsizliklerin doğurduğu olumsuzlukların giderilmesine yönelik düzenlemeleri içerirken, dar anlamda ise evsiz kişinin topluma bağlanmasını sağlayacak bağların eksikliği bağlamında kişisel deneyimleri ifade eder. Her iki durumda da bireyin, toplumla etkileşimini vurgular ve evsizlerin yaşadıkları alanlar genellikle güvenlikten yoksun ortamlar olarak belirlenir.

Evsizlik olgusunda, toplumun her kesiminin evsizlik riskiyle karşı karşıya kalabileceği vurgulanır. Küresel ekonomik krizler, sosyal politika düzeyindeki gelişmeler gibi faktörler, evsizlik olgusunu destekler. Her toplumda evsizlik tanımı farklılık gösterebilir ve ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre evsizlik tanımı da genişleyebilir. Özellikle gelişmekte olan bölgelerden gelişmiş bölgelere yapılan göçler de evsizlik olgusunun içinde değerlendirilebilir (Akyıldız, 2020). Literatüre göre, evsizlik probleminin nedenleri arasında aile içi ilişkiler, ekonomik ve sosyal faktörler, işsizlik gibi etmenler bulunmaktadır. Yukarıda verilen tanımların bir bütün olarak ele alındığında, evsizlerin genel özelliklerinin betimlenmesinin daha anlamlı olduğu görülmektedir.

2.3 Evsizlerin Özellikleri

Evsizlik ve evsizlerin birçok ortak özelliği bulunmaktadır. Farklı ülkeler ve kültürlerde yapılan araştırmalar, evsizlerin genel özellikleri konusunda şaşırtıcı derecede benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu benzerlikler, bölgesel farklılıklar olsa da kültürel ve coğrafi konumdan bağımsız olarak birçok özelliğe sahip olduklarını göstermektedir. Bu benzerlikler ve farklılıklar, bilimsel araştırmaların evsizlik hakkındaki sonuçlarını da etkilemektedir (Özdemir, 2010: 83-85).

- Amerika'da yapılan hane halkı sayımlarına göre, evsizlerin %81'i erkeklerden, %19'u ise kadınlardan oluşmaktadır. Kadınlar arasında dikkat çeken bir nokta, büyük bir çoğunluğunun anne olması ve çocuklarını kurumlara bırakmış olmalarıdır (Baum ve Burness, 1993: 14).
- Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre, kadın evsizlerin yaş ortalaması 29, erkeklerin yaş ortalaması ise 31 olarak belirlenmiştir. Çocukların %47'si 3 yaşın altında iken %52'si 3 ile 6 yaşları arasındadır (Van, 1993: 26).

- Diğer bir araştırmada ise evsiz bireylerin ortalama yaşı 35 civarındadır ve yaşlıların nüfus içindeki oranı %5 civarındadır.
- Evsizlerin yarısından fazlası hiç evlenmemiş, %30'u ise ayrı, dul veya boşanmış durumdadır. Bu bireylerin büyük bir çoğunluğunun aileleri ve arkadaşları ile iletişimi yoktur (Baum ve Burness, 1993: 6).
- 1980'lerden sonra, evsiz nüfusun yapısı oldukça çeşitlenmiştir. Bu çeşitliliğin arkasında birçok sebep yatmaktadır: ruhsal hastalıkların tedavi edilmemesi, uzun süreli işsizlik, sosyal destek programlarının kesintiye uğraması, aile yapısındaki değişimler, yaşlılarda gelir kaybı ve yetersiz konut imkânları. Bunların yanı sıra, ihmal ve istismara uğrayan gençlerin evlerinden kaçması da evsiz sayısını artırmıştır (Van, 1993: 5).
- 1950'lerden 1970'lere kadar olan evsizlerle 1980'lerin evsizleri arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Önceki dönemdeki evsizler genellikle erkeklerden ve yaşlılardan oluşurken, 1980'lerde yeni tip evsizler ortaya çıkmıştır. Yani, evsizlik artık kapı önlerinde uyuyan, ATM'lerde yaşayan, terk edilmiş binalarda ve arabalarda yaşayan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Rossi, 1989).
- Evsizlerle ilgili yapılan araştırmaların çoğunda (bazı karşı görüşler olsa da), evsizlerin çoğunun ruhsal sorunlar yaşadığı belirtilmektedir. Ayrıca, alkolizm ikinci büyük sorun olarak karşımıza çıkmakta ve birçoğu madde bağımlısıdır. Ancak, evsiz nüfusu içinde sadece bu gruplar değil; şiddete uğramış kadınlar, mağdurlar, evlerinden kaçan çocuklar, işini kaybetmiş kişiler, yeni tahliye edilmiş hükümlüler ve sosyal güvenceden yoksun yaşlılar da bulunmaktadır (Hope ve Young, 1986: 22).
- Araştırmalar, evsizlerin üçte birinin kronik ruh sağlığı sorunları yaşadığını göstermektedir. Bu rahatsızlıklar arasında şizofreni ve manik-depresyon öne çıkmaktadır. Bazı çalışmalar ise bu oranı daha düşük göstermektedir. Ancak, ruhsal sorunları olan evsizler genellikle tedavi ve hastane hizmetlerinden yararlanamamaktadır (Baum ve Burness, 1993: 23), (Rocha ve diğerleri, 1996).
- Evsizlik literatürüne bakıldığında, evsizlerin büyük bir kısmının kronik evsizlerden oluştuğu görülürken, son zamanlarda krizler ve ekonomik sorunlar yaşayanların sayısında artış olduğu görülmektedir.
- Evsizlik, genellikle yoksullukla ilişkilendirilir. Tek başına yaşayan fakir bireylerin, birlikte yaşayanlara kıyasla daha yüksek risk altında oldukları bilinmektedir.
- Öte yandan, araştırmalar evsiz erkeklerin genellikle ruhsal sorunlar, madde ve alkol bağımlılığı, hapisane deneyimleri gibi sorunlarla karşılaştığını ortaya koymaktadır. Çok fakir evsizlerin hikâyelerine bakıldığında, genellikle ekonomik zorluklar yaşadıkları ve aile bağlarının zayıf olduğu görülmektedir (Hope ve Young, 1968: 58).
- Araştırmalar, ruhsal sorunları olan evsizlerde en sık görülen hastalıkların depresyon, şizofreni, paranoid, bipolar bozukluklar ve kişilik bozuklukları olduğunu göstermektedir.
- Alkol ve madde bağımlılığı, iş kaybına, maddi zorluklara, sosyal izolasyona ve sağlık sorunlarına yol açabilir. Ruhsal sorunları olan evsizler arasında alkol sorununun daha yaygın olduğu gözlemlenmiştir (Rocine ve Sevigny, 2001).
- Geceleyin sokaklarda yaşayan evsizlerle gündüzleri sığınaklarda kalanlar arasında belirgin bir fark vardır. Genellikle kronik evsizler gece dışarıda kalırken, gündüzleri sığınaklarına çekilirler. Bu grup genellikle alkol ve madde bağımlısıdır. Gündüzleri sığınaklarda kalanlar ise genellikle kadınlar ve çocuklar olup genelde akıl sağlıkları yerindedir (O'Flaherty, 1996).
- Rusya'da yapılan araştırmalara göre, 148 milyonluk ülkede yaklaşık 40 milyon evsiz olduğu belirtilmektedir. Bu evsizler arasında tüberküloz, kardiyovasküler bozukluklar, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, mide ve bağırsak hastalıkları, deri ile ilgili hastalıklar gibi sağlık sorunları sıkça görülmektedir (Kennet ve Marsch, 1999: 221).
- Hastalıklar, evsiz bireyler arasında önemli bir sorun oluşturmaktadır. Örneğin, New York'ta yaşayan evsizlerin 10.000'inde HIV virüsü taşıyıcısı olduğu

belirtilmektedir. Bu da New York'taki evsizlerin yaklaşık %20'sinin AIDS'li olabileceğini göstermektedir.

- Bugünün evsizlerinin yapısal özelliklerine bakıldığında, evsiz yetişkinlerin geçmişteki evsizlere kıyasla ortalama 10 yaş daha genç olduğu belirtilmektedir. Evsiz erkekler toplam evsiz nüfusun %51'ini oluştururken, %12'si kadın, %34'ü aileler ve %3'ü çocuklardan oluşmaktadır (Blau, 1992: 25).

- Evsizlerin tam sayısını belirlemek için birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen, tam bir sayının verilmesi zor görünmektedir. Çünkü evsiz insanlar sürekli yer değiştirmektedirler. Bu nedenle, birçok çalışma evsiz insanların bulundukları yerde sayılmaya çalışılmıştır (Akt. Özdemir, 2010: 83-85).

Yukarıda belirtilen araştırma sonuçlarına bakıldığında, evsizlik olgusunun ne kadar karmaşık ve değişken olduğu açıkça görülmektedir. Evsizlik, çok yönlü ve birçok değişken tarafından etkilenen bir sosyal sorun oluşturmaktadır. Tek başına bir sorun olabileceği gibi bazen diğer sosyal sorunların sonucu olarak da ortaya çıkabilmektedir.

2.4 Evsizlik Türleri ve Sınıflandırılması

Evsizlik türleri ve sınıflandırması, genellikle insanların yaşadığı duruma, nedenlerine ve konaklama koşullarına göre yapılmaktadır. Bu sınıflandırma, evsizlik probleminin daha iyi anlaşılmasına ve çözüm önerilerinin belirlenmesine yardımcı olabilir.

2009 yılında BM Avrupa Ekonomik Komisyonu tarafından yapılan sınıflandırmaya göre, evsizlik iki temel kategoriye ayrılmıştır. Birincil evsizlik, insanların insana yakışır bir yaşam alanı bulamadan terk edilmiş yerlerde yaşamasını ifade eder. İkincil evsizlik ise evsizler için sağlanan geçici konaklama yerlerinde yaşayan ve genellikle sürekli olarak yer değiştiren, sabit bir ikamet yeri olmayan evsizleri tanımlar (BM Avrupa Ekonomik Komisyonu, 2009).

Roth ve Bean 1986 yılında evsiz insanların kaldıkları mekânlara ve kalma sürelerine dört temel sınıflandırmaya ayırmıştır. İlk sınıfta, otobüs ve gar duraklarında, arabalarda, köprü altlarında, terk edilmiş binalarda kalanlar kişilerden oluşturmaktadır. İkinci sınıfta; evsiz kişiler için ayrılmış barınaklar ve dini organizasyonlar için tahsis etmiş mekânlarda ücretsiz olarak kalanlar kişiler yer almaktadır. Üçüncü sınıfta, ucuz otel konaklayan kişilerden oluşmaktadır. Dördüncü sınıfta ise; arkadaş veya akrabalarının yanında kalan ya da hapisanede kalan kişilerden oluşmaktadır (Roth ve Bean, 1986: 713).

Evsizlik ve evsizler üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında birçok evsizlik sınıflandırmaları olduğu görülmüştür. Özdemir (2010) yılında yaptığı çalışmasında evsizlik sınıflandırması yapmıştır. Bu sınıflandırmayı iki temel başlığa ayırmıştır. Eski ve yeni evsizlik olarak adlandırılmasıdır. Bu sınıflandırmayı yaparken evsizlerin zaman içerisinde farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Eski evsizler, büyük şehirlerde yaşayan kişilerdir. Yeni evsizler ise, kentleşme sonucu ortaya çıkmış, yoksulluğun sınırında bulunan kişilerdir. Eski evsizler, erkeklerden oluşurken, yeni evsizler ise, kadınlar ve çocuklar oluşmaktadır (Özdemir, 2010: 81).

Evsizlik üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, birçok evsizlik türü ve sınıflandırması olduğu görülmektedir. Evsiz kalan bireylerin nedenleri ve yaşadıkları durumlar farklı olduğundan, türleri ve sınıflandırılması yapılması önemlidir. Evsizlik türleri ve sınıflamaları genellikle cinsiyete (kadın, erkek, LGBTQ+ bireyler), yaşa (çocuk, genç, yetişkin), zamana (geçici, kronik, geçici dönemsel) göre değişebilir. Bu sınıflamaların evsizliği daha iyi açıklamaya yardımcı olduğu düşünülmektedir, çünkü farklı gruplar farklı ihtiyaçlara sahiptir ve bu da çözüm önerilerini etkileyebilir.

2.4.1 Cinsiyet Temelli Evsizlik

Evsizliğe yönelik başka bir sınıflandırma da cinsiyet temelli evsizliktir. Evsizlik, özellikle kadınlar ve eşcinsellerin yanı sıra erkeklerde de görülen bir sorundur. Evsizlik türleri ve sınıflamaları cinsiyet temelli evsizlik üç temel başlık altında incelenmektedir. İlk olarak kadın

evsizliğini ele alınmıştır. İkinci başlıkta ise erkek evsizliğini ele alınmıştır. Son olarakta eşcinsel yani LGBTQ+ bireylerin evsizliğini ele alınmıştır.

2.4.1.1 Kadın Evsizliği

Evsizlik sorununun en çok etkilediği kesimlerden biri kadınlardır, araştırmalar bu durumu doğrulamaktadır. Kadınlar, birçok nedenle evsiz kalabilirler ve bu durum genellikle erkeklerden daha fazla sorunlar yaşamalarına neden olur (Genç vd., 2022: 78). Bu sorunlar arasında çocukların bakımını sağlamakta zorlanma, sosyal izolasyon, aile içi şiddet mağduriyeti, duygusal, fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalma, madde bağımlılığı, aile ve çevre desteğinden yoksunluk ve düşük özsaygı yer alabilir. Evsiz kadınlar, erkeklere göre sokakta daha fazla riskle karşılaşabilirler (Erbay, 2013).

Kadınların eğitim ve ekonomik yeterliliği bulunmadığı için kadınların boşandıkları zaman çok zorlandıkları görülmektedir. Kadın evsizler tecavüz, taciz, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmaktadırlar. Çocukları ile beraber sokakta yaşamak zorunda kalan evsiz kadınlar, diğer evsiz bireylere göre daha fazla sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu durumda kadınlar evsiz kalmasına neden olmaktadır.

Çocuk sahibi olan kadınlar ise daha fazla zorluk yaşadıkları görülebilmektedir. Evsiz kadınlar yeterince çocuklarıyla ilgilenemedikler için, salgın hastalıklar daha fazla yakalanmaktadırlar ve akut rahatsızlıklar nedeniyle acil servislere başvurmaktadırlar (Morris ve Gordon, 2006: 844). Evsiz aileler gibi yoksul ailelerinde çocukları ile yeterince ilgilenemediklerinden dolayı evsizler ile aynı kaderi yaşamaktadırlar (Arslan ve Sipahi, 2021: 977-978).

Evsiz kalan ebeveynlerin çocuklarında çok fazla anksiyete ve depresyon gibi ruhsal problemler ile karşı karşıya kaldıkları görülmüştür (Bassuk ve Rubin, 1987: 284). Kadınlar ve çocuklar yaşamlarını devam ettirirken evin temel unsurları olduğunu, evsiz kalan ailelerin ise parçalanma riski yüksek oldukları görülmüştür. Bu nedenle aileleri bir arada tutan en önemli unsur ev olduğunun görülmüştür (Ziefert ve Brown, 1991: 212).

Evsiz kadınlar genellikle toplumsal cinsiyet sorunlarıyla da karşı karşıyadır. Annelik rolleriyle tanımlanırken, ırkları, ekonomik durumları ve toplumsal konumları nedeniyle dışlanabilirler. Ayrıca, evsiz kadınlar için yapılan çalışmaların genellikle bebek veya fetüs odaklı olduğu ve kadınların temel haklarının ihmal edildiği belirtilmektedir.

Bu nedenlerden dolayı, evsiz kadınlar yaşadıkları sorunlardan ve cinsiyetlerinden dolayı dezavantajlı bir konumda bulunurlar. Bu dezavantajlar, sorunların daha da büyümesine neden olabilir. Bu sorunlar arttıkça, kadınlar yaşamlarını kaybedebilir, fuhuşa ve madde bağımlılığına yönelebilir, çocuk yaşta evlilikler ve düzensiz çalışma yaşamı gibi sorunlarla karşılaşabilirler. Bu nedenle, evsizlik konusunun toplumsal cinsiyet açısından ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

2.4.1.2 Erkek Evsizliği

Evsizlikle ilgili yapılan araştırmalarda, evsizlik sorununun sadece erkekler arasında görüldüğü yanlış bir kanı olduğu ortaya çıkmıştır. Son zamanlarda yapılan cinsiyet odaklı araştırmalar, evsiz kadınların sayısında artış olduğunu göstermiş ve kadınların da bu sorunla karşı karşıya olduğunu belirtmiştir (Meneviş, 2007: 56).

Erkek evsizlerle yapılan araştırmalar, genellikle evli olmadıklarını, seyyar satıcılık, mevsimlik işler, dilencilik, geri dönüşüm işleri ve yasa dışı işler gibi faaliyetlerde bulunduklarını göstermiştir (Glasser, 1994). Yapılan araştırmalara bakıldığında evsiz erkekler kadınlara göre daha uzun yaşamaktadırlar. Ayrıca erkekler kadınlara göre daha fazla akıl hastalığı görülmektedir (Işıkhani, 2006). Sokaklarda yaşayan evsiz erkek akıl hastaları birden fazla problemle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Şiddete eğilimli olma durumu erkek evsizlerde daha fazla görülmektedir. Erkek evsizler birbirlerine karşı olabileceği gibi, kadınlara ve çocuklara karşı da şiddet uygulayabilmektedirler.

Bunun temel nedeni ise, zorlu yaşam koşullarında hayatta kalma çabalarının bir sonucudur. Ayrıca uyuşturucu madde etkisinde olmaları da bu durumu etkilemektedir. Bu anlamda evsiz erkekler sokaklardan gelecek tehditlere ve risklere karşı kendilerini korumak için şiddet uygulayabilirler.

Sokaklarda yaşayan evsiz erkeklerin yaşam döngüsü genellikle çizgisel değil, dairesel bir yapıya sahiptir. Çünkü evsiz bireyler, insanlara bağımlı bir şekilde yaşarlar ve hayatta kalmak için kurumlar tarafından desteklenirler. Onlar için yaşam, barınak kapısı açıldığında, bir çorba içtiklerinde başlar (Meneviş, 2007: 56). Gelecek için plan yapma konusunda genellikle eksiktirler. Bu yaşam döngüsünde, sadece o anı düşünerek hayatta kalmaya çalışırlar.

2.4.1.3 Eşcinsel Evsizliği

Evsizler arasında sayıları az olsa da önemli bir grup da evsiz eşcinsellerdir. Lezbiyenler, geyler ve biseksüellerin cinsiyet kimliklerini kabul etmeme, aile içi baskı ve düşmanlık gibi sebeplerle sokağa itilmeleri sıkça görülen bir durumdur.

2.4.2 Yaş Temelli Evsizlik

Evsizliğe yönelik başka bir sınıflandırma ise yaş temelli evsizliktir. Evsizlik, özellikle çocuk ve gençlerin yanı sıra yetişkin bireylerde daha fazla görülen bir sorundur. Evsizlik türleri ve sınıflamaları yaş temelli evsizlik üç temel başlık altında incelenmektedir. İlk olarak çocuk evsizliğini ele alınmıştır. İkinci başlıkta ise genç evsizliğini ele alınmıştır. Son olarak yetişkin evsizliğini ele alınmıştır.

2.4.2.1 Çocuk Evsizliği

Evsizlik sorununu yaşayan bir başka kesim de çocuklardır. Uzun süreli veya kısa süreli olarak sokaklarda yaşayan, 18 yaşın altındaki her çocuk evsiz olarak kabul edilir. Bu çocuklar sokaklarda dolaşır, sokak ortamında yaşamlarını sürdürür ve ilişkilerini burada kurarlar. Resmi kayıtlarda bu çocukların adresi genellikle bir refah kuruluşu veya ebeveynlerinin evi olarak geçer. En önemli nokta, bu çocukların kendileriyle ilgilenmesi gereken kişilerle ilişkilerinin çok az veya hiç olmamasıdır (Uluğtekin, 1997: 5).

UNICEF, 'Sokak Çocuğu' kavramını üç temel başlık altında tanımlamıştır:

- **Sokağa Aday Çocuklar:** Bu gruptaki çocuklar, genellikle aileleriyle ilişkilerini sürdürmektedirler. Bazıları okul ile ilişkilerini devam ettirebilirler. Ancak, sokakta yaşamının risklerine ve tehlikelerine açık oldukları için diğer gruplara geçme potansiyeline sahiptirler.

- **Sokakta Bulunan Çocuklar:** Bu grup içindeki çocuklar, ailesiyle ilişkilerini ara sıra sürdüren bireylerdir ve genellikle sokakta yaşayan bir grup oluştururlar. Günlerini sokakta çalışarak ve dolaşarak geçirirler; barınma, yiyecek, giyecek ve aile duygusunu sokakta yaşayan arkadaşları arasında bulurlar. Ailesiyle olan bağları zayıflamış olsa da kopmamıştır.

- **Sokak Çocukları:** Bu gruptaki çocuklar, sokak yaşamını benimsemiş ve genellikle madde bağımlısı olan, ailesinden destek almayan çocuklardır. Aynı zamanda, sokakta bulunan çocuklar grubunun bir parçasıdır ve günlük işlerini diğer gruplardan ayırt etmek zordur. Bu grup içindeki çocukların aile bağları tamamen kopmuştur ve yaşamsal gereksinimlerini sokakta karşılarlar (Meneviş, 2007: 59).

Çocukları sokağa iten nedenler karmaşık bir yapı arz etmekle birlikte şu şekilde özetlenebilir (Genç, 2016).

- Ekonomik sorunlar
- Hızlı kentleşme, yüksek nüfus artışı ve işsizlik
- Sosyal ve kültürel değişiklikler

- Politik huzursuzluk ve doğal afetler
- Yetersiz istihdam imkânları
- Kaynak, hizmet ve fırsatların adaletsiz dağıtımı
- Olumsuz çalışma koşulları
- Ana hizmetlere ulaşamama
- Parçalanmış aile ve ayrılma oranları
- Eğitimde başarı düşüklüğü
- Alkolizm ve madde kullanımı
- İhmal ve İstismar
- Şefkat ve duygusal desteğin yetersizliği

Çocukları sokağa iten en temel nedenlerden biri aile ilişkilerinde yaşanan sorunlardır. Bu sorunlar arasında aile içi şiddet, üvey ebeveynler, ekonomik zorluklar, fiziksel ve cinsel istismar, ailenin dağılması gibi faktörler yer alır. Çocuklar, kendilerini koruyacak büyüklerden ve aileden mahrum kaldıklarında birçok riskle karşı karşıya kalırlar. Bu riskler arasında ihmal ve istismar, fuhuş ve eşcinsellik, madde bağımlılığı, suça sürüklenme, barınma sorunları ve yetersiz beslenme gibi sorunlar bulunur (Barış ve Solmaz, 2021). Bu nedenlerden dolayıda çocuklar sokaklarda yaşamayı tercih etmektedirler ve sokaklarda yaşamayı bir kurtuluş olarak görmektedirler.

2.4.2.2 Genç Evsizliği

Gençler, evsizlik sorunuyla karşı karşıya kalan önemli bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Evsiz gençler, 11 ile 25 yaş arasındaki evsiz bireyleri kapsar. Bu gençler, aile içi şiddet, istismar, plansız hamilelik, madde bağımlılığı gibi etkenler nedeniyle evlerinden uzaklaşırlar. Başka bir neden de ailelerin gençleri evden ayrılmaya zorlamasıdır. İşsizlik de bu gençler arasında yaygın olan bir sorundur ve barınma ihtiyaçları karşılanmamaktadır. Bu sorunlara çözüm bulmayan gençler yaşadıkları yerleri terk edip başka şehirlere göç etmektedirler ve buralarda ekonomik nedenlerden dolayı evsiz kalmaktadırlar.

Çeşitli nedenlerden dolayı evsiz kalan gençlerin önemli bir kesiminde, evsizliğin öncesinde fiziksel hastalıkları olmamasına veya hafif psikolojik rahatsızlığı olmasına rağmen, evsizlik döneminde ortaya çıkan, fiziksel ve psikolojik hastalıklar görülmektedir (Arslan ve Sipahi, 2021:977). Örneğin, cinsel yolla bulaşan hastalıklar (AIDS vb.), fuhuş, madde bağımlılığı ve intihar girişimleri görülebilmektedir (Ringwalt vd., 1998: 1325).

Gençler yalnız yaşama istemeleri, macera yaşamak için evden kaçma gereksimi duymaktadırlar. ABD’li araştırmacılar, aile içinde yaşanan sorunlardan dolayı evden ayrılan gençleri, parçalanmış aile veya çalkantılı evlerden ‘kaçanlar’ olarak nitelendirmektedir (Rosenthal, Mallett ve Myers, 2006: 281-282). Gençler erken yaşta madde kullanmaları dolayı ve daha rahat madde bulmak için sokaklarda yaşamayı tercih etmektedirler.

2.4.2.3 Yetişkin Evsizliği

Yetişkin evsizliği, çocukluk ve gençlik döneminde yaşanan deneyimlerin etkisiyle ortaya çıkan bir durumdur. Bu durumun temel sebepleri arasında aile ilişkilerinde yaşanan sorunlar, madde kullanımı, gelir eksikliği, işsizlik, eğitimsizlik, zihinsel ve fiziksel sağlık problemleri, bağımlılık ve cezaevi deneyimleri yer almaktadır. Bu duruma dâhil olan bir alt grup ise yaşlı evsizlerdir. Centre for Policy on Ageing tarafından 2017 yılında hazırlanan bir rapora göre, yaşlı evsizler daha çok fiziksel ve zihinsel sağlık sorunlarıyla mücadele etmekte ve günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaktadırlar. Bu durumun ortaya çıkmasında aile üyelerinin kaybı, fiziksel ve zihinsel gerileme, ekonomik zorluklar, geçmişte yaşanan olumsuz deneyimler, yaşlı ihmal ve istismarı gibi faktörler etkilidir (www.cpa.org.uk). Yetişkin evsizliği diğer evsizlik türlerine göre her geçen gün sayılarından artış yaşanmaktadır. Bu durumun temel sebebi ise

ekonomik yetersizlikten dolayı kendi ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar. Bu sorun yetişkin bireylerin evsiz kalma riski artmasına neden olmaktadır.

Yaşlı evsizlik; evsiz kişiler arasında sayıları gün geçtikçe artan kesimdir. Yaşlı evsizler iki grupta incelenmektedir. İlk olarak, 50-61 yaş arası evsizlerdir. İkinci olarak ise 62 yaş ve üstü evsizler olarak ayrılmaktadırlar (Sermons ve Henry, 2010: 4). Diğer bir neden ise yaşlı bireyler fiziksel ve zihinsel sağlık sorunlarından dolayı yalnız yaşamak istememektedirler. Bu nedenden dolayı çocuklarıyla yaşamak istemektedirler. Çocukları ise ebeveynleriyle aynı evde yaşamak istememektedirler. Dolayısıyla ebeveynlerini sokaklara bırakmaları ve bu kişilerin evsiz kalmasına neden olmaktadır. Bu sebeplerle, yetişkin evsizliği yaşayan kişilere ve özellikle yaşlı evsizlere yönelik sağlık hizmetlerine daha fazla erişimin sağlanması ve yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına yönelik uygun bakım ve hizmetlerin düzenlenmesi gerekmektedir. Yetişkin evsizliğinin azaltılması ve ortadan kaldırılması için önleyici ve koruyucu hizmetlerin geliştirilmesi, danışmanlık faaliyetlerinin artırılması ve profesyonel desteklerin sağlanması önemlidir. Bu tedbirler, yetişkin evsizliğiyle mücadelede etkili olabilir.

2.4.3 Zamana Göre Evsizlik

Zamana göre yapılan sınıflandırmalar incelendiğinde, en popüler sınıflandırmanın Kuhn ve Culhane tarafından yapıldığı görülmektedir (Kuhn ve Culhane, 1998). Bu sınıflandırmaya göre, evsizlik geçici evsizlik, epizodik evsizlik ve kronik evsizlik olmak üzere üç temel başlık altında incelenmektedir. İlk olarak geçici evsizliğini ele alınmıştır. İkinci başlıkta ise epizodik evsizliğini ele alınmıştır. Son olarakta kronik evsizliğini ele alınmıştır.

2.4.3.1 Geçici Evsizlik

Doğal afetler sonucunda evlerini kaybedenler, günlük işlerde çalışanlar ve ekonomik veya kişisel nedenlerle evsizlik sorunu yaşayan bireyler mevcuttur. Bu gruptaki evsizler genellikle evsizlik süresi kısa olan kişilerdir. Diğer evsizlerden farklı olduklarını düşünürler ve kendilerini toplumun bir parçası olarak tanımlarlar. Bu kişilerde alkol ve madde kullanımı, anksiyete ve depresyon semptomları görülebilir (Ergün ve İlhan, 2010: 81). Geçici evsizler sokaklarda yaşarlar ve toplum tarafından genellikle kabul edilmezler. Ancak, sosyal statülerini yeniden kazanmak ve işleri ile evleri için çaba gösterirler. Bu nedenlerle, bu bireyler geçici evsizlik kategorisine dâhil edilirler.

Geçici evsizlik tarihsel olarak incelendiğinde, sanayi devrimi sonrasında ortaya çıktığı görülür. Sanayi devriminin ekonomik sorunlara yol açması, aile üyelerinin çalışma hayatına katılması ve aile ilişkilerinin bireyselleşme nedeniyle bozulması, toplumda geçici evsizliğin artmasına sebep olmuştur.

2.4.3.2 Epizodik Evsizlik

Epizodik evsizlik, sürekli bir geliri olmayan ve yoksulluk sınırı altında yaşayan bireyleri kapsar. Bu evsizler, sürekli evsiz kalma riskiyle karşı karşıyadırlar (Genç, 2016). Genellikle zihinsel engellere sahip olanlar ve madde bağımlılığı problemi yaşayan yetişkin bireyler bu grupta yer alır. Bu bireyler, barınaklar dışında zamanlarının büyük bir kısmını hastane, cami veya sokaklarda geçirirler (Küçük, 2014). Epizodik evsizlerin sürekli evsiz oldukları bilinir; ancak onları kronik evsizlerden ayıran özellikler arasında barınak kullanım şekilleri önemlidir. Bu sınıfa dâhil olan bireyler genellikle belirli aralıklarla barınaklardan yararlanırlar.

2.4.3.3 Kronik Evsizlik

Kronik evsizlik, evsizliği yaşam biçimi olarak benimseyen bireyleri ifade eder. Bu grup, uzun süreler boyunca sokaklarda, caddelerde veya uygun olmayan yerlerde yaşayan akıl hastaları, engelliler ve madde bağımlılarından oluşur. Kronik evsizlik, uzun süredir evsiz olan kişileri tanımlar ve sokak yaşamını normal kabul edenler arasındadır. Diğer toplum üyeleriyle ilişkileri genellikle sınırlıdır ve şüpheli bir tutum sergilerler. Kronik evsizler, evsizlik içinde en savunmasız gruplardan biridir ve genellikle ileri yaş grubundadır. Bu grup, sosyal sorunlarla daha fazla

mücadele eder ve genellikle sosyal yardım alamazlar. İnsan ilişkileri genellikle diğer evsizlerle sınırlıdır. Kronik evsizlik yaşayan bireylerde, geçici veya epizodik evsizlere göre ruhsal hastalık veya madde bağımlılığı oranları daha yüksektir (Arce vd., 1983).

2.4.4 Gizli Evsizlik

Gizli evsizlik terimi, evsizlerin kendilerine yaşam alanı olarak belirli bir yer seçme veya resmi olarak herhangi bir binayı işgal ederek yaşam biçimi oluşturma durumunu ifade eder. Bu evsizler genellikle konutlar, fabrikalar, dükkânlar, depolar, barınaklar, okullar, toplum merkezleri ve gece kulüpleri gibi çeşitli mekânlarda yaşamaktadırlar. Ayrıca, hangarlar, arabalar, garajlar ve çadırlar gibi yerlerde yaşayanlar da gizli evsiz olarak kabul edilebilir.

Gizli evsizler, yaşadıkları yerleri bazen tanıdık, bazen de tanımadık kişilerle paylaşabilirler. COH'un 2012 tarihli raporuna göre, gizli evsizler şu özelliklere sahiptir:

- Geçici olarak arkadaşlar, aile üyeleri veya yabancılarla yaşamak zorunda kalan ve kira ödemeyen kişiler,
- Mülkiyet hakları olmayan veya kalıcı bir barınma sağlayamayan kişiler,
- Kurumsal bakımdan yararlanan ancak kalıcı konut düzenlemeleri veya barınma planları olmayan bireyler (www.homelesshub.ca).

"Gizli evsizlik" terimi, genellikle Fitzpatrick, Pawson ve diğerleri tarafından gizli evleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu evlerde yaşayan aileler, evli çiftler ve diğer yetişkin bireyler, evsizlik riski altında olabilirler. Sosyal ilişkileri güçlü olan bireyler genellikle evsizlik sürecine girmeyebilirler ve yakınlarının desteğini alabilirler. Ancak, bu sürecin sürdürülebilir olması, kişilerin ekonomik durumu ve aldıkları desteklerle doğrudan ilişkilidir.

Gizli evsizlik sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu durumun temel sebebi ise ekonomik yetersizlikten dolayı bireylerin bir konut sahibi olamaması veya konut kiralayamaması nedeniyle farklı yerleri (fabrikalar, dükkânlar, depolar, barınaklar, okullar, vb.) tercih ederek barınma ihtiyaçlarını gidermektedirler. 1986'da Erickson ve Wilhelm'in yaptığı çalışmada, New York'ta geçici konutlarda veya arkadaşlarında yaşayan kişi sayısının yaklaşık 500.000 olduğu tespit edilmiş ve bu kişiler gizli evsiz olarak tanımlanmıştır.

2.4.5 Aile Evsizliği

Aile, toplumun en küçük yapı taşı olarak kabul edilir ve genellikle anne, baba ve çocuklardan oluşur. Aile, sosyal, ekonomik, biyolojik ve eğitim gibi çeşitli işlevlere sahiptir ve sağlıklı bir aile yapısıyla bireylerin topluma uyum sağladığı düşünülür. Ancak aile ilişkilerinde yaşanan sorunlar bazen bu işlevlerin yerine getirilmesini engelleyebilir ve bireylerin fiziksel, sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunlar yaşamasına neden olabilir.

Evsizlik, ekonomik imkânların yetersizliği nedeniyle birçok ailenin barınma sorunu yaşamasına sebep olur. Yoksulluk, evsiz ailelerin ortaya çıkmasında temel bir etkidir ve gün geçtikçe artan yaşam maliyetleri, konut sorunlarını daha da zorlaştırmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızlı kentleşme, sanayileşme ve lüks konut projeleri, düşük gelirli ailelerin uygun konut bulma sürecini zorlaştırmıştır ve birçok aileyi evsizlikle karşı karşıya bırakmıştır.

Aile evsizliği, aile içerisinde yaşayan herkesin evsiz kalması durumunda ortaya çıkan sosyal bir gruptur. Bu ailelerde parçalanmış aileler, göçmen kimliklerle hayatını sürdüren, birçok hizmetten yoksun yaşayan (eğitim, hastane vb.) aileler görülmektedir. Ayrıca stres, depresyon, intihar, travma gibi ruhsal bozukluklar sıklıkla görülmektedir. Dünyada artan bireyselleşen yaşam sonucunda aile yapılarının bozulmasına ve bireylerin yalnız yaşama istekleri evsizlik riskini artmasına neden olabilmektedir. Toplumda evsiz ailelerin sayısının az olması en önemli nedeni ise aile birliğinin olmasıdır (Genç, 2016). Toplumunda çekirdek aile yapısına çok fazla yaygınlık göstermesidir. Bu durum, aile ilişkilerinde kopuşları beraberinde getirerek duygusal ve ekonomik problemlere yol açabilir. Ebeveynlerden ayrılan bireyler konut bulmakta zorluklar yaşayabilirler.

Ayrıca, kadın cinayetleri, aile içi şiddet ve boşanma gibi problemler de evsizliğin artmasına neden olabilir.

Evsiz ailelerle ilgili yapılan çalışmalarda şu verilere ulaşılmıştır:

- Evsiz aileler genellikle iki çocuklu bekâr kadınlardan oluşur (tek ebeveynli aile).
- Etnik azınlıkların evsizlik riski daha yüksektir.
- Evsizlik, aile birliğinin ayrılmasına ve dağılmasına neden olabilir.
- Evsiz bireyler genellikle eğitim ve istihdam imkânlarından yeterince faydalanamazlar ve yoksullukla mücadele ederler.
- Evsiz ailelerde travma ve şiddet gibi sorunlar sıkça görülür.
- Evsiz anneler arasında madde kullanımı oranı diğer yoksul ailelere göre daha yüksektir, ancak genel olarak evsiz yetişkinler arasında bu oran daha düşüktür (Rog ve Buchkner, 2007).

Bu veriler, evsizlik sorununun aileleri nasıl etkilediği ve evsiz ailelerin karşılaştığı zorlukları göstermektedir. Bu verilere bakıldığında aile ne kadar hassas ve önemli bir kurum olduğunu görebilmekteyiz. Bireylerin evsiz kalmasının en temel nedenlerinden biri parçalanmış ailelerin etkisi olduğunu görülmektedir.

2.4.6 Göçmen Evsizliği

Göç, insanların ekonomik, sosyal, siyasal ve benzeri nedenlerle bir yerden başka bir yere yerleşmesidir. Göç, kişinin kendi isteğiyle gerçekleşebileceği gibi başkalarının zorlamasıyla da olabilir. Ayrıca toplumsal olaylar, doğal afetler, savaşlar gibi büyük çaplı durumlar da kitlesel göçlere neden olabilir.

Petersen göçü dört tipe ayırmaktadır;

- İlkel Göçler: Kuraklık, kötü hava koşulları, deprem, sel, tsunami vb. gibi fiziksel şartlardan dolayı oluşan ve doğa olaylarının itme etkisiyle oluşan göçlerdir.
- Zorlama ile Yapılan Göçler: Sosyal durumun yarattığı baskı sonucu meydana gelen göçlerdir. Zorlama ile yapılan göçler kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Birincisinde göçe tabi tutulan topluluklar az veya çok bu süreci kendisi kontrol edebilir. İkincisi ise bu göç süreci her aşaması topluluğun iradesi dışında gelişir.
- Serbest Göç: Bu kararını kişinin kendisi vermektedir. Örneğin; yurtiçi ve yurtdışına yapılan işçi göçleri.
- Kitlesel Göç: Serbest yapılan göçlerin sonucunda oluşmaktadır. Bir ülkeden başka bir ülkeye kendi rızasıyla giden göçmenler, gittikleri ülkenin yaşam tarzını ve maddi kazançlarını arkadaşlarına veya akrabalarına anlatarak zincirleme göç dalgası başlatırlar. Bu kişiler kendi aralarında göç ağı kurarlar. Böylelikle başka ülkelere göç etmek isteyen kişiler onları örnek alarak büyük göç dalgası başlatabilirler (Erciyes, 2010).

Göçün nedenleri incelendiğinde, ailevi sebeplerin göçün önemli bir etkeni olduğu görülür. Örneğin, ekonomik nedenlerle göç edenler genellikle iş imkânlarının az olduğu yerlerden daha iyi bir yaşam standardı bulabilecekleri bölgelere gitmektedirler. Terör gibi güvenlik sorunları da ailelerin göç etme kararlarında etkili olabilir. Eğitim nedeniyle göç edenler ise genellikle daha iyi eğitim imkânlarına sahip olabilecekleri yerlere gitmektedirler.

Göçmenlik, mültecilik ve sığınmacılık gibi durumlar da göçün bir parçasıdır ve bu kavramlar benzer durumları ifade eder. Mülteciler ve sığınmacılar genellikle içinde bulundukları ülkedeki olumsuz koşullardan kaçmak için başka ülkelere göç ederler. Bu koşullar genellikle ekonomik sorunlar, savaş, iç karışıklıklar, siyasal baskılar, etnik veya dini ayrımcılık gibi faktörlerden kaynaklanır. Bazı durumlarda kişiler, yasal yollarla göç ederken bazıları da kaçak göçmen olarak yaşamlarını sürdürmek zorunda kalabilirler (Akyıldız, 2020: 47).

Göç eden kişilerin yaşadığı en büyük sorunlardan biri, göç ettikleri yerlerde günlük yaşam gereksinimlerine uyum sağlayamama sorunudur. Göçmenler, evsizlik yaşayan bireyler arasında önemli bir grup oluştururlar. Çoğu zaman, göçmenler ülkelerinde aşırı derecede ayrımcılığa maruz kalmakta ve bu sorundan kurtulmak için göç etmek zorunda kalabilmektedirler. Ancak, göç ettikleri yerlerde de benzer sorunlarla karşılaşır ve yaşamlarını zor koşullarda sürdürmek durumunda kalırlar. Göçmen bireylerin maruz kaldığı ayrımcılık, göç ettikleri yerlerde de devam edebilir. Bu durum, vasıfsız işlerde düşük ücretlerle çalıştırılma, kültürel ve etnik ayrımcılığa maruz kalma, sosyal destek mekanizmalarından yeterince yararlanamama gibi olumsuzluklara yol açabilir. Göçmenler genellikle sabit bir eve sahip olmakta zorlanır ve evsizlik, onların yaşamlarının belirleyici bir faktörü haline gelebilir (Akyıldız, 2020: 47).

Göçmen nüfusu, evsizliğe karşı en savunmasız olan kesimi oluşturur. Çünkü göçmenlerin yaşadığı hayat zorlukları ve ihtiyaçları genellikle yeterince incelenmez veya araştırılmaz. Bu durum, göçmenleri anlamakta zorluklar yaşanmasına ve dışlanmış bir grup olarak kalmasına neden olabilir. Ayrıca, mülteci ve sığınmacı statüsündeki insanlar da evsiz nüfuslar arasında yer alabilirler (Edgar vd., 2004: 170-192).

2.4.7 Evsizlik Kültürü

Evsiz kişiler, günlük yaşamlarında diğer gruplardan ve toplumda yaşayan diğer kişilerden farklı bir yaşam tarzına sahip oldukları için kendi kültürlerini oluşturmuşlardır. Bu durum, evsizlerin yaşadığı çevre, dinî inançlar, etnik yapıları ve yaş gruplarına göre günlük yaşamlarındaki pratiklerin farklılık göstermesine neden olur. Bu pratiklerin anlaşılması, evsiz insanlara yönelik politikaların geliştirilmesinde önemlidir.

Ülkelerdeki evsizlik politikaları, genellikle evsizliği farklı düzeylerde tanımlamakta ve bu tanımlamalar doğrultusunda hedefler belirlemektedir. Ancak, farklı evsizlik sınıfları arasında ayrım yapılması önemlidir. İlk tanıma göre, çatısız kişiler olarak adlandırılan evsizler, sokaklarda, parklarda veya banklarda yaşamaktadırlar. Diğer bir tanımlama ise çatısız olmayan yerlerde yaşayan evsizleri kapsar, bu kişiler hangarlarda, arabalarda, çadırlarda veya geçici konaklama yerlerinde bulunabilirler. Ayrıca, konut yerini alabilecek geçici konaklama yerlerinde kalan evsizler de bulunmaktadır (Akyıldız, 2020: 49). Evsizlik konusunda tek tip bir tanımlama yapmak zordur çünkü evsizlik durumu çok çeşitli koşulları içerebilir. Bu nedenle, evsizlik sınıflandırmaları yapılırken çeşitli faktörlerin dikkate alınması ve bu faktörlere göre politika oluşturulması önemlidir.

ABD'de yapılan bir çalışmada, evsiz kalan kişilerin kültürel özellikleri üç boyutta ele alınmıştır: evsizlerin yaşam tarzları veya hayat şekilleri; evsiz bireyler arasındaki sosyal bağlar; ve evsiz bireylerin entegrasyonu, yani anlam sistemleri ve düşünme biçimleridir (Flaskerud ve Fellin, 2000).

Evsiz kişiler, hayatlarında görünmezlik durumlarıyla karşılaşabilmektedirler. Bu görünmezlik, evsizlik süresince evsiz kişiler tarafından kültürel bir özellik olarak öğrenilmiştir. Bu nedenle, evsiz kişiler güvenli bir yer eksikliği nedeniyle sürekli tehlikede hissedebilirler. Toplum tarafından görünmez olduklarında, hayatları daha da tehlikeli bir hal alabilir.

Evsizlik kültürü yalnızca evsiz kişileri içermemektedir. Zihinsel engelleri olan kişiler, alkol bağımlıları, madde bağımlıları gibi gruplar da evsizlik kültürünün alt kültürlerini oluşturur. Bu gruplar, evsiz kişilerin yaşam tarzlarına benzer bir şekilde yaşarlar ve evsizlik kültürüne farklı yollarla hizmet ederler. Bu kişilerin davranışları ve yaşam tarzları, evsizlik kültürünü tamamlar ve bütün haline getirir.

2.5 Evsizliğin Nedenleri

Evsizlik sorunları, bireylerin evsiz kalmasına neden olan üç temel sorunla sınırlı kalmaz. Bunlar; evini kaybetme, işsizlik ve gelire sahip olmama gibi temel sorunlar olsa da, aile içi şiddet, boşanma, gelişimsel ve davranışsal sorunlar, istismar, sokak çocukluğu, madde bağımlılığı gibi diğer faktörler de evsizliğin sebepleri arasında yer alır. Bu sebeplere ek olarak, sistemsel, bireysel

ve yapısal faktörler de evsizliği etkiler. Sistemsel olarak, kurumsal yapıların eksikliği, yetersiz hastane ve ruh sağlığı hizmetleri, göçmen-mültecilere yönelik yetersiz destek mekanizmaları, personel yetersizliği ve geçici çözümler öne çıkar. Bireysel olarak, bireylerin yaşadığı travmatik olaylar, kişisel krizler, yoksulluk, işsizlik, suça karışma, sosyal destek eksikliği, eğitim ve zihinsel durum gibi etkenler rol oynar. Yapısal olarak ise, işsizlik, yoksulluk, gelir eşitsizliği, yüksek sağlık hizmetleri maliyetleri, ayrımcılık ve düşük ücretler gibi faktörler etkilidir (Genç vd., 2022: 60).

Özdemir'i evsizlik nedenleri iki temel başlık üzerinden ele almaktadır. Bunlar sistematik nedenler teorisi ve kişisel yetersizlik teorisi olarak ikiye ayrılır. Sistematik nedenler teorisi; konut eksikliği, işsizlik, göç, toplumsal sistem vb. konuları ele almaktadır. Kişisel Yetersizlik Teorisi ise; evsizliği bireysel bağlamında ele almaktadır. Evsiz bireyin kişisel eksiklikleri ve hataları ile ilişkilendirmektedir. Evsiz bireyin madde kullanımı, alkol bağımlısı olması, psikolojik rahatsızlığı, sosyal hayattaki iletişimsizliği vb. nedenleri değerlendirilmektedir (Özdemir, 2010: 80).

Işıkhan'a göre evsizliğin nedenleri;

- İşsizlik ve yoksulluğun artması,
- Gelirlerin ve satın alma gücünün giderek düşmesi,
- Akıl hastalığı, uyuşturucu alışkanlığı, kişisel varoluş ya da kendini gerçekleştirme yetersizliği,
- Asgari ücreti yükseltmedeki başarısızlıklar,
- Sosyal yardım kuruluşlarınca yapılan yardımların minimum düzeyde bir yaşam standardı sağlanması,
- Açlık işsizlik,
- Boşanmaların artması ve aile parçalanması (Erbay, 2013: 7-8).

Evsizlik bazı durumlarda bir tercih olarak da görülebilir. Ancak bu tercih çok küçük bir oranı kapsar ve genelde evsizlik istenmeyen bir durumdur. Evsizliğin nedenleri üzerinde yapılan çalışmalar sosyal sorunlar, ekonomik sorunlar ve kurumsal faktörler olmak üzere üç ana başlık altında toplanır. Diğer nedenler arasında sosyal, ekonomik, bireysel ve sağlık faktörleri de yer alır. Evsizliğin nedenlerini değerlendirirken bu dört başlık önemlidir.

2.5.1 Sosyal Nedenler

Brut (1992:4) evsizliğin nedenlerinin; sosyal ve bireysel olmak üzere ikiye ayrılabilir olduğunu ifade etmektedir. Sosyal nedenler; politik formülasyonlar, ekonomik koşullar ve hükümet politikalarını içerir. Bireysel nedenler; alkolizm, ruhsal bozukluklar ve madde bağımlılığını içerir (Akt: Özdemir, 2010: 88).

Meneviş' e göre (2007: 6) bazı batılı ülkelerde evsizlik bir tercih ve bir yaşam şekli olabilirken, Türkiye' de evsizlik sorunu yoksulluk vb. sosyal sorunlarla ilişkilidir. Evsizliğe yol açan nedenler ise;

- Yoksulluk
- İşsizlik
- Ruhsal bozukluk
- Özürlülük
- Aile içi şiddet
- Boşanma
- Göç
- Madde bağımlılığı
- Doğal afetler

Yoksulluk;

Yoksulluk, evsizlik durumunu etkileyen önemli faktörlerden biridir. Evsizliğin artışı, aşırı yoksulluk içinde bulunan insan sayısındaki artış etkilidir. Bu artışla birlikte bireysel olarak, düşük gelir seviyeleri nedeniyle en düşük maliyetli sosyal güvenlik sistemlerinden yararlanamama, tek kişilik otel odaları dâhil kiralanamama gibi zorluklarla karşı karşıya kalabilirler.

Yoksul gruplar genellikle şu özelliklere sahiptir: mülkiyete sahip olamama, sağlığını olumsuz etkileyebilecek yerlerde yaşama, hayatlarını kolaylaştırıcı ev eşyalarını kullanma, düşük gelirli işlerde çalışma ve elde ettikleri geliri temel ihtiyaçları için harcama eğilimindedirler. Yoksulluk iki şekilde sınıflandırılabilir:

- Mutlak yoksulluk, bireyin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması ve asgari yaşam standartlarına ulaşamaması durumudur. Bu nedenle mutlak yoksulluk için kişilerin yaşamlarının devamı için gerekli olan minimum tüketimin belirlenmesi gerekmektedir (Şenses, 2014: 62-64). Mutlak yoksulluk, bireyin biyolojik yeterliliği üzerinde odaklanırken, göreceli yoksulluk ise kişinin sosyal bir varlık olduğu gerçeğinden yola çıkarak, kültürel ve sosyal olarak tüketim zorunluluklarını da dikkate almaktadır (Gürses, 2007: 62).
- Göreceli yoksulluk ise toplumun ortalama refah seviyesinin altında olma durumunu ifade eder. Kişilerin içinde bulunduğu toplumda kabul edilen asgari yaşam düzeyi ile bağlantılıdır.

UNDP'nin 1997 yılında İnsani Gelişme Raporunda yer alan insani yoksulluk kavramı yoksulluğun değerlendirilmesi konusunda önemli bir kavram haline gelmiştir. UNDP göre mutlak ve göreceli yoksulluk gelir yoksulluğu ile açıklanırken, insani yoksulluk ise "kısa yaşam süresi, temel eğitimden yoksunluk, kamusal ve özel kaynaklara erişimden yoksunluk" olarak ifade etmektedir (UNDP, 1997).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2002 yılındaki Binyıl Zirvesinde; birçok ülkede yoksulluğu azaltmak için 2015 yılına kadar bu hedefleri uygulama kararı alınmıştır (Meneviş, 2007: 9).

- Aşırı yoksulluğu ve açlığı yarıya indirmek
- Herkesin ilköğretimini almasını sağlamak
- Kadın-erkek eşitliğini teşvik etmek
- Beş yaşın altındaki ölümleri dörtte üç oranında azaltmak
- Doğum sırasındaki ölümleri dörtte üç oranında azaltmak
- HIV/AIDS, sıtma ve tüberküloz hastalıklarının artış hızını kesmek
- Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak
- Kalkınmak için küresel ortaklık geliştirmek (Akt. Meneviş, 2007: 9).

Bu açıklamalar doğrultusunda yoksulluğun evsizlik üzerindeki etkileri daha açık bir şekilde ortaya konabilir.

İşsizlik;

Günümüz toplumlarının en önemli sosyal sorunlarından biridir. İşsizlik; insanların çalışma ve üretim yeteneklerine sahip olmalarına rağmen, istihdam edilecekleri veya verimli çalışabilecekleri koşullara sahip olamama durumunu ifade eder. Bu sorun hem ekonomik hem de sosyal açıdan önemlidir.

İşsizliğin ortaya çıkmasının temel nedeni yetersiz talep, arz açıkları, kişisel yetenek, pazar açıkları vb. gibi faktör etkileri görülmektedir. Bu dolayı genç yaşlarda nüfus yoğunluğu görülmesi, eğitim imkânlarının yetersizliği, çarpık kentleşme, dış borç yükü, kayıtdışı ekonominin varlığı, kadın istihdam olanaklarının yetersizliği vb. gibi işsizliğe etkileyen birçok faktör bulunmaktadır.

İşsizlik, bireylerin iradesi dışında da ortaya çıkabilir. Örneğin; salgın hastalıklar sonucunda birçok iş yerinin kapanmasına neden olabilmektedir. Bu durumda kişiler kiralalarını ödeyemeyecek duruma gelmesine ve evsiz kalmasına neden olabilmektedir.

Evsiz insanların ekonomik durumları ve iş bulma çabaları incelendiğinde, bu grup içinde işsizlik sorununun ciddi olduğu görülür (Genç vd., 2022: 50). Dünya genelinde evsizlikle ilgili yapılan araştırmalarda, evsizliğin başlıca nedenlerinden birinin genellikle "hayatlarını sürdürebilecekleri bir işe sahip olamama" olduğu belirlenmiştir (Hope ve Young, 1986).

Ruhsal Bozukluk;

Ruhsal bozukluk, bireyin duygu, davranış ve düşüncelerinde değişiklik, tutarsızlık, aşırılık ve yetersizlik gibi belirtiler gösterdiği bir durumdur. Evsizlik, ruhsal bozukluğa sebep olduğu bilinmesinin yanı sıra evsizliğin getirdiği olumsuz şartlar da ruh sağlığını kötü yönde etkilemektedir. Barınma konusundaki yetersizlik nedeniyle sokakta yaşamının getirdiği stres, korkular, travmatik yaşam deneyimleri, beslenme yetersizliği ve sağlık olanaklarının kısıtlılığı gibi etkenler, çeşitli ruhsal sorunlara yol açabilir. Bu durum, mevcut ruhsal bozuklukların ilerlemesine ve yeni ruhsal sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir (O'Flaherty, 1996).

Evsiz kişilerde görülen ruhsal hastalıklar arasında şizofreni, bipolar bozukluk ve kumar bağımlılığı da bulunmaktadır. Evsizlik, genellikle bireylerin psikososyal iyilik halleri üzerinde ciddi bir etkiye sahiptir. Bu nedenle evsizlik ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiye odaklanılmalı ve politika ve programlarla ruhsal bozuklukların önlenmesi, etkili teşhis ve tedavi için adımlar atılmalıdır (Hossain vd., 2020: 538-539).

Psikolojik hastalığı olan evsiz kişilerin yaklaşık % 20 ile % 25 arasında madde kullanımı ya da alkol problemi olan kişilerden oluşmaktadır. Bu evsizlerin birçoğunda şizofreni ve depresyon bozuklukları görülmektedir. Evsiz bireyler arasında psikolojik rahatsızlığı azınlığı oluşturduğunu belirtmektedir (Mossman ve Perlin, 1992: 951).

Ruhsal bozukluk sadece sağlık çalışanları etkileyen bir problem değildir; aynı zamanda kamu ve özel sektörleride etkileyen bir problemdir. Ruhsal bozukluk için tedaviyi almak isteyen evsizler diğer bireylere göre daha fazla zaman harcamaktadır. Evsiz bireyler hastaneden taburcu olduktan sonra gidecek yer olmadıkları için bu kişilere geçici veya kalıcı önlemler alınması gerekmektedir.

Özürlülük;

Özürlülük (Disability), bireyin sağlığının bozulması sonucunda herhangi bir yeteneğin normal kabul edilen kişiye göre azalması ya da kaybedilmesi durumudur. Özürlülük iki sınıfa ayrılır. İlk olarak fiziksel özürlülük; insan yapısı ve biçiminde fiziksel olarak bozukluk veya eksiklik olması durumudur. Bunlar ortopedik, görme, işitme ve dil ve konuşma özürlülüğüdür (Meneviş, 2007: 41-42). İkinci ise zihinsel özürlülük; insanların mantıksal düşünme ve buna dayanan davranış yeteneklerini özürlileyen veya tümünden ortadan kaldıran olarak kabul edilir (Özsoy vd., 1991). Bunlar zekâ geriliği, down sendromu vb. gibi özürlülük durumudur.

Evsizlikle ilgili yapılan çalışmalarda özürlülük, evsizlik sorununun oluşmasında önemli bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır. Özürlülük, hem birey için hem de bireyin ailesi için birçok soruna neden olabilir. Engelli bir bireyin ailesi, bireyden utanma, kabullenememe, suçluluk duyma, depresyon gibi sorunlar yaşayabilir. Engelli bireyler ekonomik zorluk yaşaması bu bireylerin evden uzaklaşmalarına neden olabilir. Aile içinde yaşanan sosyal ve psikolojik sorunlar, engelli bireylerin evden uzaklaşmasına neden olabilir (Meneviş, 2007: 43). Dolayısıyla özürlülük, evsizlik sorununu oluşturan bir faktör olabilir.

Aile İçi Şiddet;

Aile içi şiddet, kişinin eşine, çocuklarına, ebeveynlerine, kardeşlerine ve akrabalarına yönelik uyguladığı saldırgan davranışlar olarak tanımlanır. Bu tür davranışlar psikolojik, fiziksel, ekonomik ve sosyal açıdan birçok sorunu beraberinde getirebilir.

Aile içi şiddet etkileyen alt grup vardır. Bunlar fiziksel şiddet, cinsel şiddet, duygusal şiddet, ihmal ve ekonomik istismar olmak üzere beş başlıktan oluşmaktadır.

- Fiziksel şiddet: Dövme, tokat atma, tekme atma, yakma, yaralama vb. gibi faktörlerin yer aldığı şiddet türüdür.

- Cinsel şiddet: Taciz, tecavüz, pedofili vb. gibi faktörlerin yer aldığı şiddet türüdür.
- Duygusal istismar: Saygı göstermeme, sevgi göstermeme, aşağılama, eleştirme, kıskançlık, red etme gibi faktörlerin yer aldığı şiddet türüdür.
- İhmal: Çocuklar ve yaşlılar daha fazla maruz kaldığı türüdür. Kişinin sosyal ihtiyaçları ve maddi ihtiyaçları gidermemesi sonucu ihmal göstermesidir.
- Ekonomik istismar: Bu tür daha fazla yaşlıların maruz kaldığı istismardır. Bu kişilerin kazanç sağlanmasına ve kendi paralarını yönetilmesine izin verilmemesidir. (Ünal, 2005).

Evsizlikle ilgili yapılan çalışmalarda, aile içi şiddet evsizlik sorununun en önemli nedenlerinden biri olarak belirtilmektedir. Aile içi şiddet nedeniyle bireyler psikolojik, fiziksel, ekonomik ve sosyal açıdan çeşitli sorunlar yaşayabilirler (Meneviş, 2007: 43). Bu durum evden kaçmalara, boşanmalara, madde bağımlılığına ve ruhsal sorunlara yol açabilir. Ayrıca, aile içinde yaşanan şiddet, toplumsal yapının sarsılmasına da katkıda bulunabilir.

Boşanma;

Boşanma, yeniden toplumsal entegrasyonu gerektirebilir veya yeni bir ilişkiye başlamayı içerebilir. Boşanma, duygusal ve fiziksel zorlukları beraberinde getirebilir veya yeni bir yaşam tarzıyla bu zorlukları yaşanabilir hale getirebilir. Evliliğin getirdiği rollerin değişmesi gibi, boşanma da kişilerin rollerinde ve statülerinde belirgin değişikliklere neden olabilir. Bu nedenle, tüm toplumsal ilişkilerin yeniden düzenlenmesi gerekebilir. Boşanma, evlilik gibi normatif bir geçiş ritüeli olmayıp, bireylerin kendi rollerini yeniden düzenlemek zorunda kaldığı kurumsal bir geçiş değerlendirilmesidir (Onur, 2000).

Boşanma, ailenin birliğini son erdiren önemli bir toplumsal olgudur. Boşanma aşaması ve sonrasında bireyler birçok zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Genellikle kadınlar erkeklere göre daha fazla sorun ile karşı karşıya kalabilmektedir. Bunun nedeni ise kadının toplum içindeki statüsü etkilemektedir. Toplumda kadın ve erkeğin eşit olmadığı kanısı bu durumu etkilemek ve erkeğin daha fazla hakka sahip olduğu görüşü vardır.

Boşanmalara bakıldığında kadınların erkeklere oranla daha zor bir süreç geçirirler. Bunun nedeni ise cinsiyet rolleri etkilemektedir. Kadınların eğitim ve ekonomik yeterliliği bulunmadığı için kadınların boşandıkları zaman çok zorlandıkları görülmektedir. Hatta çocuk sahibi olan kadınlar ise daha fazla zorluk yaşadıkları görülebilmektedir. Bu durumda kadın evsiz kalmasına neden olmaktadır. Evsizlikle ilgili yapılan çalışmalarda boşanma, evsizliğin önemli nedenlerinden biri olarak gösterilir. Boşanma sonrasında yaşanan sorunlar, bireylerin evsiz kalmasına neden olabilir.

Göç;

Göç; sosyal, ekonomik, siyasi, dini vb. birçok sebepten dolayı birey ve ailelerin bir yerden başka bir yere gitmesidir. Göç eden insan topluluklarının ekonomik sınıflandırmaları iki faktör altında incelenir. Bunlar itici ve çekici faktörlerdir.

İtici Faktörler;

- Gelişmemiş ülkelerde teknolojinin girişi ve el emeğine duyulan ihtiyacın azalması
- Nüfus artışları
- Nüfus artışları ile birlikte gelişmemiş ülkelerde istihdamın azalması
- Gelişmemiş ülkelerde hizmet ve fırsat yetersizliği

Çekici Faktörler;

- Gelişmiş ülkelerde hizmet sektörünün gelişmiş olması ve yeni iş kollarının ortaya çıkması
- Gelişmemiş ülkelerde yaşayan bireylerin daha iyi iş bulma isteği
- Gelişmemiş ülkelerde yaşayan bireylerin daha iyi koşullarda yaşama isteği
- Gelişmiş ülkelerdeki hizmet servislerinin çeşitliliği

Gelişmemiş ülkelerde yaşayan insanlar, gelişmiş ülkelere geçtiklerinde genellikle zorluklarla karşılaşacak ve uyum sorunları yaşayacaklardır. Göç kavramı, gelişmiş ülkelerde evsizlik sorununu da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle erkekler kadınlara göre daha fazla göç etmektedirler. Kadınlar kısa mesafede ve iç göç ederken, erkekler ise uzun mesafeli ve dış göçe daha fazla katılmaktadır.

Göç toplumda ekonomik, kültürel ve sosyal geçişkenliğe zemin hazırlamaktadır. Göç yapılan yerlerde uyum sağlayamayan kişiler evsiz kalabilmektedir. Bu durumun nedeni ise ilişki ve iletişimde yaşanan aksaklıkları gösterebilir. Göç yapılan yerlerde göçmen bireyleri kabullenmeme durumu söz konusu olabilmektedir ve bu bireyler toplumda dışlanmaya maruz kalabilirler. Kabullenmeme durumunda bireyler yaşayacakları sorunlar nedeniyle evsiz kalabilmektedirler.

Madde Bağımlılığı;

Evsizliği yoğun bir şekilde yaşayan bir diğer grup ise evsiz bağımlılardır. Sokakta yaşayan evsiz madde kullanan ve madde satışının bir parçası olmaya müsait kişilerdir. Kendileri madde kullanması ve bağımlı oldukları maddeleri bulmak için illegal yollara karışma olasılıkları diğer kişilere oranla daha yüksektir.

Madde bağımlılığı, vücudun bir veya birden fazla işlevini olumsuz yönde etkileyen maddelerin kullanımı ve bu kullanıma rağmen bırakılamaması durumunu ifade eder. Madde bağımlısı, maddeyi almaya karşı engellenemeyen bir istek duyar ve kullanıma ara verdiğinde yoksunluk belirtileri yaşar. Zamanla madde kullanımını artırır ve büyük bir kısmını madde aramakla geçirir. Madde bağımlılığından korunmanın en etkili yolu hiç başlamamaktır (Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Programı, 2015).

Madde bağımlılığının nedenleri arasında psikolojik, sosyal, kültürel etkenler, aile yapısı, kişilik özellikleri gibi birçok faktör yer alır. Bu nedenlerle madde kullanan kişiler, sorumluluklarını yerine getiremez hale gelir ve bağımlılık tanısı alabilirler.

Madde bağımlılığı çeşitli sorunlara yol açar ve bunlardan biri de evsizlik sorunudur. Madde bağımlılığından dolayı insanlar evsizlikle karşı karşıya kalabilirler. Evsizler genellikle alkol, tiner, uyuşturucu, eroin gibi maddeleri kullanır (Meneviş, 2007: 50).

Doğal Afetler;

Yaygın yıkıma, manevi kayıplara, yaralanmalara ve toplumsal dünyanın bozulmasına neden olan afetler arasında deprem, kasırga, hortum, fırtına, sel, volkanik patlama, orman yangınları, çığ düşmesi gibi doğal afetler; nükleer kazalar, kimyasal kirlilik gibi teknolojik ya da ulaşım kazaları, endüstriyel kazalar, yapı çökmeleri gibi insani kusurlardan kaynaklananlar bulunmaktadır. Bunların yanı sıra terör, savaş gibi olaylar da afet kapsamında değerlendirilmektedir (Tuncay, 2003).

Doğal afetlerin sık ve şiddetli olarak yaşanmasından dolayı kentlerde ve yerleşim yerine olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Doğal afetler, büyüklüklerine ve bulundukları yere göre etkileri farklılık gösterebilir. Bu nedenle doğal afetin ekonomik, sosyal ve psikolojik etkileri bulunmaktadır. Genellikle sağlık, eğitim, iletişim, açlık, giyim, sosyal yaşam vb. birçok faktör üzerinde etkisi görülmektedir.

Doğal afet yaşanan bölgede bireyler afet kaynaklı gelir kayıp yaşamaktadırlar. Bu nedenle yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalabilirler. Bundan dolayı iş bulmak için başka bölgelere göç yapmaktadırlar. Bu durum birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Örneğin; depremler nedeniyle birçok kişi yaşadıkları yerleri terk ederek başka yerlere göç etmek zorunda kalmışlardır. Doğal afetler sonucunda insanlar evsizlik sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle, doğal afetler evsizlik sorununa neden olan etmenlerden biridir.

2.5.2 Sağlık Nedenleri

Evsizliği neden olan sorunlar arasında sigara içme, alkol bağımlılığı, uzun süreli güneşe maruz kalma gibi kanser riskini artıran faktörlerin evsiz insanlarda daha fazla görüldüğü belirtilmektedir. Evsiz bireylerin üçte birinde major depresyon, % 17'sinde hipertansiyon, %

6'sında diyabet, % 17'sinde astım ve yarısından fazlasında madde kullanım bozukluğu olduğu ve en az % 40'ının kronik bir hastalığının bulunduğu saptanmıştır (Schanzer et al., 2007). Bu hastalıklar; kronik obstrüktif akciğer hastalığı (KOAH), verem, kanser, nöbetler, kas-iskelet sistemi bozuklukları, tüberküloz, selülit, impetigo, venöz staz hastalığı, uyuz ve cilt hastalıkları görülmektedir (Hwang, 2001: 230-231).

Evsizliğin neden olan diğer bir faktör ise uyuşturucu bağımlılığıdır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), uyuşturucu maddeyi şu şekilde tanımlamıştır: "Bitkisel veya sentetik menşeli olup, merkezi sinir sistemini etkileyerek fiziksel ve/veya ruhsal bağımlılık hallerine yol açan ve bazı hallerde tek konulu (kullanmanın devamı üzerine dozajı artırmak ihtiyacının duyulması) ve diğer bazı hallerde ise aynı kişinin değişik uyuşturucu kullanması gibi çift konulu tutku yaratan bütün maddelere uyuşturucu madde denir." Uyuşturucu bağımlılığının, çeşitli akıl hastalıklarının, kişisel gelişimin yetersiz kalmasının evsizliği artırıcı nedenler arasında olduğunu belirtmektedir (Işıkhani, 2002).

Evsizlikle ilgili yapılan araştırmalarda bu gibi maddeleri kullanmaya başlayan kişilerin aile yaşamlarındaki genel özelliklerini ortaya çıkarmıştır. Saldırgan ya da ani davranışları olan, her şeyi reddeden, ani tepkiler veren, aykırı davranışlar içinde bulunan, davranış bozukluğu gösteren, çabucak heyecanlanan, erken yaşlarda davranış sorunları olan, içe dönük olan, yaşlılarından aşırı etkilenen ve itaatkâr olan gençler bu tür maddelere daha yakındır (Sevil, 1998: 77).

Kaya Kılıç Ve Aslantürk 2019 yılında yapmış olduğu araştırmada evsizlerin sağlıklı yaşam koşulları sebebiyle kronik hasta olduğu belirlenmiştir. Bu hastalıklar; Kronik Obstrüktif akciğer hastalığı(KOAH), , siroz hastalığı, böbrek rahatsızlığı, mantar rahatsızlığı, kanser (akciğer, lösemi vb.), verem, ruhsal hastalığı olduğunu belirlenmiştir(Kılıç ve Aslantürk, 2019: 431).

Evsiz kişiler sokakta yaşadıkları insanı dolayı yüksek oranda fiziksel ve ruhsal hastalıkla hatta ölüm riskiyle karşı karşıya kalmaktadır (Salit ve diğ., 1998: 1734; Hwang 2001: 230). Evin koruyuculuğundan ve konforundan yoksun olan kişilerde ruhsal problemler de sıklıkla rastlanmakta; ruhsal sorunlar toplumun diğer kesimlerine kıyasla evsiz kalan kişilerde daha fazla görülmektedir (Binbay ve diğ., 2010: 11).

Kullanılan maddeler etkisinde kalan bireyler aileleriyle sorunlar yaşamaktadırlar. Madde etkisinde kalan bireyler ailelerinden uzaklaşmaktadırlar. Bu problemlere madde bulma konusundaki ekonomik yetersizlikler de eklenince, bireyler kendilerini batağa sürüklenmiş hisseder ve evsiz kalmalarına yol açabilir. Madde bağımlısı evsiz bireyler; depresyon ve intihar girişimleri; fuhuş; ve travma yer almaktadır (Ringwalt ve diğ., 1998: 1325). Ayrıca madde kullanan bireylerde cinsel yolla bulaşan immün yetmezlik (HIV) hastalığı görülmüştür.

Çocuklar bu risk grubunu içinde yer almaktadır. Sokağa iten başlıca nedenler arasında göçten dolayı oluşan çarpık yerleşme, nüfus artışı yaşanan dengesizlik, aile içi şiddet, eğitimsizlik, istismar, parçalanmış aile yapısı, sokakta çalıştırılan çocuklar, ilgisizlik, ekonomik adaletsizlik ve çocuk haklarının yeterince korunmaması gibi faktörleri sayabiliriz.

2.5.3 Ekonomik Nedenler

Evsizlik sorunu ortaya çıkmadan önce, bu bireylerin büyük çoğunluğunun oldukça yoksul olduğu gözlemlenmiştir. Ekonomik sebepler, evsizlik probleminin en önemli nedenleri arasında yer almaktadır. İşsizlik, evden çıkarılma, göç ve evlilikle ilgili sıkıntılar, kişilerin evsizlik hikâyelerinde yaşadığı ve evsizliği hızlandıran faktörlerdendir (Ziefert ve Brown, 1991).

1980 yılından sonra uygulanan ekonomik politikaların evsizliği artırdığı görülmüştür. Özellikle Amerika'da Reagan dönemi ve İngiltere'de Thatcher dönemi bu süreçte önemli rol oynamıştır. Sağlıklı yaşam koşullarının bulunmaması, ruhsal bozukluğu olan hastaların ruh sağlığı kurumlarından tahliye edilmesi, sosyal refah programlarına ayrılan bütçelerin azaltılması gibi etkenler evsizliği artırmıştır (Hope ve Young, 1986: 25). Roth ve Bean'ın yaptığı araştırmalarda da evsizliğin sebebi olan ekonomik faktörlere dikkat çekilmiştir. İşsizlik, yoksulluk, uygun konut edinme imkânlarının olmaması bu faktörlerin bazılarıdır (Roth ve Bean, 1986).

Türkiye'de ise evsizlik üzerine yapılan çalışmalar daha yeni başlamıştır. Bu çalışmalarda da ekonomik faktörlerin evsizliğin temel nedenlerinden biri olduğu tespit edilmiştir. Çalışmalara göre, yaşanan sosyal sorunların arkasında genellikle ekonomik zorluklar yer almaktadır. İşsizlik ve yoksulluk, evsizliğe yol açabilen en önemli faktörler arasındadır. Işıkhani, Ankara'daki araştırmasında, evsizliğin nedenlerini şu şekilde sıralamıştır: Yoksulluğun artması, işsizliğin ve açık işsizliğin çoğalması, asgari ücret artışlarının yetersiz kalması, kira ödemelerinin yoksul grupların büyük bir kısmını oluşturmaları gibi ekonomik etkenler (Işıkhani, 2002: 41).

2.5.4 Bireysel Nedenler

Madde bağımlılığı, önemli bir evsizlik nedenidir. Yapılan çalışmalara göre, evsizlerin büyük bir çoğunluğunun madde bağımlısı olduğunu söyleyebiliriz. Bireysel nedenler ise kişisel davranışları ve hayatları boyunca yaşadıkları deneyimlerde etkili olmaktadır. Evsiz kişilerin en sık görülen davranışlarından biri alkol bağımlılığıdır. Diğer evsizlik nedenleri arasında ruhsal hastalığı olan kişileri gösterebiliriz. Yapılan bir başka çalışmada, evsizlerin %90'ının ruh sağlığı sorunları yaşadıkları bulunmuştur (Van, 1993). Bireylerin karakteristik özellikleri, evsizlik nedenlerini oluşturabilir. Eğer kişi utangaçsa, kendini toplumdan geri çekmeye meyilli ise veya diğer bireyler tarafından dışlanmışsa, evsiz olabilir (Baum ve Burnes, 1993).

Diğer yapılan çalışmalarda evsizliğin sebepleri arasında akıl hastalığı, madde bağımlılığı ve bireylerin kişisel gelişiminde yetersiz kalması nedenleri olarak gösterilebilir. Bireysel unsurlar, kişisel değerlendirilen unsurlardır. Bu unsurlar, kişilerin yaşamları boyunca karşılaştıkları problemleri bireysel tercihleri sonucu ortaya çıkarabilir. Bireysel, ekonomik ve sosyal faktörler, evsizliğin türlerine ayrılmasında etkili olan faktörlerdir. Bununla birlikte, evsizliğin sebepleri ve sınıflandırılmasının birbirleriyle yüksek oranda ilişkili olduğu görülmektedir.

2.6 Evsizlerin Demografik Özellikleri

Evsiz insanların demografik özelliklerine, davranışlarına, düşüncelerine, sağlık durumlarına, göç durumlarına ve göç nedenlerine odaklanan bilimsel çalışmalarda evsiz bireylerin yaş, cinsiyet, gelir durumu, medeni durum, eğitim durumu gibi demografik özelliklerinin belirlenmesi, evsizliğin tanımlanması açısından önemlidir.

Dünya genelinde ve Türkiye'de yoksul nüfusun sayısında artış görülmüş, bu nüfus içinde evsiz kişilerin sayısında da artış olduğu tespit edilmiştir. Evsiz kalan kişilerde genel olarak erkeklerin sayısı kadınların ve çocuklara oranla daha fazladır. Fransa'da INSEE tarafından yapılan araştırma ile bu demografik özelliklerin benzerlik gösterdiği görülmüş, kadın ve yaşlı evsizlerin sayısının az olması dikkat çekmiştir (Levinson ve Ross, 2007: 399). Evsiz kalanların genellikle orta yaş grubunda olduğu belirlenmiştir (25-45 yaş aralığı). Benzer şekilde, Finlandiya'da da evsizlerin çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu ve çoğunluğunun 25 yaşın üstünde olduğu gözlemlenmiştir (Housing First, 2010).

2.7 Evsizlik Dönemi

Bireylerin yaşadığı olaylara verdikleri tepkiler sonucunda evsizliğe zamanla yaklaşmaktadır. Toplumda yaşanan olaylar ve bireylerin tepkileri, evsizlik sürecinde değişkenlik gösterebilir. Bazı bireyler evsizliği tercih ederken, bazıları buna zorlanmış olabilir; bazıları zor koşullarda yaşarken, bazıları bunu daha az hissetmiş olabilir; bazıları sağlık sorunları ve madde bağımlılığıyla mücadele ederken, bazıları ekonomik nedenlerle karşılaşmış olabilir; bazıları şiddet ve taciz yaşarken, bazıları geceyi daha güvenli geçirmiş olabilir; bazıları toplum tarafından dışlanırken, bazıları ise toplumdan destek görmüş ve yardım almış olabilir.

2.7.1 Evsizliğin Tercih Sebebi Olması

Evsizlik, bazı durumlarda bireylerin tercih sebebi olabilir. Evsiz insanlar, aileleri ve sosyal çevreleriyle olan ilişkilerini kaybederek, kendilerini çaresiz ve yalnız hissederek sokakta yaşamayı tercih edebilirler. Bu bireylerin toplumun normlarını ve değerlerini kabul etmedikleri görülebilir. Sokakta yaşadıkları zaman kendilerini daha özgür hissettiklerini düşünen bireyler de

bulunmaktadır. Ancak yaşamlarını sürdürebilmek için çalışmaları gerekmekte, ancak günümüzde çalışmanın çok zor olduğu ve çalışma hayatına uzaklıkları nedeniyle bu bireylerin sisteme karşı çıkmalarına ve entegrasyonlarının engellenmesine neden olmaktadır.

Evsizlik, ekonomik gelir, etnik grup, statü ve konumlarına bakılmaksızın bütün insanlar için tercih nedeni olabilir. Geçmişte büyük başarılar elde etmiş ve iyi bir konumda olan kişilerin bile bazıları zamanla her şeyi bırakıp yalnız yaşamı tercih ettiği görülmüştür.

2.7.2 Evsizlik Süreci ve Yaşam Koşulları

Evsizlik sürecinde, evsizliğin bireylerin tercihi olup olmaması, sebepleri, alkol ve madde bağımlılığı, fiziksel koşullar, fiziksel ve ruhsal sorunlar gibi birçok faktöre bağlı olarak değişebilir. Bazı evsiz insanlar için evsizlik süresi kısa olabilirken, bazıları için ömür boyu sürebilir. Evsizlik süresi bazı insanlar için dönemsel veya aralıklı olabilir. Yapılan araştırmalarda bu tür evsiz insanlara sıkça rastlanmıştır.

Evsizlik, asgari yaşam standartlarına sahip olmama durumunu ifade eder ve evsizlik süresi, sığınma evlerinde kalma sıklığı, yaşam tarzı koşulları, sosyal güvenlik sistemi kullanımı ve belli bir gruba dâhil olma durumuna göre sınıflandırılabilir (Springer, 2000). Evsizliğin genel nedenleri arasında yoksulluk, sağlık sorunları, yaşlanma, işsizlik, sosyal ilişkilerde yaşanan sorunlar, göç, ev kiralama, ev satın alma gibi faktörler etkili olmuştur. Bu faktörler arasında yaşam beklentisinin düşmesi, sağlık sorunlarının artması, ayrımcılığa uğrama ve temel kamu hizmetlerine erişimde engeller gibi sorunlar da bulunmaktadır (European Commission, 2014). Dolayısıyla, bu çeşitli sorunların çözümü karşısında yaşadıkları zorluklar farklılık gösterebilir.

2.7.3 Maddi Durum ve Çalışma

Evsizler genellikle düşük ücretli işlerde, özel sektörde, düzensiz işlerde çalışmakta ve sıkça işsizlikle karşı karşıya kalmaktadırlar. Evsiz kişilerin aile sevgisinden yoksun olmaları, duygusal destek alamamaları, aile bağlarının zayıflaması gibi faktörler çalışma hayatlarını olumsuz etkileyebilir ve işte süreklilik sağlayamamalarına neden olabilir. Ayrıca, evsizlerin eğitim seviyelerinin düşük olması düzenli ve yüksek ücretli işler bulmalarını zorlaştırabilir. Sokaklarda yaşayan evsizler, suça karışma, alkol ve madde bağımlılığı gibi sorunlar nedeniyle işlerinde istikrar sağlayamayabilirler. Ekonomik, kültürel ve sosyal dışlanma gibi faktörler de evsiz kişilerin iş hayatında karşılaştığı zorlukları artırabilir ve işverenler ya da meslektaşları tarafından kötü muamele görmelerine yol açabilir.

Yoksulluk, özellikle evsiz bireyleri etkileyen bir faktördür. Evsiz gençlere yönelik destek mekanizmalarının yetersiz olduğu gözlemlenmektedir. Kurumlar arası iş birliği ve paydaş temelli faaliyetlerin eksikliği, bireylerin sosyal güvencelerinin olmamasına da sebep olmaktadır (Küçük, 2014: 90-106).

Fransa'daki evsiz insanların maddi durum ve çalışma koşullarının ülkemizdeki evsizlerden daha şanslı olduğunu söyleyebiliriz. Fransa'daki evsizlerin altıda biri asgari ücret, engelli yetişkin yardımı, sosyal güvenlik yardımı, işsizlik yardımı gibi gelir kaynaklarından yararlanmakta ve yalnızca onda biri hiçbir gelir kaynağına sahip değildir (Levinson ve Ross, 2007: 399).

2.7.4 Suç ve Şiddet İlişkileri

Statü, cinsiyet, dil, din, yaş, ırk, sınıf, grup veya ülke fark etmeksizin her insanın suça ve şiddete maruz kalma olasılığı bulunmaktadır. Bazı insanlarda bu olasılık daha az iken bazı evsiz insanlarda bu olasılık oldukça yüksektir. İnsanlar bu durumdan ne kadar kaçmak isteseler de bazen kendilerini bu tür ilişkiler içinde bulabilmektedirler ve bu durumda evsizler suça maruz kalabilir veya şiddet görebilirler.

Travis Hirschi kişilerin topluma olan bağlılığı zayıfladığı zaman suçluluk olasılığının artacağını belirtmiştir. Bunu Sosyal Bağ Teorisi ile açıklamaktadır. Bu bağları dört unsurla açıklamaktadır (Hirschi, 1966: 16-34 ; akt., İçli , 2004).

- Bağlılık (attachment); kişilerin özellikle anne ve babasına, arkadaşlarına, akrabalarına bağlılığı arttıkça bu kişinin toplumun beklentilerine uygun olarak davranışta bulunma olasılığı artmaktadır.
- Taahhüt (commitment); Bir kişilerin uzun vadeli amaçlarına ulaşmak için yasal faaliyetleri daha fazla ilgilendikçe topluma uygun hareket etme olasılığı artar.
- Katılım (involvement); kişi yasal faaliyetlere harcadığı zaman arttıkça bu kişinin topluma uygun hareket etme olasılığı artar.
- İnanç; Bir bireyin toplumun ahlaki geçerliliğine bağlandıkça topluma uygun hareket etme olasılığı artar (Aslan, 2017: 7-8).

Travis Hirschi sosyal bağ teorisi göre suç davranışını engellemenin yolu kişilerin toplumsal bağlarını oluşturmaktır ve bu bağları kuvvetlendirmektir.

Evsiz insanlar toplumda genellikle potansiyel suçlu olarak görülürler. Yapılan literatür çalışmalarına göre, evsiz insanların aslında normalde suça yönelik davranışları olmadığı, ancak evsizlik durumlarının onları şiddetle karşı karşıya bıraktığı veya yasal olmayan faaliyetlere ittiği görülmüştür. Bu duruma karşı çıkan bir görüş ise evsiz insanların sürekli olarak suç işlediklerini ve bu suçları evsiz kaldıktan sonra işlemeye başladıklarını belirtmektedir. Ancak, yapılan bir araştırmada görüşülen kişilerin %12-15'inin daha önce cinsel istismara uğradıkları tespit edilmiştir (Türkcan, 1996: 10).

Genel olarak toplumda evsiz insanlar hakkındaki düşünce, onların saldırgan ve uyumsuz davranışlar sergiledikleri yönündedir. Ayrıca, yaşam koşullarının antisosyal kişilik özelliklerini güçlendirdiği de söylenebilir. Antisosyal kişilik özellikleri, evsizlik durumundan önce de mevcut olabilir (Türkcan, 1996: 13). Bu durum da bazı bireylerin evsizlikle karşı karşıya kalmasına neden olabilir.

Evsiz insanların işlediği suçlara bakıldığında, en fazla hırsızlık suçu işlendiği belirtilmektedir. Hırsızlık suçundan sonra tecavüz ve saldırı suçları gelmektedir. Evsizlikle ilgili yapılan araştırmalar, madde bağımlılığı oranlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Evsiz insanlar alkol veya uyuşturucu kullanmaya evsizlik öncesi dönemde başlayabilirler veya evsizlik döneminde bu duruma başlayabilirler.

2.8. Evsizliğe Neden Olan Temel Problemler

İnsanların kendi tercihleri dışında birçok faktör evsizliğe sebep olabilmektedir. Bunlar arasında maddi yetersizlik, ucuz konut bulma zorlukları, iş değişiklikleri, satın alma gücünün azalması, sağlık hizmetlerinde eksiklikler, sosyal hizmetlerden yararlanamama, aile içi şiddet, fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarının artması, madde bağımlılığı gibi faktörler evsizliğin temel sebepleri olarak sayılabilir.

Ekonomik kayıplar, özellikle güvencesiz geçim kaynaklarına sahip olan kişiler için evsizlik sorunlarına yol açabilir. Kırılgan ekonomik sistemlerde, mali kayıplar yaşayan bireyler sık sık evsizlikle karşı karşıya kalabilirler ve bu durum evsizliği tetikleyebilir (Wisner, 1998: 28). Ekonomik kaygılar da evsizliğe yönlendiren bir etken olabilir. Temel gereksinimlerin karşılanamaması ve ekonomik stresin artması, evsizlik riskini artırabilir.

Evsiz bireylerin iş yaşamında yetersizlik yaşamaları da evsizlik sorununu derinleştirebilir. İşsizlik, düzenli gelirden yoksun kalarak barınma ihtiyacının karşılanmasını zorlaştırır (Tessler vd., 2001). Nüfus artışı, ekonomik faktörler, göç, cinsiyet, yaş, çocuk ve genç nüfus fazlalığı, yoksulluk gibi etkenler işsizliğin artmasına neden olmuştur.

Konut hakkının sosyal bir hak olarak kabul edilmesi, sosyal konut politikalarının önemi konusunda etkili olabilir. Evsiz bireyler genellikle ucuz sosyal konutlara erişimde zorluklar yaşayabilirler. Bu nedenle ucuz kira maliyetine sahip konutlara erişim sağlayan uygulamaların önemi büyüktür.

Göç sorunları da evsizlik riskini artırabilir. Göçmenler, sığınmacılar ve mülteciler, yerel topluluktan dışlanma, konut kiralama ve konaklamadaki ayrımcılık gibi nedenlerle evsizlik sorunu

ile karşılaşabilirler (Thomas, 1995; Abraham, 2000; Baker vd., 2003). Göç sonrası, tanıdık destek sistemlerinin olmaması da evsizlik sorununu derinleştirebilir. Bireylerin gelmiş oldukları ülkenin dilini konuşamamaları, sosyal açıdan izole bir hayat yaşamalarına neden olabilir ve bu durum evsiz bireylerin sosyal hizmetlere ulaşımını zorlaştırabilir.

Fiziksel hastalıklar da evsizliğe neden olabilir. İş kaybı, kendi bakımını karşılayamama, ev kirasını ödeyememe gibi sorunlar, fiziksel sağlık sorunları ile birlikte yaşanabilir. Aile içi uyumsuzluklar, evlilik sorunları ve şiddet de evsizlik için önemli diğer etkenlerdir. Aile içi şiddet mağduru olan kadınlar ve erkekler, sığınma evleri dışında bir yere gitmekten çekinebilirler ve bu da evsizlik riskini artırabilir.

Ruhsal hastalıklar da evsizlikle ilişkilendirilebilir. Ruhsal sağlık sorunları olan bireylerin çalışma yetenekleri sınırlı olabilir ve işsizlik nedeniyle barınma ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanabilirler. Ayrıca, evsiz bireyler arasında madde bağımlılığı oranı yüksektir ve ruhsal rahatsızlıklar da sıkça görülebilir.

Evsiz bireylerin bir kısmı evden ayrılmayı tercih edebilir. Devlet kurumlarına gitmeyi reddetmek ve kurum kuralları içinde yaşamak istememek gibi nedenlerle, bu kişiler devletin sunduğu hizmetlerden yararlanamayabilirler.

Sokaklarda yaşayan çocuk ve gençler genellikle aileleri ile sorunlar yaşadıkları için evden ayrılmış olabilirler. Evsiz insanların çocukluk dönemlerinde, evlerinden ayrılma ve farklı kurumlara yerleştirilme gibi travmatik deneyimler sıkça yaşanmaktadır. Bu tür travmatik deneyimler, evsizliğe neden olabilir veya riski artırabilir.

Evsizliğin birden fazla nedeni olabilir ve bu nedenler genellikle bir arada etki eder. Sağlık profesyonelleri ve toplum sağlığı uzmanları, evsizliğe neden olabilecek faktörleri anlamalı ve risk altındaki kişilere destek olmalıdırlar (Nies 2001, Smith 2000, Türkcan 1996).

2.9. Evsizlerin Sorunları

Evsizlik, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde bir sosyal sorun haline gelmiştir. Evsizlik nedeniyle insanlar barınacak yer bulamamakta, sağlık hizmetlerine ve gıdaya erişimde sorunlar yaşamaktadırlar. Bunun yanı sıra, bireyler hem ruhsal hem de fiziksel sorunlarla karşı karşıyadırlar. Toplum içinde damgalanarak dışlanmaktadır. Bu nedenle evsiz insanların yaşadıkları sosyal sorunların, fiziksel ve ruhsal hastalıkların bilinmesi, sosyal politika yapılacak çalışmalar için önemlidir (Genç vd., 2022: 47). Çünkü bir sınıfın yaşadığı sorunlar bilinmeden gerçekleştirilen uygulamalar başarılı olamaz.

Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Kaynak:(<http://www.yandex.com.tr/gorsel/search?lr=11508&source=serp&text=maslow%20ihtiyaçlar%>)

Maslow ihtiyaçlar kuramına beş basamaktan(Fiziksek ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyaçlar, sevgi ihtiyaçlar, saygı ihtiyaçlar ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlar) oluşmaktadır. Bu hiyerarşide alt basamaktaki ihtiyacı tamamlamadan diğer basamaklara geçmek çok zordur. Fiziksel, güvenlik, sevgi ve ait olma bu ihtiyaçların karşılandığı yerler konutlardır. Böyle bir konuta sahip olamama durumunda ise evsiz bireyler öncelikle sağlıklı birey olabilmek için gerekli olan temel ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar. Bu durum da, yaşanan ya da gelecekte yaşanılacak olan sorunları tetikleyecek ve ciddi problemlerin ortaya çıkmasına neden olacaktır (Meneviş, 2007: 5).

Evsizler, sıcak ve soğuk hava şartlarından çok fazla etkilenmektedirler. Evsiz kişiler soğuk hava şartlarından dolayı ısınmama ve uykusuzluk sıkıntısı çektiklerini görmüştür. Bazende evsizler gelecek tehlikelerden korunmak için diğer evsiz kalan kişiler ile anlaşma yaparak nöbetleşe uyuma yöntemi kullanırlar. Bu birlikte; şiddet, hırsızlık, gasp vb. diğer suçlarla karşılaşma olasılıkları çok fazladır.

Evsiz kişilerin karşılaştığı sorunlar; barınma, damgalanma, işsizlik, aile sorunları, fiziksel hastalıklar ve ruhsal hastalıklar olarak alt başlık halinde incelenecektir. Ayrıca, evsizlik sorunları evsizliğin nedenleri olarak da görülebilir çünkü evsizlik sorunları açıklanırken bir olay hem neden hem de sorun olarak karşımıza çıkabilir.

2.9.1. Barınma

Barınma, insanların en temel haklarından biridir. Bu nedenle, devletler vatandaşlarına sağlıklı ve erişilebilir barınma imkânları sunmalıdır. Ancak bazen bireyler kendi seçimleri veya toplumsal sorunlar nedeniyle barınma ihtiyacını karşılayamazlar ve bu durum çeşitli risklerle beraber gelir (Genç vd., 2022: 48).

Evsiz insanların karşılaştığı ilk barınma sorunu güvenlidir. Sokaklarda yaşayan bireyler çeşitli risklere maruz kalabilirler, örneğin cinsel, fiziksel ve duygusal saldırılara. Ayrıca mevsimsel şartlardan kaynaklanan zorluklarla da karşılaşabilirler, bu da ruhsal ve fiziksel sağlık sorunlarını artırabilir.

Evsizlerin barınma sorunlarından bir diğeri ise verilen hizmetlerin bireylerin ihtiyaçlarına uygun olmamasıdır. Ülkeler, barınma konusunda çözüm ararken diğer ihtiyaçları göz ardı edebilirler. Bu nedenle, bireylerin ihtiyaçlarına uygun hizmetlerin düzenlenmesi ve bu süreçte toplumun da dahil edilmesi önemlidir (Genç vd., 2022: 48).

Düzenli barınma hizmeti alamama da evsiz bireylerin karşılaştığı bir problemdir. Bu durum, fon eksikliği, belirsiz politikalar, yetersiz istihdam ve damgalanma gibi sebeplerle ortaya çıkabilir. Bu faktörlerin bir araya gelmesi, istenilen düzeyde barınma hizmetlerinin sunulmasını zorlaştırabilir.

Evsizlikle birlikte yaşanan bir diğer sorun da zaman ve mekân algısının değişmesidir. Sokaklarda yaşayan bireyler, yeni yaşamlarına uyum sağlamak için mekân ve zaman algılarını değiştirebilirler. Ancak bu durum, toplumdan uzaklaşmalarına ve evlerine dönme süreçlerini zorlaştırmalarına neden olabilir. Bu durumun ruhsal sağlık üzerinde olumsuz etkileri olabilir.

2.9.2. Damgalanma

Damgalanma, bir kişinin özellikleri veya durumu nedeniyle toplum tarafından aşağılanması ve itilmesi anlamına gelir. Damgalama sadece fiziksel anlamda aşağılanma ve işaretlenme değil, aynı zamanda sosyal anlamda onaylanmamayı ifade eder. Günümüzde damgalanma etkisini artırarak devam etmekte ve bu konuda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Evsiz bireyler de toplum içinde damgalanmış gruplar arasındadır ve bu durum yaygın bir sorundur (Mejia-Lancheros vd., 2020: 1).

Evsiz insanlar, hastalıklar nedeniyle de damgalanabilirler. Toplum, evsizleri alkolik, madde bağımlısı, HIV/AIDS hastası gibi algılayabilir. Bu, evsizlik durumunun yanı sıra sağlık sorunlarıyla da damgalanmalarına neden olur. Damgalanma, evsiz kişilerin ruhsal sorunlar yaşamasına da yol açabilir. Bu durum depresyon gibi sorunlarla sonuçlanabilir ve kişilerin benlik saygısını ve iyileşme süreçlerini etkileyebilir. Evsiz bireylerin damgalanma sonucu sosyal ve sağlık hizmetlerine erişimlerinde de zorluklar yaşayabilirler (Omerov vd., 2020: 1). Hizmet sunanların tutumlarındaki damgalayıcı tutumlar, evsiz kişilerin yardım almasını engelleyebilir. Damgalanma, evsiz insanların intihar riskini artırabilir ve genel sağlık durumlarını olumsuz etkileyebilir.

Evsizler, toplumda diğer bireyler tarafından dışlanmaya ve damgalanmaya maruz kalırlar. Bu nedenle topluma ve yaşadıkları yerlere yabancılaşırlar. Ayrıca içinde yaşadıkları toplumdaki insanlar tarafından giyinişleri ve yaşam tarzları sebebiyle dışlanmalar ve damgalanmalar ile karşılaşılabilir. Sosyal dışlanma riski bulunan gruplar arasında yüksek oranda evsizler yer almaktadır (Sosyal Dışlanma Riski Bulunan Gruplar, 2020). Bu nedenle, toplumda damgalanma karşıtı çalışmalara ihtiyaç vardır.

2.9.3. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma; toplumla kişinin sosyal bütünleşmesini sağlayan sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel sistemlerin bütününden, kısmen ya da tamamen yoksun olma dinamik sürecini ifade etmektedir (Çakır, 2002: 84).

Sosyal dışlanma sonucunda oluşan sorunlar;

- Ekonomik, eğitimsel, siyasi, kültürel, sosyal vb. alanlarda kişinin kendisini yoksun hissetmesi neden olur.
- Bireylerin işsiz kalmasına yol açar.
- Bireylerin yaşamının yoksullaşmasına yol açar.
- Eşitsizlik, yoksulluk, işsizlik, istemsiz vb. faktörler göçe yol açar.
- Sosyal damgalanmaya yol açar.
- Bireylerin evsiz kalmasına yol açar.
- Yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etki bırakır.

Ekonomik dışlanma yoksulluk, işsizlik vb. gibi faktörler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kötü çalışma şartları, düşük ücretle çalıştırma ve devamlılık gösterilmemesi ekonomik dışlanmaya sebep olabilmektedir (Şahin, 2009: 50).

Mekânlardan dışlanma iki şekilde ifade edilir. İlk olarak toplumda bireyin yaşadığı mekân sebebiyle dışlanması, küçük görmesi ve ayrımcılığa tabi tutmasıdır. İkincisi ise bireyin yaşadığı mekân sebebiyle kamusal hizmetlere ulaşmada zorluklarla karşılaşması sonucunda ortaya çıkmasıdır (Adaman ve Keyder, 2009: 9).

Sosyal dışlanma yoksul bölgelerde yaşayan ailelerin karşılaştıkları sosyal ve ekonomik zorlukları tanımlamada etkili olan bir kavram haline gelmiştir (Macdonald ve Marsh, 2001: 385). Ekonomik durum yoksulluğun mekânsal dağılımının önemli bir gösterge haline gelmektedir. Ekonomik nedenlerden dolayı herhangi bir yerleşim yerine sahip olmayan bireyler toplum tarafından dışlanabilirler. Bu evsizlerin kendilerini toplumdan soyutlamasına etkili olabilir.

Sosyal dışlanma, toplumdan topluma farklılıklar gösteren bir faktör haline gelmiştir. Bu nedenle birbirinden bağımsız olan birçok unsuru birleştirir. Kırdaki yaşayanlar için mülksüzlük üretime katılamama anlamına gelir iken, kentte ise mülksüzlük sokaklarda yaşamaya denk gelir. Bu nedenle birey ve gruplar kendi aralarında birbirlerini dışlayıcı davranışlarda bulunabilirler. Yani, dışlanan bireyler aynı zamanda dışlayıcı olabilir (Saraçoğlu, 2024). Evsizler, madde bağımlıları, engelliler, eski mahkûmlar, yaşlılar, cinsel kimlik farklılığı olan vb. gibi birçok sınıf toplum tarafından dışlanmaya maruz kalmaktadırlar.

Evsiz bireylerin kendilerini toplumdan soyutlamış, geri çekmiş ve izolasyon sebebiyle kişisel ilişkilerden kaçınan yaşadığı toplum tarafından dışlanmış bireyler olarak görünürler (Işıkhân, 2006: 40). Evsiz bireylerin kıyafetlerinin kirli ve yırtık oldukları için lokantalara, kafeterya, mağazalara vb. gibi mekânlara kabul edilmezler. Evsiz bireyler, giyim kuşamları ve yaşam hikâyeleri sebebiyle toplum tarafından sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Toplumda yaşayan diğer bireylerin evsizlerin yaşadıkları bu hayatı hak ettiklerini ve kendilerinin tercihi olduklarını düşüncesi vardır.

2.9.4. Aile Sorunları

Aile, toplumun en küçük yapı taşı olarak kabul edilen sosyal bir kurumdur ve genellikle anne, baba ve çocuklardan oluşur. Aile, birçok meslek ve disiplinin araştırma konuları arasında yer alır çünkü sağladığı işlevlerle toplumu şekillendirir ve toplumdan etkilenir. Modernleşme süreciyle birlikte aile yapısında önemli değişimler yaşanmıştır (Genç vd., 2022: 52). Ancak aile içi ilişkilerin her zaman istenen düzeyde yürütülmesi mümkün olmayabilir. Aile içi sorunlar çözülemediğinde, ailenin işlevselliği bozulabilir ve çeşitli psikososyal, ekonomik ve fiziksel sorunlar ortaya çıkabilir.

Evsiz insanlar, sokaklarda yaşadıkları için her türlü şiddete açık durumdadırlar. Özellikle evsiz kadınlar, çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Bunlar arasında çocuk bakımında zorluklar, toplumdan izole olma, aile içinde şiddet yaşama, cinsel istismara uğrama, fiziksel ve ruhsal şiddete maruz kalma, uyuşturucu kullanımı, sosyal destek eksikliği, aile desteğinin yetersizliği, cinsel yolla bulaşan hastalıklara maruz kalma, aşırı bağımlılık, savunmasızlık gibi sorunlar yer almaktadır.

Çocukluk döneminde yaşanan travmatik olaylar, yaşamı olumsuz etkileyebilir. Bazı kişiler çocukluklarında çoklu travmalara (duygusal, cinsel istismar, fiziksel şiddet vb.) maruz kalır ve bu travmaların etkisi sokak yaşamında da (fiziksel şiddet, soygun, cinsel saldırı vb. gibi) kendini gösterebilir. Bu durum, çifte mağduriyet yaşayan evsiz bireylerin daha fazla travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon riski taşımasına neden olabilir.

Aile içi yaşanan problemler temel nedenlerinden biri de günümüz toplumunda çekirdek aile yapısına çok fazla yaygınlık göstermesidir. Bu durum, aile ilişkilerinde kopuşları beraberinde getirerek duygusal ve ekonomik problemlere yol açabilir. Ebeveynlerden ayrılan bireyler konut bulmakta zorluklar yaşayabilirler. Ayrıca, kadın cinayetleri, aile içi şiddet ve boşanma gibi problemler de evsizliğin artmasına neden olabilir.

WHO'nun şiddet önlemek için gerekli olan yükümlülükleri şu şekildedir:

- Şiddet yaşandığı ailelerde şiddetin sebeplerini ve olası risk faktörlerinin bilinmesi gereklidir.

- Şiddet maruz kalan kişilere acil tıbbi tedavi verilmeli ve bu kişilere sosyal destek ortamı yaratılmalıdır.
- Şiddet olgularında polis desteği, sosyal servis elemanlarının katılımı sağlık çalışanlarının ortaklaşa oluşturdukları merkez yardımı ile işbirliği içerisinde çalışılmalıdır (Ünal, 2005).

Aile içinde yaşanan şiddet, istismar, travma ve çatışma da bireylerin ruh sağlığını olumsuz etkileyerek evsizliğe yol açabilir. Ayrıca bu travmalar, bireyleri sokak yaşamında daha fazla risk altına sokabilir ve alkol-madde kullanım bozuklukları, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu gibi ruhsal hastalıklar ortaya çıkabilir (Genç vd., 2022: 57). Kişilerin bu risklerden korunması ve tekrar evlerine dönmeleri için aile müdahalelerinin etkili olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, aile müdahalelerinin olumlu etkileri olduğu ve bu müdahalelerin sonucunda evsiz kişilerde depresyon ve alkol-madde kullanım bozukluklarıyla baş etme seviyesinde artışlar olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde, psikolojik müdahalelerin de aile desteğine ve bireylerin ruh sağlığına olumlu yönde etkisi olduğu belirlenmiştir.

2.9.5. İşsizlik

İşsizlik dünya genelinde önemli bir sorundur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde benzer ve farklı nedenlerle işsizlik ortaya çıkar. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), işsizliği işine son verilmesi, işyerinin ara vermesi, yeni bir iş arayışında olanlar, çalışma kapasitesi olan ancak çalışmayanlar gibi durumlarla tanımlar. Nüfus artışı, ekonomik faktörler, göç, cinsiyet, yaş, çocuk ve genç nüfus fazlalığı, yoksulluk gibi etkenler işsizlikte etkilidir.

İşsizliğin ortaya çıkmasının temel nedeni yetersiz talep, arz açıkları, kişisel yetenek, pazar açıkları vb. gibi faktör etkileri görülmektedir. Bu dolayı genç yaşlarda nüfus yoğunluğu görülmesi, eğitim imkânlarının yetersizliği, çarpık kentleşme, dış borç yükü, kayıtdışı ekonominin varlığı, kadın istihdam olanaklarının yetersizliği vb. gibi işsizliğe etkileyen birçok faktör bulunmaktadır.

ABD’de yapılan bir araştırmada işsizliğin beş önemli nedeni ortaya çıkarılmıştır:

- Yaş, cinsiyet, tecrübe vb. faktörler göre belirlenen sınıflar arasındaki işsizlik oranında büyük farklılıklar vardır.
- İşgücü piyasasında yüksek dönüşüm söz konusudur.
- İstihdam ve işsizliğe giriş-çıkışlar, çalışan ve işsiz sayısına göre oldukça fazladır.
- Dönüşümün büyük bir kısmı çevrimseldir: Durgunluk dönemlerinde işten çıkarma ve ayrılmalar yüksek iken genişleme dönemlerinde ise gönüllü ayrılmalar yüksektir.
- Herhangi bir referans ile ayda işsiz olan bireylerin çoğu kısa bir süre işsiz kalmaktadır (Dorbunsh ve Fischer, 1994: 501-502).

Evsiz insanların ekonomik durumları ve iş bulma çabaları incelendiğinde, bu grup içinde işsizlik sorununun ciddi olduğu görülür (Genç vd., 2022: 50). Devletler evsizlere iş imkânları sunsa da sürekliliği sağlamak zordur. Bu da evsiz bireyleri alternatif gelir yollarına yöneltir. Yasal gelir kaynakları önemlidir ve aile veya arkadaşlardan alınan ekonomik destek de etkilidir. Yasal gelir arttıkça evsizlerin olumsuz yöntemlere başvurma eğilimi azalır.

İşsizlik evsiz insanların sağlık ve sosyal hizmetlere ulaşımını zorlaştırır ve daha kırılgan hale gelmelerine yol açar. Devletlerin bu kesimi desteklemesi önemlidir, çünkü işsizlik evsizlerin bakım ihtiyaçlarını artırabilir (Genç vd., 2022: 50). Dolayısıyla evsiz bireylerin ruhsal ve fiziksel zarar görmemesi için desteklenmeleri gerekir.

2.9.6. Ruhsal Hastalıklar

Ruh sağlığı kavramı, toplumların kültürleri, değerleri ve inançlarına bağlı olarak farklılık gösterebilir, bu yüzden kesin bir tanım yapmak zor olabilir. Genel olarak, ruh sağlığı kişinin toplum içindeki rol ve görevlerini uyumlu bir şekilde yerine getirebilme yeteneği olarak tanımlanabilir (Buzlu ve Şahin, 2017: 253). Başka bir tanıma göre ise ruh sağlığı, duygular, düşünceler ve davranışlar arasında uyum, tutarlılık ve yeterlilik gösterme kapasitesidir (Öztürk ve

Uluşahin, 2011: 16). Ancak, bu denge sürekli olarak bozulursa ve işlevsellikte ciddi düşüşler meydana gelirse, ruhsal hastalıklar ortaya çıkabilir.

Günümüzde iç çatışmalar, göçler, savaşlar, teknolojinin yanlış kullanımı, çevresel faktörler gibi birçok sorun ruh sağlığını etkileyebilir ve ruhsal hastalıkların yaygınlaşmasına neden olabilir. Evsiz kişilerin ruhsal hastalıklardan bir diğeri depresyondur. Yapılan çalışmalarda evsiz kişilerin depresyon oranlarının diğ er ruhsal hastalıklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Evsiz insanlarla yapılan çalışmalarda ise evsiz insanların yarısının depresif belirtilerinin olduğu görülmektedir. Farklı evsiz gruplarla yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre evsiz bireylerin dezavantaj yaşadığı sorunlarının boyutu büyüdükçe depresyonun şiddetinin de arttığı bulunmuştur (Roze vd., 2018: 314).

Evsiz kişilerin aile iç i sorunlardan dolayı, barınma sorunlarından, alkol ve madde bağımlılığı gibi diğ er olumsuzluklardan dolayı depresyona daha fazla açık hale geldikleri görülmüştür. Bu nedenle bireylerin ruh sağlığı hizmetlerine kolaylıkla ulaşabilmeleri ve yaşadıkları ruhsal ve sağlık sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Ayrıca, kişilerin duygusal ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik uygulamalara da ihtiyaç duyulmaktadır (Coohey ve Easton, 2016: 111).

Evsiz kişilerin ruhsal sorunlar arasında intihar riski de önemli bir yer tutar. Özellikle ruhsal hastalığı olan ve 30-39 yaş aralığında bulunan evsiz bireyler için intihar, ölüme sebep olan risk faktörlerinin başında gelir (Prigerson vd., 2003: 213). Evsizlerle yapılan bir çalışmada katılımcıların %66,2'sinin yaşamlarının bir döneminde intihar düşüncesini aklından geçirdiğini, %51,3'ünün intihar girişiminde bulunduğunu ve %26,9'unun bu nedenle psikiyatri klinikleri dışındaki hastanelerde tedavi gördüğünü belirtmiştir (Desai vd., 2003: 365). Bu sebeple intihar riski, evsiz bireylerin ruh sağlığı çalışmalarında öncelikli olarak ele alınmalıdır.

Evsiz kişilerde görülen ruhsal hastalıklar arasında şizofreni, bipolar bozukluk ve kumar bağımlılığı da bulunmaktadır. Evsizlik, genellikle bireylerin psikososyal iyilik halleri üzerinde ciddi bir etkiye sahiptir. Bu nedenle evsizlik ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiye odaklanılmalı ve politika ve programlarla ruhsal bozuklukların önlenmesi, etkili teşhis ve tedavi için adımlar atılmalıdır (Hossain vd., 2020: 538-539).

Alkol ve madde kullanımı da evsiz bireylerin sağlığını tehdit eden önemli unsurlardan biridir. Evsiz kişiler arasında en yaygın tüketilen madde alkol olup, bunun yanı sıra uyuşturucu maddeler de sıkça kullanılmaktadır. Yapılan araştırmalar, evsiz kişilerde ruhsal bozuklukların sık görüldüğünü ve bu kişilerin büyük bir kısmının evsizlik öncesinde bu rahatsızlıklara sahip olduğunu göstermektedir.

2.9.7. Fiziksel Hastalıklar

WHO'ya göre sağlık, kişinin fiziksel, sosyal ve ruhsal iyilik halinin tam olmasıdır ve yalnızca bir hastalığın veya engelin olmaması anlamına gelmez (WHO, 2020: 1). Bu tanıma göre sağlığın bazı belirleyicileri bulunur ve bunlardan biri fiziksel iyilik halidir. Fiziksel iyilik hali, bireyin sağlıklı beslenme alışkanlıklarına sahip olması, aktif bir yaşam sürmesi ve fiziksel sağlığına dikkat etmesi anlamına gelir (Korkut Owen ve Demirbaş Çelik, 2018: 443). Bu durum gerçekleşmediğinde fiziksel hastalıklar ortaya çıkabilir ve evsiz kişilerin farklı fiziksel hastalıklar yaşadığı görülmektedir. Fiziksel hastalıklar ile evsizlik arasındaki ilişkiye bakıldığında, sürecin çift yönlü olduğu görülmektedir; çünkü kişiler hem fiziksel sağlık sorunları nedeniyle sokağa düşebilirler hem de sokak yaşamı fiziksel hastalıklara yakalanma riskini artırabilir.

Evsiz insanlar, öz bakım ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli ekonomik güce sahip olmadıkları için sokakta uzun süre yaşamak zorunda kalabilirler. Bu durum yaşam koşullarını olumsuz etkileyerek, bireylerde romatizma, şizofreni, zatürre gibi farklı sağlık sorunlarına yol açabilir. Evsiz bireylerde sıkça görülen bazı fiziksel hastalıklar şunlardır: kronik göğüs ve solunum hastalıkları, yaralanmalar ve deri hastalıkları, kas ve kemik rahatsızlıkları, tüberküloz gibi birçok rahatsızlıklar görülmektedir.

Tüberküloz özellikle kötü beslenme, sağlıksız yaşam koşulları ve alkol bağımlılığı gibi sorunlardan kaynaklanabilir. Evsiz insanların yaşam koşulları düşünüldüğünde, yapılan

araştırmalarda yüksek oranda tüberkülozlu evsiz insanlara rastlanmıştır. New York'ta yapılan bir çalışmada 3.673 evsizin %40'ında tüberküloz tespit edilmiştir (Glasser, 1994).

Fiziksel hastalıkların ortaya çıkmasında; dengeli beslenme eksikliği, yetersiz uyku, fiziksel aktivite eksikliği, kaynaklara erişimde zorluklar, stres, sağlık hizmetlerine ulaşım sıkıntıları gibi birçok etken etkili olabilir. Ayrıca toplumun yaşam tarzı, kültürü ve sağlık algısı da belirli hastalıkların ortaya çıkmasında rol oynayabilir (Bolsoy ve Sevil, 2006: 78). Evsiz kişilerin bu faktörlerden dolayı sorunlar yaşadığı bilinmektedir ve bu durum, evsiz kişilerin hastalıklara daha açık hale gelmelerine ve erken yaşta ölüm riski ile karşı karşıya kalma olasılıklarının artmasına neden olabilir. Çünkü lm riskini artıran pek çok hastalık (kalp hastalıkları, zatürre, kanser vb.) tedavi edilebilir.

Evsiz insanların sağlık sorunlarından bir diğeri beslenme ile ilgilidir. Sokakta yaşayan evsiz kişiler, yeterli ve sağlıklı gıdaya erişememektedirler. Ayrıca kendilerine yönelik gıda yardımları da istenilen seviyede değildir. HIV/AIDS gibi hastalıklarda evsiz bireyin alkol ve/veya madde bağımlılığı, ruhsal hastalığı gibi faktörler, gıdaya erişimde sorunlara yol açabilir (Wiecha vd., 1991: 364). Evsiz kişiler, yağ oranı yüksek ve lifli gıdalara ulaşmakta sorun yaşayabilir ki bu da sağlık açısından zararlı olabilir. Bu nedenle evsiz bireylerin temiz ve sağlıklı gıdaya erişmeleri için çalışmalar yapılması, bu konuda uzman olanların eğitilmesi gerekmektedir (Wiecha vd., 1991: 364).

Evsizlerin diğer bir fiziksel sorunu ise kanserdir. Son zamanlarda kanserin evsiz kişilerin ölüm nedenleri arasında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Ancak bu durumun sigara gibi bağımlılıklar nedeniyle olabileceği düşünülmektedir. Evsiz kişilerin bağımlılıkları bırakma konusundaki istekleri, genel toplumla benzerdir ve aynı oranlara sahiptir (Biedrzycki, 2018: 678). Bu da evsiz bireylerle yapılan çalışmaların sağlık alanında ilerleme sağlayabileceğini göstermektedir. Ayrıca evsiz kişilere yönelik kanser taramalarının düzenli olarak yapılması ve barınma ihtiyaçlarının karşılanmasının kanserin tedavisinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Evsiz kişiler hem fiziksel hem de ruhsal hastalıklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle ortaya çıkan hastalıklar arasında birbiriyle ilişkili (morbidite) hastalıkların sayısı artmıştır. Bu sorunlarla başa ıkmaq için erişilebilir sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ayrıca evsiz bireylerin diğer sosyal ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanması için kurumların desteği alması ve hizmet kalitesinin artırılması önemlidir. Birçok evsiz bireyin sağlık sigortası olmaması ve kimlik sahibi olmaması, sağlık hizmetlerine erişimlerini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle yoksulluk içinde yaşayan bu bireylerin sağlık hizmetlerinden yararlanması için çözümler bulunması gerekmektedir.

2.10. Evsizliğe İlişkin İstatistikler

Dünya genelinde sokaklarda gözlemlenebilen evsizleri takip etmek imknsız derecede zor olsa da, bazı istisnai ülkeler dışında evsizlerin sayısının her yıl arttığı görülmektedir (World Population Review, 2024). World Population Review'in resmi verilere dayanarak derlediği ülkelere göre evsiz sayılarına dair bilgiler sunulmuştur.

Tablo 4. World Population Review

	ÜLKE	EV SİZ SAYISI	NÜFUS 2024
1	Nijerya	24,400,000	227,183,241
2	Pakistan	20,000,000	243,482,778
3	Mısır	12,000,000	113,829,234
4	Suriye	6,568,000	23,942,885
5	Demokratik Kongo C.	5,332,000	104,380,917
6	Bangladeş	5,000,000	174,068,038
7	Kolombiya	4,943,000	52,246,382
8	Afganistan	4,660,000	42,957,411
9	Filipinler	4,500,000	118,461,564
10	Yemen	3,858,000	34,934,415
11	Endonezya	3,000,000	278,984,129
12	Somali	2,968,000	18,498,599
13	Sudan	2,730,000	48,901,236
14	Etiyopya	2,693,000	128,550,094
15	Çin Halk Cum.	2,579,000	1,425,407,880
16	Hindistan	1,800,000	1,436,983,591
17	South Sudan	1,542,000	11,206,885
18	Irak	1,224,000	46,150,704
19	Kamerun	1,033,000	29,119,356
20	Honduras	1,000,000	10,699,496
21	Mozambik	769	20,926,374
22	Azerbaycan	735	10,445,638
23	Ukrayna	734,24	37,560,272
24	Peru	700	34,562,626
25	Burkina Faso	700	23,623,925
26	Orta Afrika Cum.	686,2	5,851,178
27	ABD	580,466	341,157,069

28	Uganda	500	49,431,574
29	Guatemala	475	18,257,172
30	Meksika	456	129,052,317
31	Kenya	394	55,796,683
32	Birleşik Krallık	365,535	9,564,228
33	Çad	342,68	11,182,644
34	Mali	332,7	21,274,528
35	Georgia	304,01	3,719,727
36	France	300	64,836,936
37	Libya	278	6,936,573
38	Germany	237	83,269,741
39	Brezilya	222	217,203,288
40	Güney Afrika	200	60,777,331
41	Vietnam	162	99,270,903
42	Avustralya	100,568	8,970,234
43	Gana	100	34,535,845
44	Togo	100	9,184,896
45	Türkiye	70	86,100,406
46	Rusya	64	144,130,913
47	İtalya	50,724	58,762,207
48	Yunanistan	40	10,316,528
49	Haiti	37,867	11,815,243
50	Hollanda	36	17,652,714
51	İsveç	34	10,651,806
52	Polonya	30,33	40,479,566
53	İspanya	30	47,491,791
54	Kanada	30	38,988,486
55	Macaristan	30	10,046,773
56	İsrail	25	9,262,167

57	Çek Cum.	23,83	10,501,433
58	Avusturya	22,58	8,970,234
59	Sırbistan	20	7,111,988
60	İran	15	89,584,154
61	Romanya	15	19,699,544
62	Şili	14,013	19,648,483
63	Güney Kore	11,34	51,759,230
64	Zimbabve	10	16,890,265
65	Portekiz	8,209	10,232,554
66	İrlanda	8,014	5,077,969
67	Letonya	6,877	1,817,144
68	Danimarka	6,431	5,929,338
69	Kazakistan	5,5	19,744,165
70	Yeni Zelanda	5,031	5,254,977
71	Finlandiya	4,886	5,548,735
72	Litvanya	4,024	2,702,004
73	Japonya	3,992	122,874,333
74	Norveç	3,909	5,499,515
75	Slovenya	3,799	5,731,605
76	Kosta Rica	3,387	5,234,054
77	Hırvatistan	3	3,994,682
78	Tayland	2,7	71,859,333
79	İsviçre	2,2	8,831,869
80	Luxemburg	2,059	659,292
81	Estonya	2	1,320,192
82	Hong Kong	1,8	7,495,530
83	İzlanda	349	376,538
84	Fil Dişi	117	29,335,186
85	Grenada	68	126,887

86	Jordan		11,365,360
87	Küba		11,182,642
88	Bhutan		940,080
89	Lihtenştayn		39,822

Kaynak: World Population Review, 2024.

Yukarıdaki tabloya göz attığımızda, ilk sıralarda yer alan ülkelerde nüfusun yoğun olduğunu görüyoruz. Bu ülkeler genellikle askeri ve siyasi çatışmaların yoğun olduğu yerlerdir. Ayrıca yoksulluğun da yoğun olarak yaşandığı ülkeler tabloya yansımıştır. Örneğin, Nijerya dünyanın en yüksek evsiz nüfusuna sahip ülke olarak öne çıkıyor, 24,4 milyon evsiz kişiyle. İkinci sırada yer alan Pakistan ise yaklaşık 240 milyon nüfusunun %20'sini oluşturan 20 milyon evsiz insanla dikkat çekiyor; bu durum yoksulluğun yoğun yaşandığı bir ülke olmalarından kaynaklanıyor. Üçüncü sırada ise Mısır bulunuyor, yaklaşık 12 milyon evsiz nüfusuyla. Mısır'ın bu durumda olmasının sebeplerinden biri yüksek nüfus ve komşu ülkelerle sınırdaş olması, bu da farklı kültürlerin bir arada yaşamasına ve göç almasına sebep oluyor, bu da evsizlik oranını artırıyor.

Dördüncü sırada yer alan ülke ise nüfusunun üçte birini oluşturan yaklaşık %29,6 oranında evsiz nüfusa sahip, bu da dünyanın en yüksek evsizlik oranlarından biridir. Bu durumun nedeni ülkede yaşanan savaşlar ve siyasi çatışmalar olabilir. Beşinci sırada Demokratik Kongo Cumhuriyeti var, yüksek evsizlik oranının arkasındaki nedenler arasında yoksulluk ve dış müdahalelerle bağlantılı olmayan bağımsızlık eksikliği öne çıkıyor. Altıncı sırada ise Bangladeş bulunuyor. Yoksulluk nedeniyle ekonomik durumun evsizlik üzerinde büyük etkisi olduğu görülüyor.

Yedinci sırada Kolombiya yer alıyor. Kolombiya ekonomisinin güçlü olması, ülkenin dışarıdan yoğun göç almasına neden oluyor ve bu da göç edenlerin yerleşme süreçlerinde evsizlik sorunuyla karşılaşmalarına yol açıyor. Sekizinci sırada ise Afganistan bulunuyor. Afganistan'ın yüksek evsizlik oranı, ekonomik, askeri ve siyasi nedenlerle ilişkilidir. Dokuzuncu sırada Filipinler var. Bu ülkenin yüksek nüfus yoğunluğu, evsizlik sayısının artmasında etkili oluyor. Onuncu sırada Yemen bulunuyor. Yemen, dünyanın en fakir ülkelerinden biri olması sebebiyle ekonomik nedenlerle yüksek evsizlik oranına sahiptir.

Evsizlik oranının yüksek olduğu diğer bir ülke Endonezya'dır. Endonezya'nın yüksek nüfusu ve gelişim düzeyinin düşüklüğü evsizlik sorununu artırıyor. Somali'de evsizlik oranının yüksek olmasının nedeni ise iç savaşlar ve ekonomik gelişimin engellenmesidir. Sudan'da tarımsal geçim kaynaklarındaki sıkıntılar ve yoksulluk, evsizlik sorununun artmasına neden olmaktadır. Etiyopya'da ise yoksulluk evsizlik oranını yükseltmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan, yüksek nüfusları nedeniyle evsizlik sıralamasında üst sıralarda yer almaktadır. Güney Sudan'da da yoksulluk evsizlik sorununu artırıyor. Irak'ta iç savaşlar evsizlik oranını yükseltiyor. Kamerun ve Honduras'ta ise yüksek yoksulluk seviyesi evsizlik sorununu derinleştiriyor.

Diğer taraftan evsizlik oranının düşük olduğu ülkeler de bulunmaktadır. Bu ülkelerden biri Mozambik'tir. Yaklaşık 21 milyon nüfusu içinde sadece 769 evsiz kişi bulunmaktadır. Bu düşük sayıda evsizlik olmasının nedeni, ülkenin sanayi kollarının gelişmiş olmasıdır. Azerbaycan'da da evsizlik oranının düşük olmasının nedeni, petrol ve doğalgaz gibi önemli gelir kaynaklarına sahip olmalarıdır. Ukrayna'da ise evsizlik oranının az olmasının nedeni, ülkede yaşanan savaşlar olarak gösterilebilir. Peru'da ise zengin doğal kaynaklara ve çeşitliliğe sahip olmaları evsizlik sayısının az olmasına katkı sağlamaktadır.

Tabloya göre 25. sırada yer alan Burkina Faso, dünyanın en fakir ülkelerinden biridir ancak ekonomik potansiyeli yüksektir. İşsizlik oranının yüksek olması göçü tetikleyerek evsizlik sayısını azaltmaktadır. Orta Afrika Cumhuriyeti'nde ise evsizlik sayısının az olmasının nedeni, barınma şekillerinin diğer ülkelerden farklı olmasıdır. ABD'de ise evsizlik oranının az olmasının nedeni, iyi

bir ekonomiye sahip olmaları ve evsizlere yönelik politikalar geliştirerek evsizliği azaltmaya çalışmalarıdır. Uganda'da da evsizlik sayısının az olmasının nedeni, zengin doğal kaynaklara sahip olmaları ve iyi bir ekonomiye sahip olmalarıdır. Guatemala ise Orta Amerika bölgesinde yer alması ve gelişmiş tarım sektörüne sahip olması nedeniyle evsizlik sayısının az olmasına katkı sağlamaktadır.

Meksika'nın evsizlik oranının düşük olmasının nedeni, dünyanın en büyük ekonomilerinden birine sahip olmalarıdır. Kenya'da ise kültürel ve yaşam şartlarından dolayı evsizlik sayısı azdır. Birleşik Krallık'ta ise gelişmiş bir sosyal pazar ve piyasa ekonomisine sahip olmaları etkilidir. Aynı zamanda dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer almaları da evsizlik oranının az olmasına katkı sağlamıştır. Çad'da evsizlerin sayısının az olmasının nedeni, barınma şekillerinin diğer ülkelere göre farklı olmasıdır. Mali'de ise yaşam kültürlerinin farklı olması nedeniyle evsizlik sayısı azdır.

Georgia'nın ekonomisinin çok iyi olması evsizlik oranının az olmasında etkilidir. Fransa'da uygulanan politikalar ve ekonomi de evsizlik sayısının az olmasına büyük katkı sağlamıştır. Libya'da yaşanan iç savaş ve göç veren ülke konumu nedeniyle evsizlerin sayısı azdır. Almanya'nın dünyanın en iyi sosyal devlet anlayışını uygulayan ülkelerden biri olması evsizlik oranının az olmasının en büyük nedenidir. Brezilya'da ise gelişmişlik seviyesinin yüksek olması evsiz insan sayısının az olmasında etkilidir.

Tabloya göre 40. sırada yer alan Güney Afrika, Afrika kıtasının en gelişmiş ülkelerinden biri olması nedeniyle evsizlik oranının az olması etkili olmuştur. Vietnam'da evsiz insan sayısının az olmasının en büyük nedeni, dünya ekonomisinde önemli bir yere sahip olmaları ve sosyalist bir piyasa ekonomisi uygulamalarıdır. Avustralya'da ise nüfusun az olması evsizlik oranının düşük olmasına etki etmiştir. Gana'da barınma ve yaşam biçimlerinin diğer ülkelere göre farklı olması nedeniyle evsizlik oranı azdır. Togo da benzer şekilde ev kavramının diğer ülkelerden farklı olması evsizlik oranının az olmasında etkilidir.

Türkiye'de gelişmekte olan bir ülke olması ve uygulanan politikalar evsizlik oranının az olmasında etkilidir. Rusya'da ise ekonominin çok iyi olması evsizlik oranının düşük olmasını sağlamıştır. İtalya'da iyi bir ekonomiye sahip olmaları evsizlik oranının az olmasında etkili olmuştur. Yunanistan'da da benzer şekilde gelişmiş bir ülke olmaları ve yüksek gelirli ekonomiye sahip olmaları evsizlik oranının az olmasını sağlamıştır. Haiti'de ise yaşam tarzlarının diğer ülkelerden farklı olması evsizlik oranının az olmasında etkilidir.

Hollanda'da iyi bir ekonomiye sahip olmaları ve sosyal devlet anlayışının olması evsizlik oranının azlığının en büyük nedenidir. İsveç'te ise ekonomik açıdan gelişmiş olmaları ve düşük işsizlik oranı evsizlik oranının düşük olmasını sağlamıştır. Polonya'da iyi bir ekonomiye sahip olmaları evsiz insan sayısının az olmasının sebebidir. İspanya'da ise yüksek gelirli bir ekonomiye sahip olmaları, gelişmiş bir ülke olmaları ve sosyal devlet anlayışının gelişmiş olması evsizlik oranının az olmasının en büyük nedenidir. Kanada'nın gelişmiş bir ülke olması da evsizlik oranının az olmasına katkı sağlamıştır. Macaristan'da yüksek insani gelişmişlik endeksi ve nitelikli iş gücüne sahip olmaları evsizlik oranının düşük olmasının sebebidir. İsrail'de de iyi bir ekonomiye sahip olmaları evsizlik oranının az olmasında etkili olmuştur.

Çek Cumhuriyeti, gelişmiş ve sanayileşmiş bir ekonomiye sahip olduğu için evsizlik oranı düşüktür. Avusturya, sosyal market ekonomisine ve sosyal devlet anlayışına sahip olduğundan evsizlik oranı düşüktür. Sırbistan'da nüfus azlığı evsizlik sayısının düşük olmasına etkili olmuştur. İran'da ise dini ve kültürel faktörler evsizlik sayısının azlığına katkıda bulunmuştur. Romanya'da yüksek gelirli bir ekonomi olduğu için evsizlik sayısı düşüktür. Şili'de ise yüksek gelirli bir ekonomi olması evsizlik sayısının düşük olmasına neden olmuştur.

Güney Kore, hızlı büyüme ve küresel entegrasyon sonrasında ekonomisinin gelişmesiyle evsizlik sayısının düşük olmasına sahiptir. Zimbabwe'de kültürler ve yaşam tarzları evsizlik sayısının düşük olmasına etkili olmuştur. Portekiz'de yüksek refah seviyesi evsizlik sayısının az olmasının nedenlerinden biridir. İrlanda'da modern bir ekonomi olması, işsizlik oranının düşük olması ve yaşam şartlarının iyiliği evsizlik sayısının az olmasını sağlamıştır. Letonya'da ise az nüfus evsizlik sayısının az olmasında etkilidir.

Danimarka'da yüksek düzeyde devlet hizmetleri ve çağdaş bir piyasa ekonomisi evsizlik sayısının düşük olmasına katkıda bulunmuştur. Kazakistan'da Orta Asya'nın en büyük ekonomisi olması evsizlik sayısının az olmasına etkili olmuştur. Yeni Zelanda, gelişmiş bir karma pazar ekonomisine ve düşük nüfus oranına sahip olduğundan evsizlik sayısı düşüktür. Finlandiya'da ise sanayileşmiş karma bir ekonomi ve düşük işsizlik oranı evsizlik sayısının az olmasında etkilidir.

Tabloya göre 72. sırada yer alan Litvanya, Avrupa standartlarında yaşam şartlarına sahiptir. Ülkenin İnsani Gelişmişlik Endeksi dünya genelinde 34. sırada yer almaktadır. Teknoloji alanındaki ilerlemeler, işsizlik oranının düşük olmasına ve evsizlik oranının az olmasına katkı sağlamıştır. Japonya, dünyanın en mutlu ülkeleri arasında yer alması ve gelişmiş bir ülke olması nedeniyle daha düşük seviyelerde evsiz nüfusa sahiptir. Norveç, stratejik alanların devlet mülkiyetine ait olduğu gelişmiş karma ekonomiye sahip olması, yüksek yaşam standartları ve güçlü bir refah sistemiyle evsizlik oranının düşük olmasını sağlamıştır.

Slovenya, yüksek gelirli bir ekonomiye sahip olduğu için İnsani Gelişim Endeksi'nde üst sıralarda yer alır ve bu durum evsizlik oranının düşük olmasına katkı sağlar. Kosta Rika, ender görülen bitki ve hayvan türlerine sahip olması ve doğa parklarıyla ünlü olmasıyla gelişmiş ve turistik bir ülke konumundadır, bu da evsiz insan sayısının düşük olmasına yol açmıştır. Hırvatistan'da ise az nüfusun evsizlik oranının düşük olmasında etkili olduğu görülür. Tayland'a ise dünyanın en turistik yerlerine sahip olması nedeniyle turizm ekonomisinin %6,7'sini oluşturmaktadır. Dolayısıyla yılın birçok ayında çok fazla turiste ev sahipliği yapmaktadır. Bu da evsizlik oranının az olmasına katkı sağlamıştır.

Tabloya göre 79. sırada yer alan İsviçre, çok gelişmiş bir hizmet sektörüne sahip ve bu sektör devasa boyutlara ulaşmış durumda olduğundan işsizlik oranı düşük ve dolayısıyla evsiz insan sayısı da azdır. Luxemburg ise yüksek gelirli ve hızlı büyüyen bir ekonomiye sahiptir. Ayrıca az nüfusa sahip olması da evsizlik oranının düşük olmasında etkilidir. Estonya, bilişim teknolojisi alanında büyük ilerlemeler kaydetmiştir ve bu da işsizlik oranının düşük olmasına ve evsizlik sayısının az olmasına katkı sağlamıştır.

Tabloya göre 82. sırada yer alan Hong Kong, hareketli bir piyasaya sahip olması, yüksek iş olanakları, düşük işsizlik oranı ve gelişmişlik seviyesiyle evsizlik sayısının düşük olmasına neden olmuştur. İzlanda, dünyanın en mutlu ülkeleri arasında yer alması ve gelişmiş bir ülke olmasıyla evsiz nüfusun düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca az nüfus da bu durumu desteklemektedir. Fil Dişi Sahili'nde ise kültürel ve yaşam tarzı farklılıkları nedeniyle evsiz insanların sayısı düşüktür.

Tabloya göre 85. sırada yer alan Grenada, yüksek okuryazarlık oranına sahip ve tarım ile turizmde gelişmiş bir ülkedir. Az nüfus da evsizlik oranının düşük olmasında etkilidir. Japonya ve Küba'nın evsizlik sayıları tam olarak belirlenememiştir. Bhutan ve Lihtenştayn'da ise az nüfus ve verilerin eksikliği nedeniyle evsizlik durumu net olarak bilinmemektedir.

Evsizlik oranlarının yüksek veya düşük olmasıyla ilgili analizler için yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Ancak bu verilerden yola çıkarak, evsizlik durumunun yoksulluk, iç savaşlar, ekonomik gelişmişlik, işsizlik, coğrafi faktörler ve siyasi durum gibi birçok etkenle ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Evsizlik oranlarının az olduğu ülkelerde genellikle ekonominin iyi olduğu ve ülkenin gelişmişlik düzeyinin yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

3. EVSİZLİĞİ AÇIKLAYAN TEORİLER

Evsizlik ve evsizliği açıklayan iki temel teori üzerinden açıklanmaktadır. Evsizlik ve evsizliği açıklayan teorilerden birincisi sistematik nedenler teorisidir. Sistematik nedenler teorisine göre; ruh sağlığı üzerine yapılan yetersiz politikalar, konut sayısının azlığı ve yetersizliği, yüksek işsizlik oranları vb. gibi sebeplerden dolayı evsizlik ortaya çıkarmaktadır. Bu teorilerden ikincisi ise kişisel yetersizlik teorisidir. Kişisel yetersizlik teorisine göre evsizliğin nedenleri; alkolizm, madde bağımlılığı, akıl hastalığı, sosyal ilişkilerin bulunmaması, tembellik vb. gerekçelerle açıklanmaktadır (Özdemir, 2010). Evsizlik ve evsizliği açıklayan teorilerden birincisi evsizliği yapısal olarak açıklarken, ikincisi ise bireysel nedenler neticesinde açıklamaktadır.

Evsizlik ve evsizliğin sebeplerini açıklayan teoriler bu olguları kendi perspektifinden değerlendirmektedirler. Evsizlik ve evsizliğin nedenlerini açıklayan teoriler iki başlıktan oluşmaktadır.

3.1. Evsizliğe İlişkin Bireysel Teoriler

Evsizlik ve evsizliğin nedenlerini “bireysel” açıklayan teoriler iki ayrılır; birincisi, kişilerin kendi hatalarını hedef gösterilerek evsizlik sebebinden sorumlu tutulur ve bu nedenle suçlu, hatalı sayılırlar. Bu durumdan ötürü evsiz olan kişiler çoğunlukla sapık, sarhoş, avare, saldırgan, serseri, alkolik vb. basmakalıp lakaplar ile bağdaştırılırlar. İkincisi teori ise kişilerin kendi hataları ve sorumluluklarının olmadığı düşünülerek, bireyin yoksun, muhtaç ve yetersizlikleriyle bağdaştırılır (Küçük, 2018: 518). Bu kişilerin yardıma muhtaç oldukları ve çoğunlukla bu evsizleri için sosyal çalışma veya ruhsal tedaviye ihtiyaçları olduğu düşünülür. Yani bu iki teori, bireysel faktörlere bağlı, evsizlik durumunu “hak etme” ya da “hak etmeme” gibi iki temel yargı etrafında toplanır (Marsh ve Kenett, 1999).

Yukarıdaki iki temel teori haricinde, zor şartlar altında yaşayan evsiz kişileri nedenlere bağlı olarak açıklama, kişisel eksiklik olarak görülen madde bağımlılığı veya zihinsel problemler gibi faktörler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu gibi kişisel rahatsızlıklar, ahlaki davranış eksikliği ya da psikolojik rahatsızlıklar olarak düşünülür (Gould ve Williams, 2010: 171). Bireylerin yaşamış olduğu rahatsızlıklar, evsiz kişiler arasında düzensizdir, zamana ve yere göre değişim göstermektedir. Yapılan araştırmalara göre, evsizlerin yaşamlarının bir dönemini hem ciddi rahatsızlıklar (klinik depresyon ve şizofreni gibi) ve alkol hem de uyuşturucu kullanımı problemleri yaşadığını gösterir (Koegel, 2007: 251-252). Genel olarak bu yetişkin erkek yaş grubunda daha çok görülmektedir. Evsizlik ve evsizliği bireysel temelli açıklayan teorilerde, evsizliğin nedeni sadece bireysel nedenli açıklamanın yanlış olacağını bu olgunun birçok değişkenlerin gözden kaçırılmasına sebep olacağını söyleyebiliriz. Yani, evsiz bireylerin zihinsel rahatsızlığı ve madde bağımlılığı sonucunda ortaya çıkan evsiz kalmaları kişisel sebepleri yanında toplumsal, ekonomik ve kültürel nedenleri de vardır.

3.2. Evsizliği Açıklayan Yapısal ve Modern Teoriler

1960'lı yıllara kadar evsizlik ve evsizliğin nedenleri genellikle birey odaklı bir yaklaşımla açıklanıyordu. Ancak 1960'lardan sonra, bireysel nedenlere dayalı teorilerin evsizliği yeterince açıklayamadığı fark edilerek farklı alternatif yaklaşımlara yönelindi. Bu dönemde geliştirilen teoriler, evsizlik sorununu ele alırken hem bireysel hem de çevresel faktörleri dikkate alarak daha kapsamlı bir açıklama getirdiler. Evsizlik ve evsizliği açıklamak için kullanılan yapısal ve modern teoriler genellikle iki temel başlık altında incelenir.

3.2.1. Yapısalcı Teori

Yapısalcı teorisine göre, evsizliğin yapısalcı teorisi üzerine çalışan araştırmacılar genellikle iki temel faktöre odaklanmışlardır: düşük maliyetli konut imkânlarının azalması ve yoksulluğun artışı. Dünya genelinde, 1970'lerden itibaren yoksulluk oranlarında dalgalanmalar yaşanmaya başladı ve yoksul insanların sayısı büyük ölçüde arttı, bu da yoksulluğun daha derinleşmesine yol açtı. Bu değişimde birden fazla faktör rol oynadı. Öncelikle, demografik değişimlerin etkisi büyüktü. İkinci Dünya Savaşı sonrasında doğum oranlarında artış yaşandı ve bu bireyler yetişkinlik çağına gelerek

iş gücüne katıldılar. Bu durum, nüfusun artmasıyla birlikte yerel ve küresel ekonominin yapılanmasını etkiledi ve niteliksiz işçi sayısında artış yaşandı, bu da işsizlik sorununu daha da derinleştirdi. Bu süreçte devlet, sosyal devlet anlayışı yerine neo-liberal politikaları benimseyerek, sosyal yardıma ihtiyaç duyan bireylerin kendi başlarına mücadele etmelerini öngördü. Bu değişimler ve dönüşümler, toplumda sınıf farklılaşmasını artırdı ve ekonomik dağılımındaki dengesizlikleri etkiledi (Küçük, 2018: 519). Ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalan yoksul bireyler, talep edilen ücretleri karşılayamaz hale geldi ve düşük maliyetli konut bulma imkânları azaldı. Sonuç olarak, yoksul bireylerin düzensiz işleri, ekonomik yetersizlikleri, sınırlı sosyal yardımlar ve yüksek kira ücretleri gibi temel yapılar üzerinden evsizlik yaşamalarına neden olmuştur.

Evsizliğin yapısal teorisini açıklayan bir diğer başlık da ırkçılıktır. Dünya çapında, toplumun çeşitliliğini artırmaya yönelik politikaların olması bazen ters tepebilir. Bu durumda, farklı topluluklar ve gruplar azınlıkta kalabilir ve dışlanabilirler. Azınlıkta kalan gruplar genellikle sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlıdır. Bu durumda sosyal ve ekonomik fırsatlar azalır, kötü eğitim, konut ve iş koşullarıyla karşılaşılır (Küçük, 2018: 520). Kültürel önyargılar belirli bir sınıfın fırsatlardan yoksun kalmasına, yoksulluğa ve evsizliğe yol açabilir. Özellikle Amerika'da yaşayan siyah etnik gruplar arasında ırk ayrımcılığı ve evsizlik yaygın bir sorundur.

Evsizliğin diğer bir nedeni ise aile içi sorunlar olarak belirtilmektedir. Günümüz toplumunda, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş yaşanmaktadır. Bu durum, aile ilişkilerinde kopuşları beraberinde getirerek hem duygusal hem de ekonomik sorunlara yol açabilir. Ebeveynlerden ayrılan gençler iş ve konut bulma gibi zorluklar yaşayabilirler. Ayrıca, kadın cinayetleri, aile içi şiddet ve boşanma gibi sorunlar da evsizliğin yapısal nedenleri arasında yer alır. Aile içi şiddet gören bireyler fiziksel ve psikolojik olarak zarar görebilirler ve bu durum evsizliği artırabilir.

Evsizliği açıklayan yapısal teoriler genellikle evsizliği makro düzeyde ele almıştır. Ancak evsizliğin nedenlerini değerlendirirken sosyal ve ekonomik yapı, işsizlik, konut sorunları, sosyal güvenlik sistemi, yoksulluk, aile bölünmeleri gibi birçok faktör bir arada değerlendirilmelidir (Fitzpatrick, 2005). Yapısal teorisyenler, bireyleri dışındaki faktörlere odaklandıkları için daha geniş perspektifler sunabilirler. Bu nedenle, evsizliğin birden çok nedeninin olabileceği bir olgudur ve yapısal teori bu çerçevede popülerlik kazanmıştır.

3.2.2. Yapılaşma Teorisi

Yapılaşma teorisi, Giddens tarafından geliştirilen bir teoridir. Bu teori, güç yapılarının bireyleri ve toplumsal yapıyı etkileyerek yönlendirdiğini öne sürer. Giddens, bireysel ve yapısal güç ilişkileri arasındaki etkileşimi inceler ve bu etkileşimin basit bir ayrımın ötesine geçmesine çalışır. Evsizlik sorununu teorik olarak ele alırken sadece bireysel veya yapısal faktörlere dayanmanın yetersiz olduğunu ifade eder. Ayrıca, post-modern düşünürlerden farklı olarak, dilin yapılandırma sürecine odaklanmaz ve yapısalın eylemsel diktonomiye alternatif bir yol olduğunu savunur. Giddens'e göre, yapı ve eylem doğası gereği ilişkilidirler (Giddens, 1984). Yapı ve eylem arasındaki bağlantıyı sağlayan sosyal analizin merkezi kavramı toplumsal pratiklerdir; çünkü insanlar yapıları gereği toplumla etkileşim içindedirler ve toplumu oluşturur, devam ettirir ve değiştirirler. Bu süreç, güç ilişkilerinin diyalektik doğasını ortaya koyar. Güç, iki yönlü bir süreçtir ve evsiz kişilerin bile güç ve direnç yeteneğine sahip olduğunu iddia eder. Ancak Giddens, kişilerin sosyal hareketini sınırlayan güç ilişkilerini de kabul eder (Küçük, 2018: 524).

Giddens'in (1979) yapılaşma teorisine göre, evsizlik durumunu güç yapılarıyla ilişkilendirerek açıklamıştır (Küçük, 2018: 524). Evsizliğin sebeplerini kişisel ve yapısal eylem mekanizmalarını çözümleyerek açıklamaya çalışmıştır. Evsiz kalan kişileri kendi durumlarından sorumlu ve suçlu bireyler olarak değerlendirerek evsizliğin sebeplerini ortaya koymuştur. Ayrıca, evsiz insanların yaşadıkları durumu değiştirebilecek güce sahip olduklarına ve toplumda bu soruna karşı mücadele etmeyi önermiştir (Neale, 1997: 56-57). Bu teoriye göre, evsiz kişiler evsizlik kültürü içinde yaşamak zorunda olan kişiler olarak görülmektedir. Sonuç olarak yapılaşma teorisi evsizliği direkt olarak bir nedenle açıklamaz, derinlemesine düşünmeyi sağlar.

3.2.3. Liberal Bakış

Liberal bakış açısı, evsizliğin sebeplerine göre müdahale yöntemleri geliştirilmesi gerektiğini savunan sosyal ve politik bir yaklaşım biçimidir. Bu teori, Yeni Ortodoksi yaklaşımının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Evsizlik durumunun kontrol dışı ortaya çıkması halinde, evsiz bireylerin daha fazla yardımı hak ettiği düşüncesi hâkimdir (Neale, 1997).

Bu teori, kişilerin yardımları hak etme veya hak etmeme biçimlerini yorumlar. Bu nedenle, evsizliği çözüm odaklı değil, sonucu çözüm odaklı bir yaklaşımla değerlendirmek gerekmektedir. Sonucu çözüm odaklı hareket ederken, sebeplere odaklanmak ise evsizliğin açıklanmasında sebep perspektifini ortaya koymaktadır.

3.2.4. Yeni Ortodoksi Teorisi

Yeni Ortodoksi teorisine göre, yapısal faktörler evsizliği ortaya çıkaran koşullar yaratırken, bireysel sorunları olan insanların bu koşullar altında savunmasız hale geldiğini ve evsizler arasındaki kişisel problemlerin yaygınlığının makro yapısal güçler karşısında savunmasızlık ile ilişkili olduğunu ileri sürmektedir (Fitzpatrick, 2005; McNaughton, 2009). Konut yetersizliği, aile yapısının parçalanması, işsizlik ve ekonomik yetersizlik temel yapısal sebepler olarak kabul edilirken; aile bireyleri arasındaki anlaşmazlıklar, cinsel taciz, madde bağımlılığı, cezaevinde bulunma durumu, fiziksel veya psikolojik sağlık problemleri temel kişisel sebepler olarak görülmektedir.

Bu teoriye göre, evsizliğin genel olarak risk faktörü analizini kullanırlar ve birey üzerine yoğunlaşarak evsiz kalma ihtimalini arttıran risk faktörlerini tasvir ederler. Yeni ortadoksi teorisine göre, bütün nedensel faktörleri ayrı ele alarak değerlendirir (Bekaroğlu Doğan, 2019: 184). Yeni Ortodoksi teorisi, bireysel ve yapısal nedenleri bir bütün olarak değerlendirir. Bu nedenlerin birbiriyle bağlantılı olabileceğini ve nedenlerin bir halka halinde kişilerin hayatında yer alabileceğini savunur. Bundan dolayı temel nedenler üzerinden bireysel nedenlerle evsizliğin sebeplerini açıklamaya çalışır.

3.2.5. Feminist Teori

1960'lı ve 1970'li yıllarda feminist teorisyenler, devletlerin konut politikaları ve uygulamalarında kadınların erkeklere oranla ötekileştirildiğini düşünerek evsizliğin sebeplerini araştırmaya başlamışlardır. Feminist yaklaşıma göre, kadınlar konut ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda güçsüz bırakılmıştır. Bu güçsüzlüğün temel sebebi ise çalışma hayatındaki kadın ve erkek eşitliğinin olmamasıdır. Ayrıca, aile içi istismar, kadına yönelik şiddet, kadın istismarı gibi konuların da feminist teorisyenlere göre kadınların evsiz kalmasında sebep olarak kabul edildiği bilinmektedir (Fitzpatrick, 2005).

Watsons (1984) feminist teorisine göre evsizliği modern ulus-devlet içerisinde ev, evlilik, çocuk ve yapılan aktivitelerin temelinde idealize edildiğini görülmektedir. Bu dolayı erkek, genel olarak mülkün sahibi durumundayken, kadın ise sınırlı kaynakları yöneten durumundadır. İş ilişkileri, ekonomik bağımsızlık ve ev içi rollerden dolayı kadın ve erkek için “ev”in ne anlama geldiği konusu farklılık gösterilmektedir. Bu değişkenler neticesinde kadınlar, erkeklere göre daha fazla ev içerisinde vakitlerine geçirmektedirler. Kadınlar erkeklere oranla daha fazla ev ile bağlantılı olduğunu düşünmektedirler. Bundan dolayı ev içindeki rolleri ve iş ilişkisi dolayısıyla kadınları erkeklere oranla daha fazla etkilemektedirler (Bekaroğlu Doğan, 2019: 185).

Feminist yaklaşıma göre, kadınlar erkeklere oranla daha fazla evsiz kalmaktadırlar. Bu olayın ana nedeni ise kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik ve aile içi sorunlar olarak belirlenmektedir. Evsizliğin temel nedeni olarak kadın ve erkek ilişkileri ile aile içinde yaşanan ilişkileri açıklamaya çalışan feminist teorisyenler, evsiz kalan kadınların sayısının artmasını önlemek için politikalar geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedirler.

3.2.6. Eleştirel Realizm

Habermas'la ilişkilendirilen rasyonalizm, kategorik ayrımlara olan düşkünlüğü ve sistematikleştirme eğilimini, tarihin ve toplumun küresel ölçekte ele alınmasını kesinlikle reddeder (Layder, 2010: 146). Relativist düşünceye karşı Habermas'ın yazıları ahlaki ve siyasi sonuçları sürdürülebilir kılmak için önemli bir kaynaktır. Habermas'a göre, araştırmacıların evrensel ahlaki kuralların yerine, ihtiyaçları karşılamak için tüm insanları teşvik eden kurumsal tartışma sağlanması gerektiğini vurgular. Habermas'ın düşüncesine göre, en önemli nokta kişisel bütünleşme ve kolektif ihtiyaçların karşılanmasıdır. Bu teorinin temel amacı, bireylerin eylemlerini merkezi bir konuma getirmektir (Küçük, 2018: 525).

Bu yaklaşımın analizleri evrensel bir sonuca varmaya olanak sağlamaz çünkü evsizliğin nedenleri üzerinde ortak bir fikir birliği bulunamaz. Evsiz bireylerin ihtiyaçlarının değerlendirilmesi ve doğru ve etkili bir şekilde yanıtlanmasıyla ancak evrensel bir görüş ortaya konabilir. Yaklaşımın açıklamaları, tüm tarafların katılımıyla geniş bir iletişim platformunda daha yararlı olabilir. Sonuçlar, devlet planlamacıları, uygulayıcıları, politika yapımcıları ve bu teoriye ilgi duyan gönüllü kuruluşlar üzerinde etki yaratır. Toplumsal sorunlara yönelik üretilen uygulamalar ve politikalar, hizmet veren kurumlar arasındaki ilişkiye örnek teşkil eder. Dahası, çalışmanın net bir şekilde belirlenmesi ve geliştirilen politikalara odaklanılması gerektiği vurgulanmıştır.

3.2.7. Foucault'un Yaklaşımı

Foucault'un yaklaşımı, gücün hiçbir merkezi kaynağı olmadığına ve ona sahip herhangi bir öznenin olmadığına sürekli olarak vurgu yapar. Bu durum, onu Marksist düşünceyle çatışma içinde gösterir çünkü Marksist yaklaşım ana güç kaynağını sınıf mücadelesi ve devlet olarak görürken, Foucault gücü mikro düzeyde, yerel mekânlarda bulunan ve yayılan bir olgu olarak ele alır. Güç, "mikro-güçler" olarak adlandırılan yerel yerlerde bulunan ve doğru rejimlerini sürdürmek adına var olan güç ayarlarını ve eşitsizliklerini devam ettiren mekanizmalardır (Watson, 1999: 94). Bu bakış açısına göre, evsizliğin altında yatan yapısal güç mekanizmaları belirgin olmayabilir. Evsizlik sorununun güç mekanizmaları, kişisel özelliklerle birlikte sosyal, ekonomik ve politik süreçlerle de ilişkilendirilebilir. Örneğin, yaş, cinsiyet, medeni durum, ırk, grup, sınıf, sağlık, politika, istihdam ve önceki barınma yerleri ve geçmişi gibi faktörler evsizliğin nedenleriyle bağlantılı olabilir (Küçük, 2018: 522).

Foucault'un yaklaşımına göre, kontrol ve otoritenin egemenliğini kabul etmez ve bu nedenle toplumsal politikaların insani kaygılarla yürütülmediğini ve evsiz bireylerin yararına olmadığını savunur (Neale, 1997: 52). Foucault'un görüşüne göre, evsizliği çözmeye yönelik politikalar ve hizmetler, evsiz bireyleri normale döndürmeyi hedefler. Bu politikalar genellikle evsiz bireylere reform veya tedavi sunmayı amaçlar.

Hareketli güç, güç rejimlerinin alanlarıdır. Bu alanlar anlaşmalar, stratejiler ve direniş ağlarıdır. Güç ve direniş her yerdedir ve kolayca ayrıcalıklı veya meşru bir otorite sahası değildir. Güce direnenlerin özelliği, güce destek verenler kadar baskı biçimlerine karşı direnmektir. Evsizlikle ilgili çalışan araştırmacılar, evsiz bireylere yetki veren planların her zaman dirençli olmayabileceğini ve evsizlik sorununun çözülmesinin zor olduğunu düşünmektedirler (Küçük, 2018: 522). Foucault'un yaklaşımı, değişimin her zaman tümüyle gerçekleşmeyeceğini, ancak bazı alanlarda direnç gösterebileceğini savunur. Bu nedenle, yapısal faktörlerin değişemeyeceği gerçeği göz önünde bulundurularak, direnç farklı noktalarda veya seviyelerde ortaya çıkabilir ve bireyleri sosyal yaşama dâhil etmek için birçok farklı yol bulunabilir (a.g.e, 1997: 52-54; Watson ve Austerberry, 1986).

3.2.8. Post-Yapısalcılık

Post-yapısalcılık yaklaşımı, yapısalcı yaklaşımın tam tersi olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşıma göre net bir tanım veya sabit ilişkiler bulunmaz, tek bir doğru veya tek bir neden de yoktur. Nedensellik ilişkisine karşı çıkarlar (Neale, 1997). Post-yapısalcılık, evsizliğin sebeplerini bütünsel olarak değerlendirmenin ve ikili bir düşünce olmadan analiz etmenin önemini vurgular.

Ayrıca, diğer yaklaşımlardan ayrılan bir özelliği ise toplumsal olguları ayrıntılı olarak incelemek ve araştırmaktır.

Post-yapısalcılık yaklaşımı, irrasyonelliği, çeşitliliği, parçalanmayı, göreceliği ve öznelliği ön plana çıkarır. Toplumsal güç analizlerinde, tek bir baskın gücün olmadığına ve dolayısıyla sosyal sorunlarda çözümün birden fazla değişkene bağlı olarak çoklu çözüm yollarına sahip olduğuna inanılır (Best ve Kellner, 1991). Bu yaklaşım, büyük teorilere dayalı genellemelerden ziyade olgulara odaklanır.

Evsizlik örneği üzerinden bakıldığında, post-yapısalcılık yaklaşımı, "ihtiyaç sahibi olma" veya "olmama", "hak etme" veya "etmeme", "ev sahibi olma" veya "evsiz kalma" gibi basit kavramlar yerine, bireysel ve yapısal evsizlik sebeplerini birlikte açıklamaya çalışır. Foucault'un bu yaklaşımı, güç ilişkilerini, mikro-politikaları ve direnç değişkenlerini vurgular. Ayrıca, anlamın nasıl kurulduğu ve öznel deneyimlerin bu süreçte nasıl etkili olduğu da önemli bir konudur (Weedon, 1987; Watson, 1999).

3.2.9. Etnografik Yaklaşım

Etnografik yaklaşım olarak; Ravenhill (2008), Cloke (2010) ve Gowan (2010) evsizlik yaklaşımları değerlendirilmiştir. Bu fikirler, evsiz bireylerin çevresiyle olan ilişkileri değerlendirilerek "etnografik yaklaşımı" benimser (Küçük, 2018: 527). Ravenhill (2008)'e göre evsiz bireylerin çevresiyle oluşturduğu kültürü ve sosyal ilişkileri değerlendirir. Bu nedenle, Ravenhill için evsiz bireyler sosyal bir varlıktır. Evsiz bireylerin sokak yaşamlarındaki gözlemleriyle diğer bireylere yönelik deneyimledikleri duygusal ilişkileri ve sosyal destek olgularını evsizlik kültürü olarak adlandırır. Ravenhill'a göre birçok ülkede var olan evsizlik kültürü içinde uyuşturucu bağımlıları, sokakta yaşayan alkol bağımlıları, zihinsel engelli bireyler, avareler, serseriler vb. kavramları bir alt kültür olarak tanımlar. Ravenhill'a göre bu alt kültür, toplumda kabul gören normların tam tersi olarak işlemektedir. Ancak toplumun alt kültür olarak gördüğü bireyler, en azından çoğu zaman evsiz olmamalarına rağmen, kendilerini evsiz olarak tanımlayarak ve ona dâhil ederek evsiz kültürünün bir parçası olurlar (Somerville, 2011: 11-19).

Ravenhill evsizliği sadece sosyal bir gerçeklik olarak değil, sosyal ve ekonomik değişkenlerle beraber toplumsal ilişkileri de içeren bir süreç olarak inceler. Ravenhill aynı zamanda, evsizliğe ve evsiz bireylere yönelik yapılan hizmetlerin tam anlamıyla amacına ulaşmadığını belirtmektedir (Küçük, 2018: 527). Bu nedenle, kilise kurumları, gönüllü ve zorunlu sektörlerin kampanyaları veya organizasyonları, hayır kurumları, üniversiteler, yazarlar, akademisyenler, araştırma organizasyonları ve entelektüeller tarafından yapılan çeşitli uygulamaların bir araya gelmesine "evsiz endüstrisi" adı verilir ve Ravenhill bu kurumlara eleştiride bulunur. O, evsizlik endüstrisine yönelik eleştirisini sadece evsiz toplumunun dinamiklerinin ihmal edildiği için değil, aynı zamanda evsizliğin sebeplerinin farkındalığının yetersiz olması sebebiyle de yapar (Ravenhill, 2008: 13-18).

Cloke (2010)'a göre, evsizlik ve evsizliğin Birleşik Krallık'taki hükümet politikalarıyla ilgili olarak ruhsal veya duygusal hizmetlerin ihmal edildiğini düşünmektedir. Bu konudaki eksikliği inanç temelli organizasyonlar ve resmi olmayan organizasyonların evsiz bireylere yönelik olarak yaptıkları roller üzerine odaklanarak gidermeye çalışmaktadır (Küçük, 2018: 528). Cloke, evsiz bireylerin yaşadıkları yerleri, eylemlerini ve çevreleriyle olan ilişkilerini inceler. Diğer araştırmacılar gibi Cloke, evsizliğin duygusal ve eylemsel coğrafyasını tanımlamayı hedefler. Genellikle, evsizliğin kendisi yerine evsizlikteki cevapları incelemiştir. Bu cevapların evsiz bireyler üzerinde önemli etkileri olduğunu düşünmektedir. Böylece evsizliğin doğası ve özellikle nasıl deneyimlendiği ve başa çıkıldığı konularını etkiler. Evsizlikle başa çıkmak için üretilen gönüllü tutumları işlevsel olarak değerlendirir (Somerville, 2011: 21-23).

Gowan'ın (2010) evsiz insanlara yönelik etnografik yaklaşımı daha çok coğrafi olarak ele alır. Gowan için "evsizlik" bir yerin yoksunluğunu ifade eder (Gowan, 2010: 80-97). Araştırmalarında, ahlaki özelliklerini ve statülerini açıkladığını düşündüğümüz evsiz bireylerin alt kültürlerini açıklamaya çalışır; bunlar uyuşturucu satanlar, dolandırıcılar, çöp toplama işinden para kazananlar, küçük suçlar işleyenler ve geri dönüşümcülerdir. Gowan'ın çalışmasının önemli bir

yönü, evsiz erkeklerin hem günlük hayatta yaşadıklarını hem de olağanüstü toplumsal damgalamaların evsizliği nasıl anlamlı kıldığını gösteren yaygın hikâyeleri ve şemaları göstermesidir. Ayrıca, evsiz alt kültürleri için oluştururken her grup için kendine özgü, kendini ifade etme ya da toplumsal olarak anlamlandırma şeklinin olduğunu ifade eder (Küçük, 2018: 529). Evsiz bireylerin toplumsal anlamlandırma süreçleri genellikle olumsuz yönde işler. Bu durum genellikle kentsel bölgelerde uygulanan politikalarda veya devletin hizmet politikasında önemli bir rol oynar. Diğer yandan, son zamanlarda ülkelerin uyguladığı neo-liberal politikaların temel hedefi evsiz insanların sokaklarda yaşamalarını engellemek ve barınaklar yaparak evsiz insanların denetimini kolaylaştırmaktır. Ancak, evsiz bireylerin gerçek ihtiyaçlarını ve isteklerini tam olarak anlamadan bu uygulamaların yapıldığını vurgular. Gowan'a göre, ülkelerin uyguladığı kent politikaları bu konuda değişebilir.

3.2.10. Postmodernizm

Postmodernizm; modernizmin sonrasındaki toplumsal gelişme evresi olarak tanımlanır. "Toplumsal değişimin analizini ise geleneksel tarihsel analizin reddiyle, öznenin ölümünün ilanı ve hümanizmin reddi, kapsamlı, toptancı teorilerin eleştirileri, bilimin geçerliliğinin ve onun nesnel bilgi veya hakikat arayışının sorgulanmasıyla çerçevelendirir" (Layder, 2010: 65). Postmodernizmin, post-yapısalcı yaklaşım olduğu iddia edilir. Güç ve öznellik analizleriyle, dil ve yapı çözümlerine dikkat ederek, evsizlik olgusunu tanımlamasına katkı sağlar.

Postmodernizmi savunan düşünürler, ev ve evsizlik kavramlarını derinlemesine analiz etmişlerdir. Ev, fiziksel konumundan daha çok, güvenliği, gizliliği, sosyal ve duygusal kavramların gelişebileceği bir yerdir. Birçok birey için ev, evi oluşturan düşüncenin ne olduğu, bireyin olguyu kavrayışını göre şekillenir. Fakat bazen bireyler evsiz kalmalarına rağmen, ev olmadığını kabullenmezler ve evlerinin yaşadıkları sokaklar olduğunu söylerler (Küçük, 2018: 523).

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında, dil oyunuyla karşıtlıkların oluşturduğu kapalı yapılarla sınırlandıran yapısalcılardan farklı olarak, post-yapısalcılar/postmodernler gösterilen karşısında gösterene öncelik tanıdılar ve böylelikle dilin dinamik üretkenliğine anlamın istikrarsızlığına dikkati çekerek uzlaşımsal temsile dayalı anlam şemalarından kopulduğunun işaretlerini verdiler (Best ve Kellner, 1998: 37). Diğer yandan bu olayın belirli sınırlılıkları da mevcuttur. Anlamaların yapılandırma aşamasında irrasyonellik, öznelliğe ve görecelik kavramlarına etkin bir şekilde sahip olduğu için, yapılan tanımların belirsizliği sorunu ile karşılaşabiliriz. Dile odaklanma ve tekrar yapılanma, özne ana karakter olması veya göreceliğin yetkin olması evsizliği tanımlamasında etkili olmayabilir (Küçük, 2018: 523). Dille postmodernizmin yoğunluğu evsizliğin tanımından daha fazlasını gösterebilir, çünkü onun için uygun sosyal cevaplar hakkında veya onun nedenlerinde daha uzaktır. Tanım ve açıklamalardaki sınırlılık ve karmaşıklıkların beraberinde, evsizliğin anlamı birçok kişi için sosyal bir gerçek olabilir.

3.2.11. Sosyal Gerçeklik Teorisi

Mcnaughton'un (2008) çalışmasında "travma, kenardalık, sermaye ve sosyal ağ" gibi kavramları kullanarak sosyal gerçeklik teorisini geliştirir. Mcnaughton'un teorisi, evsizliği deneyim edinen bireylerin, yapısal faktörlerin bireye nasıl sınırlandırdığını açıklamaktır. Ayrıca ekonomik yetersizliklerden dolayı evsizlik kalan kişiler, ekonomik yetersizliğinden dolayı yaşanan süreci içinden birden fazla sorunla yaşamaktalar ve bundan dolayı toplumsal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Bu çalışmada evsizliğin anlaşılması için sermaye/kapital ve kenardalık kavramlarını yapı ve eylem olgusuyla ilişkilendirilmiştir (Meryem, 2018: 526).

Neale'nin (1997) evsizlik teorisinde belirsizliği /muğlaklığını açıklayan ideolojik savunmaz. Neale'ni evsizlik teorisi sosyal güçler (kapitalizm, erkek egemenliği, emperyalizm) ile açıklayan sosyal gerçeklik teorisidir (Meryem, 2018: 526).

Fitzpatrick'ın (2005) realistik yaklaşımının temelinde "evsizliğin kültürel bir fenomen olmadığı" ifadesi yer almaktadır. Fitzpatrick, "kültür" ve "yapı", "özel" ve "nesnel" ve "ideal" ve "gerçek" bu kavramları karşılaştırılır. Bu ek olarak evsizliğin nedenleri ve türlerinin açıklamaktadır. Bunu iki temel başlıkta ele alır. İlk olarak yapısal (ekonomik, erkek egemenliği

vb.) açıklamaktadır. İkinci olarak bireysel özellikleri (temel olarak kişisel toparlanma yeteneğini azaltan faktörler) açıklamaktadır (Meryem, 2018: 525).

Fitzpatrick günümüzde uygulanan evsizlik teorilerinin problemli olduğunu bunun sebebi ise evsizlik olgusunu ortaya çıkaran etkenlerin yetersiz algılanması kaynaklandığını ifade eder. Evsizlik olgusunu anlamamanın yolu; evsizlerinde bir birey olduğunun unutmamak gereklidir. Evsizlerin yaşam hikâyelerine bakılması gerekli olduğu yoksa bir sonuca varılamaz. Bu yüzden evsizliğin sosyal bir gerçeklik olduğunu ifade eder.

4. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE EVSİZLİK

İnsanların evsiz kalma nedenleri ekonomik, sosyolojik, siyasi vb. gibi faktörlerden etkilenmesi dolayısıyla sonuç çok boyutludur. Dünya genelinde küreselleşme, göç, yoksulluk, ekonomi ve savaşlar birçok insanın hem ülkeleri içinde hem de diğer ülkeler arasında dağılmalarına neden olmuştur. Evsizlik ve göç arasında bir ilişki vardır. Özellikle iç ve dış göçler sebebiyle insanlar evsizlik riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir.

Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü'nün raporuna göre 2021 yılından sonra 90 milyona yakın kişi insan hakları ihlalleri, çatışmalar ve zulüm gibi nedenlerden dolayı yaşadıkları yerlerden göç etmiştir (Global Trends Report, 2021). Göç eden bireyler yüksek oranda evsizlik riski taşırlar. Evsizlik riskini artıran başka bir faktör ise doğal afetlerdir. Doğal afetlere karşı kırılgan yapılar bulunmak kişilerin evsizlik riskini artırır ve hali hazırda evsiz olan kişiler bu durumlarda hem hayatları tehlike altındadır hem de sahip oldukları birkaç parça eşyayı kaybetme riskini yaşarlar (Paidakaki, 2012).

Hindistan'da 2011 yılında evsizler konusu üzerine yapılan araştırmaya göre kentsel bölgelerinde 900 bini akışkın evsiz bireyler bulunmakta ve bu bireylerin kimlik kartlarının olmadıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle bu bireyler vatandaşlık haklarını kullanamamaktadırlar. Toplum tarafından dilenci ve suçlu olmakla damgalanmaktadırlar (Goel ve Chowdhary, 2017).

Malezya'da yapılan bir araştırmada evsizlik ve sabıkası olan kişiler arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır. 2020 yılında yapılan bu çalışmada Bin Jasni, Abu Bakar Ah ve Che Mohd Nasir evsiz insanlarla görüşerek evsizlik riskini artıran 3 temel faktör belirlemiştir. İlk faktör, sabıkalı bireylerin aileleri tarafından kabul edilmemeleri, cezaevinden çıktıktan sonraki hayata bağlanma yönünde olumsuz etkiler yapar. Cezaevinden çıkan kişilerin kalacak yeri ve parası olmaması, sosyal ilişkilerini kaybetmiş bireylerin evsiz kalmasına neden olur. Sabıkası olan bireylerin madde bağımlılıkları ise diğer faktörler içindedir. Cezaevinde çıkan kişilerin risk gruplarına dâhil edilmeleri de söz konusudur.

1990'larda görülen ekonomik problemler Kore gibi Asya ülkelerini etkilemiştir ve 2014 yılının verilerine göre ülkede yetişkin evsizlerin sayısı 12 bin ile 14 bin arasında değişmektedir. Evsizlere yönelik kamusal algının önyargılı ve olumsuz olması ile ülkedeki güçlü aile değerleri ve çalışma etiğine verilen önem arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Ülkede ortalama bir evsizin 50 yaşında bir erkek olduğu belirtilir, ancak gençlerin evsizlerin %18'ini oluşturduğu da bildirilir. Kore'de evsiz gençlerde bu sayıda artış trendi yaşanmaktadır. Evsizliğin sebepleri ABD'de yıllar boyunca farklı şekillerde tanımlanmıştır. 1980'lerde sosyal medya yöneticileri evsizliği şanssızlık olarak tanımlamıştır. 1990'lardan itibaren ise evsiz kişilere yönelik patolojik temsillerin arttığı gözlemlenmiştir. Bu dönemlerde yoksulluk yapısal sorunları olan ekonomik bir sorun olarak değil, bazı bireylerin sosyal bir problemi olarak görülmüştür.

Evsizlere yönelik algı ülkelere ve bölgelere göre farklı kültürel bakış açılarına sahiptir. 2007'de Tompsett tarafından yapılan bir çalışmada, Amerika ve Büyük Britanya'da evsizliğin bireysel başarısızlıklardan kaynaklandığı düşünülmüştür. Ancak, Büyük Britanya'da bu algı Amerika'ya göre daha azdır. Her iki ülkede de evsizlerin madde kullanımı ve sabıkalı olma oranlarının yüksek olduğu düşünülmüştür. Evsizlik konusunda sabit bir tanımdan bahsetmek mümkün değildir; çünkü evsizlerin türlerine ayrılmasında çeşitli modeller bulunur. Toro'nun 2007'deki çalışmalarında ABD ve gelişmiş ülkelerde yaşayan evsiz bireyler üç sınıfa ayrılmıştır: evsiz yetişkinler (bekârlar), aileler ve gençler. Amerika'da genellikle evsiz aileler anne ve çocuklarından oluşurken, Japonya'da evsiz ailelere rastlanma oranı oldukça düşüktür.

Evsizliğin modern dönüşümüne baktığımızda, 1980'lerde evsizlik kavramının modern anlamda ikiye ayrıldığını görürüz: eski evsizlik ve yeni evsizlik. Eski evsizler genellikle stereotipik evsizler olarak tanımlanır, yani alkol veya madde bağımlısı olan ve sokakta yaşayan evsizlerdir. Yeni evsizler ise genellikle gençler, kadınlar, çocuklu kadınlar, azınlık grupları, göçmenler gibi yeni alt grupları içerir (Rossi, 1990).

Avrupa genelinde evsizlik anlayışı ortak olmasa da, Avrupa'daki evsizlerle çalışan tek federasyon olan FEANTSA (Avrupa Evsizler ile Çalışan Ulusal Örgütler Federasyonu) tarafından

2005 yılında evsizliğin boyutları ve çeşitliliğini açıklayan ETHOS (Avrupa için Evsizlik ve Konut Dışlaması Tipolojisi) oluşturulmuştur. ETHOS günümüzde evsizliği çok boyutlu ve kapsamlı bir şekilde ele alır. Avrupa'da araştırmacılar genellikle evsizlikle mücadelede ulaşılabilir konut, sağlık ve sosyal güvence gibi konuları öncelikli olarak ele almaktadır (O'Sullivan, 2020). Ancak, Avrupa Birliği ülkeleri arasında Finlandiya hariç diğer ülkelerde evsiz kalan kişilerin sayısında artış yaşanmaktadır.

Türkiye'de ise II. Abdülhamid döneminde yaşanan savaşlar sonucunda İstanbul'a yoğun bir göç olmuş, bu da dilencililiğin artmasına, sokaklarda kalan ve yardıma ihtiyaç duyanların sayısının artmasına neden olmuştur. Bu süreçte Darülaceze kurulmuş ve İstanbul ile diğer bölgeler göç almaya başlamıştır. Cumhuriyet dönemiyle birlikte iç göç hareketleri de artmış ve 1950-1985 yılları arasında köyden kente büyük bir göç dalgası yaşanmıştır. Bu dönemdeki enformel konutlaşma, yani gecekondulaşma, devletin müsamaha gösterdiği bir durum olmuş ve göç sonrası kişiler devlet arazilerine yerleşmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2000'li yıllardan itibaren toplumun yoksul kesiminin sosyal konut ihtiyacını karşılamak için TOKİ (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) sosyal konut projesini uygulamaya başlamıştır.

Türkiye'de yapısal faktörlerin evsizlik riskini artırdığı görülmektedir. Bu yapısal faktörler arasında ekonomik nedenler, yoksulluk, göç, kurumsuzlaştırma ve destek eksikliği gibi etmenler yer almaktadır. Evsiz insanlara yönelik hizmetler genellikle temel gıda, giysi desteği ve maddi yardım şeklindedir. Ancak, evsizliği azaltmaya yönelik uygulamalar ve politikalar genellikle eksiktir. Türkiye'deki evsizlik kültürüne dair çok az veri bulunmaktadır. Bununla birlikte, evsiz kalan bireyler zaman zaman bu kaynaklardan bilgi edinerek ve evsizler arası dayanışma kültürüyle birlikte yaşamlarını sürdürmeye çalışırlar (Bekaroğlu Doğan, 2021).

Türkiye'de evsizlere yönelik geniş kapsamlı sosyal politikalar bulunmamaktadır ve yasalarda evsizlik için net bir tanım yapılmamıştır. Dolayısıyla, Türkiye'de kaç evsiz bireyin olduğu resmi olarak tam olarak bilinmemektedir. Evsiz insanlara yönelik hizmetler genellikle yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) tarafından maddi yardımlar sunulmaktadır, ancak diğer kurumların genellikle bu konuda aktif bir rol oynamadığı görülmektedir.

Dünyada ve Türkiye'de farklı ülkelerde evsizlik üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Türkiye'de evsizliğe yönelik kamu politikaları ve literatür çalışmaları oldukça sınırlıdır. Evsiz insanlara yönelik resmi bir tanım yapılmamıştır. Kış aylarında barınma destekleri sağlanmaktadır ancak bunun dışında evsizliğe yönelik kapsamlı uygulamalar bulunmamaktadır.

4.1. Dünyada ve Türkiye'de Evsizlere Yönelik Politika ve Uygulamalar

Portekiz'de, 'Sosyal Koruma ve Sosyal İçerme Üzerine AB Stratejisi' bağlamında AB Komisyonunun, evsiz insanlarla ilgili üye ülkeleri yaptırıma tabi tutacağını açıklamasından önce ciddi bir uygulama bulunmamaktaydı. Ancak, 2004-2005'te yapılan anketlerle yerel yönetimler ve belediyeler tarafından durum tespiti yapılmış, 2007'de ise devlet ve sivil toplum örgütleri bir araya gelerek 2009'da uygulamaya konan ulusal bir eylem planı geliştirmişlerdir (Erbay, 2013: 29).

New York'ta ise Konut Öncelikli Modelin Uygulanması, evsiz insanlara kalacak yer temin edilmesini, fiziksel ve zihinsel tedavi, alkol ve madde bağımlılığını önleme, istihdam ve eğitim sağlama gibi hedefleri içermektedir. Bu model, Amerika'nın çeşitli bölgelerinde, İspanya, Washington, Kanada, Japonya, Hollanda ve Portekiz gibi ülkelerde de uygulamaya konulmuştur.

Finlandiya'da Uzun Dönemli Evsizliği Azaltma Programı kapsamında, evsiz insanlar desteklenmiş ve bağımsız yaşama geçişlerine destek vermek için sağlık çalışanları ve uzmanlar tarafından 24 saat hizmet veren servis merkezleri açılmıştır.

Almanya'da, sosyal ve ekonomik yönden düşük seviyede olan aileler için özel önlem merkezleri kurulmuş, şiddet mağdurları için konuk evleri açılmış, acil ve geçici barınma evleri oluşturulmuş ve sağlık, eğitim, gıda ve işe yerleştirme gibi yapısal gereksinimler karşılanmıştır (Akyıldız, 2017). Almanya'da evsiz kişilerin korunması için merkezi yönetim tarafından tedbirler alınmakta ve bu konuda yasal bir zemin oluşturulmuştur.

Fransa ise 2008-2012 yılları arasında barınma ve evsizlik sorunlarını ulusal öncelik olarak belirlemiş, 2009'da kapsamlı bir evsizlik politikası uygulamıştır. Bu politikanın temel amacı sokakta yaşayan insan sayısını azaltmak, evsizlikle mücadele eden bireylere insan merkezli, bireyselleştirilmiş ve kişi haklarına saygılı hizmetler sunmaktır. Bu yaklaşımın temel nedeni, 2007'de Fransa'da barınma hakkının yasal olarak tanınması ve uygulanabilirliğinin sağlanmasıdır (Erbay, 2013: 30).

Hollanda'da, ulusal evsizlik politikası dört büyük şehirdeki evsiz sayısını belirlemek amacıyla uygulanmıştır. Birinci amaç, evsizler olarak tanımlanan birinci sınıfın durumunun geliştirilmesidir. İkinci amaç ise evsizlik riski taşıyanları tanımlamak ve daha geniş bir grupta yer alan bireyleri evsizlikle karşı karşıya kalmalarını önlemek için yardım sağlamaktır. Bu politikanın temel hedefi, 2013 yılından itibaren evsizlik sorununu ortadan kaldırmaktır. Bu uygulama, iyi finanse edilmiş ve bireyselleştirme ile yenileştirme unsurlarını içeren bir politikadır. Ayrıca, dört büyük şehirde olmasına rağmen diğer şehirleri de bu ulusal yaklaşıma dâhil etmiştir (Erbay, 2013: 30-31).

ABD'de evsizlik konusunda araştırmalar yaparak çözüm ve öneri geliştirmek adına Konut ve Kentsel Gelişim Dairesi'nin (HUD) faaliyetleri önemlidir (USHUD, 2008). Avrupa'da ise sosyal politikaların uygulanmasında etkili olan uluslararası bir kuruluş olan Evsizlerle Çalışan Ulusal Organizasyonlar Federasyonu'nun (FEANTSA) araştırmaları ve çalışmaları dikkat çekmektedir. FEANTSA, Avrupa'da evsizlik riskiyle karşı karşıya kalan kişilerin maddi durumlarını iyileştirmek ve toplumsal veri alışverişini sağlamak için sivil toplum örgütleriyle çalışmaktadır.

Hindistan nüfus oranı yüksek olan ülkelerden biridir. Evsizlerin sayıları yüksek olduğu bilinmektedir. Hindistan sokakta yaşayan çocukların en çok sahip olan ülkelerden biri olarak belirtilmiştir. Hindistan'ın evsiz kalan kişiler için yardımlarda bulunan Housing and Land Rights Network (HLRN) vakfı, bağımsız bir kurulmuştur. Housing and Land Rights Network (HLRN) vakfının temel amacı tüm insanlara güvenli ve yeterli konut ihtiyacının giderilmesi sağlamaktır (Arslan ve Sipahi, 2021: 980).

İngiltere'de 1990'ların sonlarında sokakta uyuma durumunu azaltma amacıyla başlayan evsizlik politikaları önemli sonuçlar doğurmuştur. 1998'de İngiltere hükümeti sokakta uyuyan kişi sayısını 2/3 oranında azaltmayı hedefleyen politikalar geliştirmiştir. Bu hedef gerçekleştirilmiş ve 2008-2012 yılları arasında sokakta uyuma durumunu ortadan kaldırmayı amaçlayan yeni bir politika geliştirilmiştir. Bu politika kapsamında, yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlar üç yıl içinde 230 milyon poundluk bir evsizlik fonu ile desteklenmektedir (Erbay, 2013: 31). Ancak İngiltere 2010'dan itibaren geçici barınma yerlerinde kalan kişi sayısını yarıya indirmeyi amaçlamaktadır. Genel evsizlik politikası, evsizliği önlemeye, evsizlik tehlikesi taşıyan bireylere destek vermeye, evsizliğin nedenleriyle ilgilenmeye, daha fazla bireyi sokakta ve diğer yerlerde uyumaktan kurtarmaya ve konut sağlamaya odaklanmaktadır.

İskoçya 2012 yılında kendi istekleri dışında evsiz kalan tüm bireylere yasal olarak barınma hakkı tanımıştır. Bu evsiz kalan bireyler için köyler oluşturmuştur.

Macaristan'da ise evsizliği önlemek amaçla yasaklama yoluna gitmiştir. 2010 ve 2011 yılları arasında çıkartılan bir yasa ile evsizlik ve dilencilik yasaklanmıştır. Bu yasağa uymayan evsizlere para cezası kesilmektedir. Bu durum ise yoksulluklarının artmasına ve evsiz kişilerin polis müdahalelerine daha fazla maruz kalmasına sebep olmuştur (Rowell, 2020).

Güney Afrika'da da evsizlik oranlarının çok yüksek olan ülkelerden bir tanesidir. Evsiz kişiler için devlet, konut politikaları uygulamaktadır. Bununla beraber evsizlere sosyal yardımlar yapmaktadır. Güney Afrika'da İnsan Bilimleri Araştırma Konseyi (HSRC) yapmış olduğu araştırma göre devlet sağladığı hibelerin birçoğunu evsiz kişilere vermektedir. Bundan dolayı birçok kişiyi evsiz kalmaktan kurtarabilmektedir (Arslan ve Sipahi, 2021: 980).

Danimarka'da ise 1990 yılından beri yürürlükte olan ve bütçelerle desteklenen evsizliğe yönelik politikalar bulunmaktadır. 2009-2012 yılları arasında "Konut Öncelikli" modeline dayanan politikaya yaklaşık olarak 67 milyon Euro ayrılmıştır. Politikanın temel amaçları uyum sorunlarıyla

başa çıkmak, evsiz bireylere hizmet veren yurtlar bulmak, geçici barınma yerlerinde kalma süresini azaltmak ve hastanelerden taburcu olan bireyler için kalacak yer temin etmektir (Erbay, 2013: 29).

Kuzey İrlanda'nın evsizlikle ilgili ilk politikası ise 2002 yılında uygulamaya geçirilmiştir. Bu politikanın üç temel amacı vardır: evsizliği önlemek, evsizlikten korunmak için kişilere yardım etmek ve ev sahibi olan kişilerin borçlarını ödemeleri için destek sağlamak.

İrlanda ise 2008-2013 yılları arasında "Eve Giden Yol" isimli bir politika başlatmış ve uygulamıştır. Bu politika, daha önce uygulanan politikaların sonuçları üzerine kurulmuştur ve temel amacı sokakta uyuma durumunu ortadan kaldırmak, uzun süreli evsizliği azaltmak, evsizliği önlemek, uzun süreli barınma ihtiyaçlarını karşılamak, evsiz insanlara etkili hizmetler sağlamak ve fon temininde işbirliği yapmaktır.

Norveç ise 2001-2004 yılları arasında "Evsizler Projesi" isimli bir projeye başlatmış ve birçok devlet kurumu dâhil olmuştur. 2005- 2007 yılları arasında Evsizliğe Karşı Strateji açıklanmıştır. Bu projeye göre; tedavi kurumlarından veya cezaevlerinden ayrılan kişilerin geçici barınma talepleri önlenmelidir. Gece kalınacak yerlerin kalitesi artırılmalıdır. Geçici konaklama yerlerinin kalma süreleri üç ay ile sınırlandırılmalıdır (Jones, 2020).

Galler, 2009 yılında on yıllık bir evsizlik politikası başlatmıştır. Bu politikanın temel amacı şunlardır: evsizliği her yerde önlemek, hizmet dağıtımını kullanıcının bulunduğu yerde sağlamak, siyasi ve kurumsal sınırlarla çalışmak, sosyal eşitliği sağlamak, hizmet alımında dengesizliği ortadan kaldırmak ve kaynakları etkin bir şekilde kullanmaktır.

Yukarıda belirtilen ülkelerdeki politikaların ortak noktası, evsiz insanların barınma, sağlık hizmetleri, yeme içme, temizlik gibi temel haklarının gözetilmesidir.

Türkiye açısından evsizlikle ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Gürcan ALTUN'un Türkiye'de yapılan ilk çalışmalardan biri olan "İstanbul'da Görülen Evsiz İnsan Ölümleri" adlı çalışması küçük çaplı bir çalışmadır. 1991-1995 yılları arasında ölen evsizler değerlendirilmiştir. İstanbul Adli Tıp Kurumu'ndan alınan otopsi sonuçlarına göre değerlendirme yapılmıştır. 126 evsiz kişiyle gerçekleştirilmiştir. 1997 yıllarında yayınlanan bir uzmanlık tezidir.

Bahadır Meneviş'in "Evsizler" adlı kitabı evsizlik sorununu yaşayan bireylerin toplumsal işlevselliklerindeki sorunları ve nedenleri üzerine inceler. Bu çalışmada Ankara'da yaşayan 206 evsiz kişiyle yapılan anket çalışmasına yer verilmiştir.

Ercüment ERBAY'ın "Evsizler (Sokakların Görülmeyen Yüzleri)" adlı kitabı evsizlik sorununu çeşitli ülkelerden örneklerle tanımlar ve sorunları ele alır. Bu çalışmada 2012-2013 yılları arasında Ankara Valiliğinin Kimsesizler Oteli, AŞTİ ve Ankara Belediyesi Barınma Evinde kalan 79 evsiz kişiyle görüşme yapılmıştır.

Vedat IŞIKHAN'ın "Kentlerin Gölgesinde Yaşayan Evsizler" adlı kitabı 58 evsiz bireyle yapılan bir çalışmadır. 2002 yılında yayınlanan kitapta evsizlerin kentlerde yaşanan sorunlar dile getirilmiştir. Evsizliği, geçici konutlar ve çözüm önerileri üzerine inceler.

Murat YAĞAN'ın "Ankara'da Evsiz Ölümleri" adlı makalesi evsiz insanların ölüm nedenlerini ve oranlarını inceler. 127 evsiz kişinin otopsi tutanaklarına yer verilmiştir. Ankaradaki Adli Tıp Kurumundan alınan veriler değerlendirilmiştir.

Yüksel BEKAROĞLU DOĞAN'ın "Evsizler: Evsizliğin İnşası ve Evsizlerin Hayatta Kalma Stratejileri" adlı kitabında İstanbul Beyoğlu ilçesinde yaşanan 30 evsiz kişiyle yapılan görüşmelere yer verilmiştir. Bu çalışmada uzman kişilerin ve sivil toplum örgütleriyle yapılan görüşmelerde yer verilmiştir.

Güngör ÇABUK ve Elvan ATAMTÜRK'ün "Evsizler: Kimsesizler" adlı kitabında 2011 yılında İzmir Müesser Turfan Geçici Konuk Evi'nde çalışan Sosyal Hizmet Uzmanı olan Tufan Fırat GÖKSEL ile yapılan görüşmeye yer verilmiştir. Bu çalışmada Antalya Yardım Gönüllüleri, Eğitim ve Proje Derneği başkanı olan Umut URAZ ile yapılan görüşmeye yer verilmiştir.

Ayşin Çetinkaya BÜYÜKBOĞDUR ve Derya KAYMA'nın "Gölgede Kalan Bir Sorun Alanı: Kadın Evsizliği" adlı makale, evsiz kadınların problemlerini betimlenmiş ve sosyal hizmet alanında çözüm önerileri geliştirilmiştir. İstanbul ilinde yaşayan evsiz bireylere hizmet veren barınma yerlerinde kalan ve sokaklarda yaşamlarını sürdüren 22 kadın katılımcı ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmaların dışında, Türkiye’de evsizlerle yönelik yapılan çalışmalarda dernekler önemli olduğu görülmektedir. Şefkat-Der 1995 yılında itibaren İstanbul’da faaliyet göstermektedir. Bu derneğin temel amacı evsizleri bilinçlendirmek ve bu kişilere yardım etmektir.

Emek ve Adalet Derneği'nin 2011 tarihli raporu, Türkiye'deki evsizlik durumu hakkında daha genel bir belge niteliğindedir. Bazı ülkelerin evsiz üzerine yapılan uygulamalarına ve politikalarına yer verilmiştir.

Ayrıca 2011 yılında yapılan bir araştırmada Türkiye'de 70 binden fazla evsiz insanın olduğu belirtilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 2010 tarihli araştırması ise AŞTİ otogarında 286 evsiz insana hizmet verildiğini göstermektedir.

Türkiye’de şiddet, tecavüz boşanma vb. çeşitli problemler nedeniyle evsiz kalan kadınlar da gün geçtikçe sayıları artmaktadır. Şiddet, tecavüz, tacize maruz kalan kadınlara sığınabilecekleri bir “cankurtaran simidi” olarak adlandırılan Kadın Sığınma Evleri ise yeterince ihtiyacı gideremedikleri için sınırlı kalmaktadır (Sallan Gül ve Sipahi, 2017). Bu dolayı kadınları evsizliği ortaya çıkmaktadır.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı evsiz bireylere yönelik geçici önlemler almaktadır. Türkiye’de evsizler için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı “Evsizlere Konaklama Projesi”ni başlatmıştır. Evsizlere Konaklama Projesinde yer alan maddeler şu şekildedir (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) :

- İllerde (ilçe, köy, kasaba, mezra vb.) yerlerde evsiz, mekânsız ve kimsesiz bireyler tespit edilerek ilk olarak il sınırları içerisinde yer alan kamu kurumu misafirhanelerine yerleştirilecek. İlgili kişilerin, kamu kurumu misafirhanelerine yerleştirilememeleri halinde pansiyon, otel vb. yerlerde konaklamaları sağlaması veya bu mekânların evsiz bireylerin kışı geçirebilmesi için tahsis edilmesi sağlanacaktır,

- Konaklatılma öncesi ve sırasında belirli aralıklarla sağlık kuruluşlarından yardım alınarak bu bireylerin kontrollerin yapılacaktır. Sağlık kuruluşlarına götürülerek hastalık konusunda bilgilendirmenin yapılması sağlanacak,

- Konaklatılma süreci içinde gıda, giyim, sağlık, kişisel temizlik ürünleri vb. diğer ihtiyaçlar giderilmektedir. İhtiyaçların maliyeti Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından karşılanacaktır,

- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı kaynağı ile uygulanan projelerde, “Evsizlere Konaklama Projesi” kapsamında hizmet sunulan bireylerin ve konaklama bilgileri Sosyal Yardım Hizmetleri Bilgi Sistemi veri tabanına işlenecek (Arslan ve Sipahi, 2021: 982).

Ancak bu çalışmalar, evsizlik konusunda eksiksiz ve geniş kapsamlı bir bilgi sunmamaktadır. Türkiye'deki evsiz insanların sayısı ve durumu hakkında daha detaylı ve güncel verilere ihtiyaç vardır.

4.1.1. Barınma ve Konut Uygulamaları

Dünya genelinde ve Türkiye’de evsizlikle ilgili yapılan çalışmalar, uluslararası kuruluşların gündemine taşınmasıyla birlikte geniş bir perspektifte ele alınmıştır. Bu çalışmalar, evsiz insanlara yönelik hizmetlerden politika düzeyindeki uygulamalara kadar geniş bir yelpazede yapılmıştır. Özellikle, evsiz bireyler için kalıcı ve geçici barınma konusunda araştırmalar öne çıkmaktadır. Ancak, evsizlik sorununun sadece barınma ile sınırlı olmadığı unutulmamalıdır. Bu nedenle, evsiz bireylerin bu uygulamalarla ilgili ihtiyaçlarını dile getirmesi önemlidir.

Bu bağlamda, geçici barınma modeli, kalıcı konut modeli ve basamaklı model gibi farklı uygulama örneklerine değinmek gerekir. Geçici barınma modeli, acil ihtiyaç duyan evsiz bireylere geçici olarak barınma imkânı sağlar. Kalıcı konut modeli ise evsizlik sorununu kökten çözmeyi hedefler ve evsiz bireylere uzun vadeli, kalıcı konut sağlar. Basamaklı model ise evsizlikle mücadelede bir dizi adımı içerir, önce geçici barınma sağlanır ve ardından kalıcı konut imkânı sunulur, bu süreçte sosyal destekler de sağlanarak evsiz bireylerin topluma entegrasyonu amaçlanır.

Bu çerçevede, evsizlikle ilgili yapılan araştırmaların ve uygulamaların, evsiz bireylerin ihtiyaçlarına daha etkili ve kapsamlı bir şekilde cevap verebilmesi için sürekli olarak değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

4.1.1.1 Geçici Barınma Modeli

Amerika Birleşik Devletleri'nde Geçiş Evleri, Department of Housing and Urban Development (HUD) tarafından şu şekilde tanımlanmıştır: "Geçiş evleri, genellikle 24 aylık bir süre içinde mental veya fiziksel engelleri bulunan evsiz bireyler ve çocukları için kalıcı konut sahibi olmalarını destekleyen bir programdır" (Barrow, 2004: 268). Bu evler, daha fazla mahremiyet ve hedef odaklı servis hizmetleri sunarak küçük ölçekli, süre kısıtlı bir konut hizmeti sunarlar. Ayrıca, akıl hastalıkları ve bağımlılık sorunları olan bireyler için tedavi hizmetleri de içerirler. Bu tür evlerde, konut ve tedavi hizmetleri bir arada sunulur ve bireylerin davranışlarını değiştirmeye odaklanır.

Geçiş evleri genellikle 3 ay, 24 ay veya daha fazla süreyle hizmet verirler. Fiziksel yapıları genellikle toplu hizmet merkezleri veya apartman daireleri şeklindedir. Bu evlerde hizmet verilen gruplar genellikle madde bağımlıları, alkol bağımlıları, aileler ve konut sırasında olan bireyler gibi çeşitli evsiz gruplardan oluşur. Bazı durumlarda ise geçici konutlar yalnızca kalıcı konut için sırada olan bireyler tarafından geçici bir süreyle kullanılır.

ABD'de geçiş evleri uygulamasının ortaya çıkışı, düşük maliyetli konut imkânlarının azalması, devlet teşviklerinin kaldırılması, refah dağılımındaki eşitsizliklerin artması, akıl hastalıkları ve bağımlılık sorunları için kurumsuzlaştırma projelerinin uygulanması gibi faktörlere dayanır. Ancak, bu evlerin evsiz aileler için uygun olmaması ve bağımlılık ve mental sağlık sorunları olan bireylerin konut istikrarını sağlayamaması, geçiş evleri uygulamasının temel nedenlerindendir. Uzmanlar, evsizlerin yaşadığı çoklu problemlerin, özellikle akıl hastalıkları, alkol ve madde bağımlılığı gibi durumların, konut istikrarını sağlamada önemli bir engel oluşturduğunu belirtirler. Bu sebeplerle, bu gruplar sokakta yaşayan insanlar arasında en risk altında olanları oluşturur (Bekaroğlu Doğan, 2021: 54).

Evsizlikle mücadelede geçiş konutları önemli bir rol oynar. Bu konutlar, evsiz bireylerin temizlik, alkol ve madde kullanımı gibi davranışlarında değişim yaratmayı hedefler. Öncelikle bu bireylerin barınma ihtiyaçlarının karşılanması ve daha sonra kalıcı konuta geçiş süreçlerinde destek sağlanması amaçlanır. 1995 yılında yapılan çalışmalar, geçiş konutlarının evsiz bireyler ve aileler için %70 oranında başarılı olduğunu göstermiştir. Bu programlara dâhil olan bireylerde konut istikrarı, maddi durum ve klinik sağlık açısından olumlu gelişmeler kaydedilmiştir (Bekaroğlu Doğan, 2021: 55).

Ancak, geçici barınma uygulamaları bazı eleştirilere de maruz kalır. Bazı araştırmacılar, barınma yerlerinin evsizleri toplumsal alanlardan uzaklaştırma ve toplum için güvenli bir ortam yaratma amacı taşıdığını ancak pratikte bu beklentilerin karşılanmadığını belirtirler (Arnold, 2004). Örneğin, barınma yerlerindeki şartlar sokaklardaki tehlikelerle benzerlik gösterebilir ve bazı hizmetler sınırlı olabilir. Ayrıca, bazı eleştiriler barınma yerlerindeki hizmetlerin evsiz bireyleri ötekileştirdiği ve suçladığı yönündedir. Bu durumun psikolojik ve sosyal açıdan olumsuz etkileri olduğu vurgulanır.

Geçici konut modelinde, evsizlerin yetersizliği ön plana çıktığı görülmüş ve bu doğrultuda hizmet verilmediği için eleştirilmiştir. Geçici konut modellerinin kapasiteleri yeterli olmadıkları için eleştirilmiştir. Başka bir eleştiri ise geçici konut modellerinde kalan evsizlerin damgalanma riskini artırdığı yönündedir (Doğan, 2021: 56).

Geçici konut uygulamalarının bu eleştirilere rağmen önemli bir hizmet sağladığı unutulmamalıdır. Bu tür uygulamalar, evsiz bireylere temel yaşam becerileri kazandırmak, problem çözme yeteneklerini geliştirmek ve evsizlikten kurtulmaları için motivasyon ve kaynak sağlamak gibi hizmetleri içerir. Ancak, bu programların bireylerde bağımlılık yaratmaması ve sürekli bir çözüm sunması için iyileştirmelere ihtiyaç vardır.

4.1.1.2 Kalıcı Konut Modeli

Kalıcı konut modelinin ortaya çıkış tarihi 1990'lar olarak belirtilmektedir. Bu model, basamak modeline yönelik eleştiriler ve evsizlikle ilgili bakış açısındaki değişimler nedeniyle geliştirilmiştir. Basamak modelinde evsiz insanların karşılaştığı zorlu şartlar ve barınma hakkının göz ardı edilmesi, kalıcı konut modelinin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Bekaroğlu Doğan, 2021: 57).

Kalıcı konut modeli, iki temel ilkeye dayanmaktadır. İlk olarak, konut herkes için şartsız temel bir hak olarak kabul edilmelidir. İkinci olarak, evsiz insanların barınma sürecinde terapi, iş bulma veya kişisel gelişim programları gibi seçeneklerden yararlanma konusunda özgür bir seçim yapma hakkına sahip olmaları gerekmektedir. Bu modelde katılımcılar, kendi tercihlerine göre konutu kabul ederler ve daha sonra tedavi veya diğer yardımlardan yararlanıp yararlanmayacaklarına karar verirler (Genç vd., 2022: 93).

Bu modelin bir diğer amacı, bağımlılık ve ruhsal rahatsızlıkları olan evsiz bireylerin zararlarını azaltmaktır. Çünkü bu tür sorunları olan bireylerin evsizlik riski ve sokakta yaşama olasılıkları daha yüksektir, bu da problemlerini daha da artırabilir.

Evsiz bireylerin yaşadığı zorluklar nedeniyle stres altında oldukları ve bu nedenle tedaviye öncelik vermedikleri bilinmektedir. Bu da madde kullanımını artırabilir. Kalıcı konut modeli, katılımcıların kendi seçimlerini yapmalarını sağlayarak ve hak temelli bir yapı sunarak diğer modellere göre daha sağlam bir altyapı sunar (Tsemberis, 2004: 278).

Ancak, kalıcı konut modelinin sağlam bir altyapıya sahip olması için önemli hizmetlerin ve barınma imkânlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu model, evsizlikle mücadelede bireylerin barınma haklarını vurgulayan ve kişisel seçimleri önemseyen bir yaklaşım sunar.

Kalıcı konut modeli, herkes için uygun olan sosyal yardım ve hizmetlerin çeşitli ve yaygın olmadığı minimalist refah devletlerinde, kalıcı konut modeli çerçevesinde evsiz bireyler için gezici destek hizmetlerinin sıfırdan planlanıp uygulanması çok daha yüksek bir maliyeti de beraberinde getirebilir (Bekaroğlu Doğan, 2021: 60).

4.1.1.3. Basamak Modeli

Basamak modeli, geçici konaklama yerlerinden kalıcı konaklama yerlerine geçişin bir köprüsü olarak görülmektedir. Bu model, evsiz insanlara yönelik geçici konaklama hizmetlerinin acil çözümler sağladığı ancak kalıcı barınma sorununu çözmediği durumlarda devreye girmektedir. Özellikle ABD, İngiltere ve Avrupa'nın iç kesimlerinde uygulanan bir modeldir.

1995 yılındaki çalışmalar, basamak modeli aracılığıyla evsizlerin kalıcı konut edinmeye geçişinde %70'lere varan bir verimlilik elde ettiğini göstermektedir. Bu hizmetten faydalanan evsizlerin gelir ve sağlık durumlarında düzelme ve istikrarlı barınma elde etme açısından iyileşme gözlemlenmiştir (Bekaroğlu Doğan, 2018). Bu model, evsiz insanlar için önemli bir temel oluşturmaktadır.

Rog ve Holupka (2004), basamak modelinin genellikle 3 ile 24 ay arasında toplu konut veya ev imkânı sunduğunu belirtmiştir. Bu süre içinde hizmet alan bireylerin ihtiyaçlarına göre değişkenlik gösterdiği ve hizmet veren kurumların hedeflerinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Model, genellikle bağımlılar, işsizler, engelliler gibi rehabilitasyon ihtiyacı olan gruplara yönelik hizmetler içermektedir ve bu da modeli diğerlerine göre daha yoğun hale getirmektedir (Genç vd., 2022: 91).

Tesemberis (2004), basamak modelini ABD örneği üzerinden değerlendirmiştir. Bu modelde konut edinimindeki zorluklar, teşvik ve kredi imkanlarının yetersizliği, sosyo-ekonomik zorluklar gibi faktörler 1980'lerde yaşanan sorunları yansıtmaktadır (Genç vd., 2022: 91).

Basamak modeline yönelik eleştiriler arasında, bireylerin damgalanması ve ötekileştirilmesi, evsizlik olgusunun suçlanması ve bireylerin değiştirilmeye çalışılması gibi konular bulunmaktadır. Bu modelde sunulacak fonlarla kalıcı barınma imkânlarının geliştirilebileceği önerileri de dile getirilmektedir. Ayrıca, bu modelde yer alan bireylerin programlara katılmak zorunda hissetmeleri ve baskı altında olmaları da eleştirilmektedir.

SONUÇ

Evsizlik, geçmişten günümüze kadar toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Bu sorunun başlangıcı tarihi kesin olarak belirlenemese de araştırmacılar çeşitli yorumlar yapmışlardır. Evsizlik kavramı ise her toplumda ve her dönemde farklı karakteristiklerle kendini göstermiştir, bu nedenle net bir tanım yapmak zordur. Evsizlik hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurabilir. Birçok durumda evsizlik, sorunların nedeni olabileceği gibi sonucu da olabilir. Bu karmaşıklık, evsizlik konusunda yapılan çalışmaların artmasına ve teorilerin geliştirilmesine olanak sağlamıştır.

Dünyada ve Türkiye'de binlerce kişinin evsiz olduğu tahmin edilmektedir. Evsizlere yönelik yapılan araştırmalara incelendiğinde evsiz kişilerin sayılarında artış olduğu görülmektedir. Bu nedenle evsizlik sadece birkaç kişiyi etkileyen bir sorun değildir. Aile ilişkilerin zayıflaması, ekonomik problemler, işsizlik, göç, savaş vb. birçok problem bu sayının artmasına zemin hazırladığı ve binlerce kişiyi etkileyen sosyal bir sorun haline gelmiştir. Evsizlik birçok faktörü etkileyen bir konu halinde gelişir. Dolayısıyla dünyada genelinde ve Türkiye'de evsizlerin sayısını net olarak belirleyen resmi bir kurum bulunmamaktadır.

Aile bağlarının evsizlik üzerindeki etkileri gözlemlenmiştir. Bireyler, genellikle aile içinde yaşanan sorunlar sebebiyle aileden uzaklaşmışlardır ve sokakları bir kurtuluş yolu olarak görmüşlerdir. Aile içi şiddet, üvey ebeveynler, aile içindeki kayıplar, alkol ve madde kullanımı gibi faktörler, aile bağlarının zayıflamasına neden olmuştur. Özellikle alkol ve madde bağımlılığı, evsiz bireyler arasında yaygın bir sorundur. Evsizlik durumunda olan erkeklerin sayısı, kadın ve çocuk sayılarına göre genellikle daha fazladır. Eğitim seviyesine bakıldığında, evsiz bireyler arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranı oldukça yüksektir ve genellikle herhangi bir meslek sahibi değillerdir.

Evsiz kişilerin evsizlik sürecinin temel nedeni ekonomik yetersizlikler kaynaklanmaktadır. Ekonomik yetersizlikler dolayısıyla kişilerin eşlerin boşanmasına, şiddete uğramasına ve evden ayrılmalarına neden olmaktadır. Bu soruna aile içinde çözüme üretilmeli ve bu soruna karşı önlemler alınması gereklidir.

Çoğu evsiz kişi göç etmiştir ve bu durumun arkasında ailelerin etkisi büyüktür. Aileler genellikle ekonomik nedenlerle göç etmişlerdir, terör veya savaş gibi zorunlu göçler de yaşanmıştır. İş bulma sorunu da göçü etkileyen faktörlerden biridir. Sonuç olarak, toplumun evsiz bireylere bakış açısının olumsuz olduğu görülmektedir ve bu soruna karşı önlemler alınması gereklidir.

Evsizlik, insan hakları ihlalinin bir göstergesidir. Evsiz kişiler genellikle toplumda dışlanmış ve savunmasız bir konumda bulunmaktadır, bu durum onların toplumda görünmez hale gelmesine neden olabilir. Ayrıca, evsiz kişilerin yaşamı tehlikede olabilir ve ölüm riski altında oldukları görülmüştür. Suç oranları genellikle evsiz kişiler arasında düşüktür, ancak toplumda evsizlikle ilgili ön yargılar yaygındır. Diğer insanların olumsuz tutumları, evsiz kişilerin kendilerini yalnız, dışlanmış ve damgalanmış hissetmelerine yol açabilir.

Evsizlikle ilişkilendirilen suç damgası, genellikle evsiz kişilerin yaşamlarını devam ettirmek için istemelerine rağmen suça karışmalarıyla ilgilidir. Bu durum, evsiz kişilerin tehlikeli olmadıklarını, ancak çaresiz olduklarını gösterir ve bu da sosyal dışlanmaya yol açabilir. Sonuç olarak, toplumun evsiz kişilere yönelik olumsuz bakış açısının farkındalığı artırılmalı ve bu soruna yönelik önlemler alınmalıdır.

Erkeklerle oranla kadın evsizler için önlemlerin alınması gerekmektedir. Aile içi şiddet, tecavüz, zorbalık, taciz, vb. karşı karşıya kalan kadınlar için sığınma evlerinin kapasitelerini ve sayılarını artırılmalıdır. Sokakta kalma ihtimali olan kadınlar için geçici sığınma evleri açılarak evsiz kalmalarını önlenmelidir.

Evsiz çocuklarının hayata kazandırılması için kurumların işbirliği içinde çalışması gerekmektedir. Eğitim desteği sağlanmalı ve sokak çocukların evsizliğin olumsuz sonuçlarına müdahale edilmelidir. Ayrıca, sokak çocuklarının sağlık kontrollerinin yapılması gerekmektedir. Sokak çocukların psikolojik destek verilmesi ve destek birimleri oluşturulmalıdır.

Aile bağlarının güçlendirilmesi, aile içi şiddetin ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi, çocuk istismarının engellenmesi gibi faktörler evsizlik sorununu azaltmada etkili olabilir. Ayrıca, kişilerin eğitim düzeylerinin artırılması, göçün kontrol altına alınması, yoksulluğun azaltılması, uygun fiyatlı konutların sağlanması ve istihdamın artırılması gibi önlemler alınmalıdır. Bu tür uygulamaları gerçekleştirmek ise sosyal devletin sorumluluğundadır. Evsiz bireylerin sosyal hayatlarını etkileyen faktörler belirlenmeli ve ailenin bu süreçte merkezi bir rol oynaması ve çözümler üretmesi sağlanmalıdır.

Evsiz kişiler, evsizliğin sonlanacağına dair inançlarını bazen kaybettiklerini belirtmekte bunun nedeni olarak ise psikolojik bozukluk ve kaynak yetersizliği olduğu görülmektedir. Bazen ise evsiz kişiler konut sahibi olma ümitlerinin yeniden doğmasına etkili olmaktadır. Evsiz kişiler kendilerini inatçı, güçlü ve kutsal değerlere bağlı kişiler olarak tanımlarlar. Bu nedenle evsizliğin sonlanacağına dair umutlarının olduğu görülmektedir.

Üçüncü bölümde bahsettiğimiz iki teorik yaklaşım bulunmaktadır. İlk olarak, bireysel temelli yaklaşım evsizliğin sebeplerini genellikle kişilerin kendi hataları olarak gösterir ve evsizlik durumundaki bireyleri suçlu olarak nitelendirir. Bu yaklaşımda, evsiz bireylerin yardıma muhtaç oldukları ve tedaviye ihtiyaç duydukları düşünülür. İkinci teori ise yapısal yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre, yoksulluğun artması ve düşük ücretli konutlara erişimde zorluklar yaşanması gibi yapısal faktörler evsizliğin yaygınlaşmasına neden olur. Yöneticilerin sosyal devlet politikaları yerine neo-liberal politikaları uygulaması da bu sorunu derinleştirebilir. Evsizlik ve yoksulluk, işsizlik, yetersiz sosyal yardımlar, ekonomik zorluklar, yüksek kira fiyatları gibi yapısal faktörlerden kaynaklanır.

Evsizliğin sebeplerini yapısal olarak açıklayan bir diğer faktör ise ırkçılıktır. Ayrıca, aile içi sorunlar, boşanmalar ve şiddet de evsizlik riskini artırabilir. Bu nedenle, evsizlik problemleri bireylerin kendi başlarına çözebilecekleri bir sorun değildir ve toplumun duyarlı bir şekilde ele alması gereken bir sosyal sorundur.

Gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerde evsizlik, yoksulluk, ekonomik zorluklar, işsizlik, göç, kentleşme gibi sosyal problemlerden kaynaklanmaktadır. Bu problemler, doğrudan evsizlik sorunuyla ilişkilidir ve evsizlikle mücadelede önemli bir rol oynarlar. Bu nedenle, evsizlik sorunuyla karşı karşıya kalan bireylerin ve ailelerin sayısında artış gözlenmektedir.

Ülkelerin bu soruna müdahale etmek için politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Bu politikaların oluşturulmasında bilimsel araştırmaların yapılması önemlidir. Bilimsel araştırmalar, evsizlik sorununun nedenlerini ve etkilerini anlamada kilit bir rol oynar. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar, toplumsal sorunların çözümüne yönelik politika ve programların etkin bir şekilde tasarlanmasına yardımcı olabilir.

Evsizlere yönelik yapılan politika ve hizmet eksikliğinin temel nedenlerinden birini ise yapısal nedenlerini ihmal edilmesidir. Evsiz kişiler kendi çabalarla çözebileceği bir problem değildir. Aynı zamanda, evsizlik problemi duyarlılık bekleyen bir sosyal problemdir.

Dünya genelinde ve Türkiye'de, evsizler için çok az sayıda sosyal politika geliştirilmiştir. Merkezi yönetimler tarafından düzenli bir evsizlikle mücadele politikası belirlenmemiştir. Bu durum, evsiz bireylerin toplum içinde görünmez hale gelmesine ve yok sayılmasına yol açmıştır. Bu nedenle, merkezi otoritelerin evsizlikle mücadelede gerekli önlemleri alması ve öncelikli hedefler belirlemesi gerekmektedir.

Evsizlere yönelik yapılan bilimsel çalışmaların sayısının çok az olması da evsizlik sorununun ciddiyeti konusunda soru işaretleri oluşturmıştır. Toplumda evsizlik konusunda genel bir farkındalık olmaması, bu sorunun nasıl ele alınacağı konusunda belirsizlik yaratmaktadır. Ancak yapılacak bilimsel çalışmalar, bu farkındalığı artırabilir.

Sonuç olarak, evsizlikle mücadelede daha etkili politikaların geliştirilmesi ve bilimsel araştırmaların artırılması, evsizlik sorununun çözümünde önemli adımlar olacaktır. Geçmişte ele alınan sorunlar ve sunulan çözüm önerileri, günümüzde yaşadığımız birçok sorunla benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda, evsizlik ekonomi, göç, işsizlik, kültür ve sosyal faktörler gibi birçok alanda etkili araştırmalara konu olmuştur ve bu alanlarda önemli bir rol oynamaktadır.

Evsiz bireyler için kalıcı konut modelleri uygulanmalı ve topluma tekrar kazandırılması için psikolojik destek vermesi gereklidir. Evsizleri topluma kazandırılması için gerekli eğitimler verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adaman, F. ve Keyder, Ç. (2009), "Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma: Kuramsal Çerçeve", Türkiye'de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Politikalar Forumu Yayınları, İstanbul.
- Akyıldız, Y. (2017). Dünyada ve Türkiye'de Evsizlik Sorunu ve Çeşitli Uygulamalar. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, (VIII-I), 67-91.
- Akyıldız, Y. (2020). Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmet İhtiyacının Ekosistem Yaklaşım Bağlamında İncelenmesi; İstanbul Örneği. Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Altun, G. (1997). 1991-1995 Yılları Arasında İstanbul'da Görülen Evsiz Ölümleri (Uzmanlık tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Anderson, N. (2012). Hobo Evsiz Adamın Sosyolojisi. Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Apaydın, F. (2018). Türkiye'de İşsizliğin Karakteristiklerinin Karşılaştırmalı Analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(30), 159-200.
- Applewhite, S. "Homeless Veterans: Perspectives on Social Services Use" Social Work, Volume 42, Number 1, January 1997.
- Arce, A. A., Tadlock, M. ve Vergare, M. J. (1983). A Psychiatric Profile of Street People Admitted to an Emergency Shelter. Hospital and Community Psychiatry, 34(9), 812-817.
- Arkitera. (2005). Evsizler İçin Geçici Bir Çözüm: ParaSite. Retrieved from <https://v3.arkitera.com/v1/haberler/2005/03/31/parasite.htm>
- Arnold, R. (2004). Homelessness, Citizenship and Identity: The Uncanniness of Late Modernity. New York: State University of New York.
- Arslan, T. ve Sipahi, E. B. (2021). Evsizlik Sorununun Pandemi ile İlişkisi ve Türkiye'deki İzduşümü. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 12(31), 972-987.
- Ayyıldız, A. G. (2022). Evsizler İçin Sürdürülebilir ve Alternatif Bir Barınma Yaklaşımı Olarak Eko-Köyler. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Barış, İ. ve Solmaz, U. (2021). Sokakta Yaşayan Çocuklar ve Aileleri. Ankara: Nobel.
- Barrow, S. M. (2004). Housing Transitional. David Levinson (Ed.). Encyclopedia of Homelessness (s. 268-270) London: Sage Publications.
- Bassuk, E. L. ve Rubin, L. (1987). Homeless Children: A Neglected Population. American Journal of Orthopsychiatry, 57, 279-286.
- Batık, D. (2020, 7 Ocak). Türkiye'de 70 Bin Kişi Sokakta Yaşıyor. Yeniçağ Gazetesi. Retrieved from <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/turkiyede-70-bin-kisi-sokakta-yasiyor-263338h.htm#:~:text=Genellikle%20'evsizler'olarak%20adland%C4%B1r%C4%B1lan%20sokakta,say%C4%B1s%C4%B1%2010%20bine%20yakla%C5%9Fm%C4%B1%C5%9F%20durumda.>
- Baum, S. and W. Burnes (1993). A National in Denial the Truth About Homelessness. San Francisco: Westview Pres.
- Bektaş, A. (2014). Evsizlik Olgusu ve Evsizlere Yönelik Sosyal Politikaları Hükümlü Evsizlere İlişkin Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Bender, K., Brown, S. M., Thompson, S. J., Ferguson, K. M. ve Langenderfer, L. (2015). Multiple Victimization Before and After Leaving Home Associated with Ptsd, Depression, and Substance Use Disorder Among Homeless Youth. Child Maltreatment, 20(2), 115-124.
- Best, S. and Kellner, D. (1991). Postmodern Theory: Critical Interrogations. New York: The Guilford Press.
- Biedrzycki, B. (2018). Homeless with Cancer: An Unrecognized Problem in the United States. Clinical Journal of Oncology Nursing, 22(6), 676-679.
- Binbay, T., Ulaş, H., Elbi, H. ve Alptekin, K. (2010). Türkiye'de Psikoz Epidemiyolojisi: Yaygınlık Tahminleri ve Başvuru Oranları Üzerine Sistematik Bir Gözden Geçirme. Türk Psikiyatri Dergisi, 22(1), 40-52.

- Birelma, Alpan: "Türkiye'de evsizlik: genel bir değerlendirme" Sosyal hizmet ve öteki, Der. P. Akkuş ve Ö. Başpınar Aktükün, Bağlam Yayınları, 2014, s. 291-326.
- Blau, J. (1992). The Visible Poor: Homelessness in United States. New York: Oxford University Press.
- BM Avrupa Ekonomik Komisyonu (2009). Group of Experts On Population and Housing Censuses. Erişim adresi: <https://www.unece.org/fileadmin/%0ADAM/stats/documents/ece/ces/ge.41/2009/7.e.pdf>
- Boyd, J. E., Otilingam, P. G. and Deforge, B. R. (2014). Brief Version of the Internalized Stigma of Mental Illness (ismi) Scale: Psychometric Properties and Relationship to Depression, Self Esteem, Recovery Orientation, Empowerment, and Perceived Devaluation and Discrimination. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 37(1), 17-23.
- Brallier, S., Southworth, S. and Ryan, B. (2019). Rolling Forward: Addressing Needs in the Homeless Community. *Journal of Social Distress and Homelessness*, 28(2), 186-192.
- Buzlu, S. ve Şahin, G. (2017). Ruh Sağlığının Değerlendirilmesi ve Klinik Karar Verme. Fatma Eti-Aslan (Ed.), *Sağlığın Değerlendirilmesi Klinik Karar Verme İçinde* (s. 253 - 280). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Cılga, İ. (2009). Sosyal Dışlanmanın Dinamiği, Bilimin, Mesleğin Dışlanması ve Öngörüler. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20 (2), 7-26.
- Coohey, C. and Easton, S. D. (2016). Distal Stressors and Depression Among Homeless Men. *Health & Social work*, 41(2), 111-119.
- Çakı, C., Karaca, M. ve Gazi, M. A. (2019). 21. Yüzyılın Sosyal Güvenlik Sorunu Olarak Evsizler: "Evsizler"i Konu Alan Reklam Kampanyaları Üzerine Göstergebilimsel Bir İnceleme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Dergisi*, 32, 505-527.
- Çakır, Ö. (2008). Sosyal Dışlanma, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 83-104.
- Çetinkaya Büyükbodur, A. ve Kayma, D. (2021). Gölgede Kalan Bir Sorun Alanı: Kadın Evsizliği. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(11), 1058-1076.
- Çolakoğlu, E. (2023). Söylem Analizi Yoluyla Türkiye'deki Evsizlere Dair Temsil ve Algıların İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Desai, R. A., Liu-Mares, W., Dausey, D. J. and Rosenheck, R. A. (2003). Suicidal Ideation and Suicide Attempts in a Sample of Homeless People with Mental Illness. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 191(6), 365-371.
- Doğan, Y. B. (2019). Evsizlik Kuramları ve Nedensellik: Eleştirel Bir Yaklaşım. *Sosyoloji Dergisi*. 7(13).
- Doğan, Y. B. (2021). Evsizler (Evsizliğin İnşası ve Evsizlerin Hayatta Kalma Stratejileri). İstanbul: Bir Yayıncılık.
- Dorbunsch, R. and Fischer, S. (1994), *Macro Economics, International Edition*, İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Edgar, B., Doherty, J. and Meert, H. (2004). *Immigration and Homelessness in Europe* (Bristol: Policy Press).
- Emek ve Adalet Derneği (2011). Türkiye'de Evsizlere Dair Rapor. Erişim adresi: <https://www.emekveadalet.org/wpcontent/uploads/Evsizler-icin-Rapor.pdf>
- Emek ve Adalet Platformu (2011). Türkiye'de Evsizlere Dair Rapor, Durum Tespiti, Avrupa Birliği Ülkelerinden Uygulama Örnekleri ve Talepler. Erişim adresi: <http://www.emekveadalet.org/>
- Erbay, E. (2013). *Evsizler Sokakların Görülme Yüzleri*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Ersin, A. ve İlhan, N. (2010). Evsizler ve Toplum Sağlığı. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(20).
- European Commission (2014). Erişim adresi: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1061&langId=en>
- Femi, O. (2017). *Causes of Homelessness and Ways to End and Prevent Homelessness* (Master). Hame University of Applied Sciences, Visamaki.

- Fitzpatrick, S. (2005). Explaining Homelessness: A Critical Realist Perspective. *Housing, Theory and Society*, 22(1), 1-17.
- Gaetz, S., Donaldson, J., Richter, T. and Gulliver, T. (2013). *The State of Homelessness in Canada 2013*. Canada: Canadian Homelessness Research Network Press.
- Genç, Y. (2016). Sokakta Yaşayanlar; Evsizlik ve Sokak Çocukları, H. H. Taylan ve S. Saruç (Ed.), *Sokak Sosyal Hizmeti ve Adli Sosyal Hizmet İçinde* (48-77). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Genç, Y. (Ed.). (2022). *Sokağın Öteki Yüzü: Evsizlik; Türkiye-Avusturya-İtalya-Macaristan Örneği*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Glasser, I. (1994). *Homelessness in Global Perspective*. G.K Hall; Maxwell Macmillan C New York: Toronto.
- Global Trends Report: "UNHCR - Global Trends Report 2021" (Çevrimiçi) <https://www.unhcr.org/62a9d1494/global-trends-report2021>, 22 Nisan 2024.
- Goel, Kalpana, Chowdhary and Richa. (2017). Living Homeless in Urban India: State and Societal Responses. *Faces of Homelessness in The Asia Pacific*, Routledge. 47-63.
- Gould, E. and Williams, R. (2010). Family homelessness: an investigation of structural effects. *Journal of Human Behavior in the Social Environment* (Cilt 20, s. 170-192). içinde UK, London: Routledge.
- Gowan, T. (2010). *Hobos, Hustlers and Backsliders: Homeless in San Francisco*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Gündüz, F. (2020). *Türkiye’de Evsizlik ve Evsizler Üzerine Bir İnceleme: Bir Politika Önerisi*. İzmir: Kâtip Çelebi Üniversitesi.
- Güngör, M. (2021). Sokakta Yaşayan 60 Yaşındaki Adam Elektrikli Battaniyeyle Soğuk Kış Gecelerini Geçiriyor. Anadolu Ajansı, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/sokaktayasayan-60-yasındaki-adam-elektrikli-battaniyeyle-sogukkis-gecelerini-geciriyor/2116227>, 22 Nisan 2024.
- Gürses, D. (2007). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 59-74.
- Harrison, M. (1999). Theorising homelessness and 'race'. P. Kennett ve A. Marsh (Dü) içinde, *Homelessness: exploring the new terrain* (s. 101-123). UK: Policy Press.
- Hope M, V. and Young, J. (1986). *The Faces of Homelessness*. Wilmington College of Ohio.
- Hossain, M. M., Sultana, A., Tasnim, S., Fan, Q., Ma, P., McKyer, E. and Purohit, N. (2020). Prevalence of Mental Disorders Among People Who Are Homeless: An Umbrella Review. *The International Journal of Social Psychiatry*, 66(6), 528- 541.
- Housing First: "Finnish Homelessness and Its Characteristics, 2010", (Çevrimiçi) http://www.housingfirst.fi/en/housing_first/homelessness_in_finland/finnish_homelessness_and_its_characteristics, 20.05.2024.
- Huszar, K., Sianni, A., Barna, M. and Somogyi, E. (2010). *Refugee Homelessness in Hungary* (Budapest: UNHCR).
- Hwang, S. W. (2001). Homelessness and Health. *Canadian Medical Association Journal*, 164 (1), 229-233.
- Işıkhan, V. (2002). *Kentlerin Gölgesinde Yaşayan Evsizler*. Ankara: Kardelen Ofset.
- Işıkhan, V. (2006). *Türkiye’de Evsizler Sorunu ve Sosyal Hizmet*. Antalya: Küreselleşen Dünya’da Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri ve Geleceği Sempozyumu.
- İçli, T. (1993). *Türkiye’de Suçlular-Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri*. Ankara: AKM Yayınları.
- Jackson, U. (1990). *An Ethnography of Homeless*. University of California, Los Angeles.
- Jones, L. (2020). Everything You Need to Know About Homelessness in Norway. Erişim adresi: <https://borgenproject.org/homelessness-in-norway/>
- Karaman, M. (2019). *Sosyal Dışlanma Bağlamında Evsizlik: İstanbul Örneği*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Sakarya.

- Kaya-Kılıç, A., ve Aslantürk, H. (2019). Socio-Demographic Characteristics of Homeless People and Their Experiences of Living On the Streets: Antalya Sample. *Journal of Society & Social Work*, 30(2): 417-437.
- Kennett, P. and Marsch, A. (1999). *Homelessness. Exploring the Terrain*. Great Britain: The Policy Press.
- Kim, Soyoung, Heo and Yong-Chang. (2017). *Homelessness in Korea: Lived Experience and Policy Issues. Faces of Homelessness in the Asia Pacific*, Routledge, 78-92.
- Koegel, P. (2007). Explaining homelessness. D. Levinson ve M. Ross (Dü) içinde, *Homelessness handbook* (s. 245-278). America: Berkshire Publishing Gr.
- Korkut-Owen, F. ve Demirbaş-Çelik, N. (2018). Yaşam Boyu Sağlıklı Yaşam ve İyi Hali. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(4), 440-453.
- Kovancı, O. (2003). Kapitalizm, Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Tarihsel Bir Deneyim: İngiliz Yoksul Yasaları. *Mülkiyetliler Birliği Vakfı Yayınları No:30*. Ankara.
- Köz: "ILO'ya göre İşsizlik Tanımı, 2003", (Çevrimiçi) http://www.kozonline.org/arsiv/pdk12/PDK12_17.htm, 19.01.2014.
- Kuhn, R. ve Culhane, D. P. (1998). Applying cluster analysis to test a typology of homelessness by pattern of shelter utilization: Results from the analysis of administrative data. *American Journal of Community Psychology*, 26(2), 207-232.
- Küçük, M. (2014). Kent Yoksulluğu ve Evsizlik. (İstanbul-Zeytinburnu Spor Kompleksi Barınma Evi Örneği). Unpublished Master Thesis. T.C. Sakarya University Social Sciences Institute, Sakarya.
- Küçük, M. (2018). Evsizlik ve evsizliği açıklayan teoriler. *İdealkent*, 9(24), 515-535.
- Layder, D. (2010). *Sosyal Teoriye Giriş* (3. Basım). (Ü. Tatlıcan, Dü.) İstanbul: Küre Yayınları.
- Lee, Barrett, Kimberly A. Tyler, James D. Wright: "The New Homelessness Revisited." *Annual review of sociology*, vol. 36, 2010, pp. 501-521.
- Levinson, D. and Marcy, R. (2007). *Homelessness Handbook*. Massachusetts, Berkshire Publishing Group LLC.
- Macdonald R., Marsh J. (2001). Disconnected Youth *Journal of Youth Studies*, 4(4), 373-391.
- Marsh, A. and Kennett, P. (1999). Exploring the Terrain. P. Kennett ve A. Marsh (Dü) içinde, *Homelessness: exploring the new terrain* (s. 1-17). UK: The Policy Press.
- McNaughton, C. (2009). Agency, Transgression and the Causation of Homelessness: A Contextualised Rational Action Analysis. *International Journal of Housing Policy*, 9(1), 69-84.
- Mejia-Lancheros, C., Lachaud, J., O'Campo, P., Wiens, K., Nisenbaum, R., Wang, R. and Stergiopoulos, V. (2020). Trajectories and Mental Health-Related Predictors of Perceived Discrimination and Stigma Among Homeless Adults with Mental Illness. *PloS One*, 15(2), 1-19.
- Meneviş, B. (2006). *Evsizler. DPT ve Türk Ulusal Ajansı*, Ankara.
- Morris, D. M. and Gordon, J. A. (2006). The Role of the Emergency Department in the Care of Homeless and Disadvantaged Populations. *Emergency Medicine Clinics of North America*, 24, 839-848.
- Mossman, D. and Perlin, M. (1992). Psychiatry and the Homeless Mentally Ill: A Reply to Dr. Lamb. *Am J Psychiatry*, 149(7), 951-957.
- Neale, J. (1997). *Homelessness and Theory Reconsidered*. *Housing Studies* (Cilt 12, s. 47- 61). içinde UK: Routledge.
- Nies, M A. and McEwen, M. (2001). *Community Health Nursing: Promoting The Health of Populations* (3rd ed.). W B. Saunders Company. 526-542.
- Nooe, R. M. and Patterson, D. A. (2010). The Ecology of Homelessness. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 20(2), 105-152.
- O'Flaherty, B. (1996). *Making Room. The Economics of Homelessness*. Harvard University Press, London.
- O'Sullivan, E. (2020). *Reimagining Homelessness: For Policy and Practice*, Policy Press.

- Omerov, P., Craftman, Å. G., Mattsson, E. and Klarare, A. (2020). Homeless Persons' Experiences of Health- and Social Care: A Systematic Integrative Review. *Health & Social Care in The Community*, 28(1), 1-11.
- Onur, B. (2000). *Gelişim Psikolojisi*, Ankara: İmge Kitapevi, 5(142,153,154).
- Ögel, K. ve Yücel, H. (2005). Sokakta Yaşayan Ergenler ve Sağlık Durumları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6,11-18.
- Özdemir, U. (2010). Evsizlik ve Evsizlere Genel Bir Bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2).
- Öztürk, O. ve Uluşahin, A. (2011). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. Ankara: Bayt.
- Paat, Y. F., Morales, J., Escajeda, A. I. and Tullius, R. (2021). Insights from The Shelter: Homeless Shelter Workers' Perceptions of Homelessness and Working with The Homeless. *Journal of Progressive Human Services*, 32(3), 263-283.
- Phipps, M., Dalton, L., Maxwell, H. and Cleary, M. (2019). Women and Homelessness, A Complex Multidimensional Issue: Findings from A Scoping Review. *Journal of Social Distress and Homelessness*, 28(1), 1-13.
- Poremski, D., Distasio, J., Hwang, S. W., and Latimer, E. (2015). Employment and Income of People Who Experience Mental Illness and Homelessness in A Large Canadian Sample. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 60(9), 379-385.
- Prigerson, H. G., Desai, R. A., Liu-Mares, W. and Rosenheck, R. A. (2003). Suicidal Ideation and Suicide Attempts in Homeless Mentally Ill Persons: Age-Specific Risks of Substance Abuse. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 38(4), 213-219.
- R. BURT, Marta. (1992). *Over The Edge: The Growth of Homelessness In The 1980s*. Urban Institute Pres.
- Raitakari, S. (2019). Explaining Homelessness as a Movement Using Metaphors in European Academic Writings of Homelessness. *Housing Studies*, 35(10), 700-1684.
- Ravehill, M. (2008). *The Culture of homelessness*. UK: Gower House.
- Ringwalt, C. L., Greene, J. M., Robertson, M. and McPheeters, M. (1998). The Prevalence of Homelessness Among Adolescents in the United States. *American Journal of Public Health*, 88(9), 1325-1329.
- Rocine, G. and O. Seigny (2001). "Homelesnes" Social Work with Groups. 23(4), 12-21.
- Rog, D. J. and Buckner, J. C. (2007). Homeless Families and Children. National Symposium on Homelessness Research, 3-5. (PDF) 5- Homeless Families and Children (researchgate.net).
- Rog, D. J. and Holupka, C. S. (2004). Interventions Housing. D. Levinson (Ed.). *Encyclopedia of Homelessness* (317-321). Lonson: Sage Publications.
- Rosa, A.S., and Bretas, A.C.P. (2015). Violence in The Lives of Homeless Women in The City of São Paulo, Brazil. *Comunicação Saúde Educação*, 19(53), 275-285. DOI: 10.1590/1807-57622014.0221
- Rosenthal, D., Mallett, S. and Myers, P. (2006). Why Do Homeless Young People Leave Home, Aust N Z J Public Health, 30(3), 281-285.
- Rossi, P. (1989). *Without Shelter. Homelessness in the 1980*. New York: Priority Pres.
- Rossi, Peter H. (1990). The Old Homeless and The New Homelessness in Historical Perspective. *The American psychologist*, 45(8), 954-59.
- Roth, D. G. and Bean, J. J. (1986). New Pescpectives On Homelessness: Finding from A Statewide Epidemiological Study. *Hospital and Community Psychiatry*, 37(7), 712-719.
- Rowell, H. (2020). Organizations Fight to End Homelessness in Hungary. Erişim adresi: <https://www.borgenmagazine.com/homelessness-in-hungary/>
- Roze, M., Vandentorren, S., van der Waerden, J. and Melchior, M. (2018). Factors Associated with Depression Among Homeless Mothers. Results of the Enfams Survey. *Journal of Affective Disorders*, 229, 314-321.
- Salit S. A., Kuhn, E. M., Hartz A. J., Vu, J. M. and Mosso A. L. (1998). Hospitalization costs associated with homelessness in New York City. *N Engl J*, 338:1734-1740.

- Sallan Gül, S. ve Sipahi, E. B. (2017). Eviçi Şiddetle Mücadelede Can Simidi Olan Kadın Sığınmaevlerinde Gizlilik ve Güvenlik Sorunsalının Aşılmasında Teknolojinin Rolü. *Toplum ve Demokrasi Dergisi Türkiye’de Dezavantajlı Gruplar Özel Sayısı*, 11(24), 81-106.
- Santos, G. C., Baptista, T. and Constantino, P. (2021). “Whose Baby Is This?”: Challenges for Homeless Women’s Right to Motherhood. *Cadernos De Saude Publica*, 37(5), 1-16.
- Schanzer, B. Dominguez, B. Shrout, P E. and Caton, C L M. (2007). Homelessness, Health Status, and Health Care Use, *American Journal of Public Health*, 97:464.
- Sermans, M. W. and Henry, M. (2010). Demographics of Homelessness Series: The Rising Elderly Population. Washington (DC): National Alliance to End Homelessness, 1-8.
- Sevil, H. T. (1998). *Uyğurturucu Bağımlılığı, Tanımlar, Sorunlar, Çözümler*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Shinn, M., Weitzman, B.C., Stojanovic, D., Knickman, J.R., Jimenez, L., Duchon, L., James, S., and Krantz, D.H. (1998). Predictors of Homelessness Among Families in New York City: From Shelter Request to Housing Stability. *American Journal of Public Health*, 88 (11), 1651-1657.
- Smith, C. M. and Maurer, F. A. (2000). *Community Health Nursing Theory and Practice* (2nd ed.). W B. Saunders Company. p.672-692.
- Somerville, P. (1992). Homelessness and the Meaning of Home: Rooflessness or Rootlessness. *International Journal of Urban and Regional Research*, 16 (4), (529-539).
- Somerville, P. (1997). The Social Construction of Home (Cilt 14). *The Journal of Architectural and Planning Research*.
- Sosyal Dışlanma Riski Bulunan Gruplar. (2020). Erişim Adresi: <http://www.manevisosyalhizmet.com/?p=306>, (08.08.2024).
- Springer, S. (2000). Homelessness: A proposal for a global definition and classification. *Habitat International*, 24(4), 475-484. Erişim adresi: [https://doi.org/10.1016/S0197-3975\(00\)00010-2](https://doi.org/10.1016/S0197-3975(00)00010-2)
- Şahin, T. (2009). *Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi*. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Şenses, F. (2014). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020). Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/bakan-selcuk-koronavirusle-mucadele-kapsaminda-evsizlere-konaklama-projesi-basliyor/>, (25.04.2024).
- TBMM. (t.y.). Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmelerinde Barınan Evsizler Hakkında İnceleme Raporu. https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/insanHaklari/belge/evsizler_raporu.pdf adresinden erişilmiştir.
- TDK. (2024). *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr>, (12.02.2024).
- Tessler, R., Rosenheck, R., and Gamache, G. (2001). Gender Differences in Self-Reported Reasons For Homelessness. *Journal of Social Distress and the Homeless*, 10(3): 243-254. DOI:10.1023/a:101668870769
- Thomas, T.N. (1995). Acculturative Stress in The Adjustment of Immigrant Families. *Journal of Social Distress and the Homeless*, 4(2): 131-142. DOI: 10.1007/bf02094613
- Tsemberis, S. (2004). “Housing First” Approach. D. Levinson (Ed.). *Encyclopedia of Homelessness İçinde* (277-281). London: Sage Publication.
- Tuncay, T. (2003). *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Türkcan, S. ve Türkcan, A. (1996). Psikiyatri ve Evsizlik: Bir Gözden Geçirme Çalışması, *Düşünen Adam*, 9(4):8-14.
- Türkdoğan, O. (2007). Kimlik-Göç-Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği. *Journal of Economy Culture and Society*, 36, 1-14.
- U.S. HUD. (2008). A Guide to Counting Unsheltered Homeless People, https://www.hudexchange.info/resources/documents/counting_unsheltered.pdf. Erişim tarihi: 19.04.2024.
- Uluğtekin, S. (1997). *Sokak Çocukları*, İstanbul, Bizim Büro Basımevi.

- UNDP. (1997). Human Development Report. New York: Oxford University Press.
- Ünal, G. (2005). Aile İçi Şiddet. Aile ve Toplum Dergisi, 2(9).
- Van, R. (1993). Homelessness Families. Causes, Effects and Recommendations. New York: Garland Publishing.
- Watson, S. (1999). A Home Is Where the Heart Is: Engendering Notions of Homelessness. P. Kennett ve A. Marsh (Dü) İçinde, Homelessness: Exploring The New Terrain. Uk: Policy Press.
- Watson, S. and Austerberry, H. (1986). Housing and Homelessness: A Feminist perspective. London: Routledge and Kegan Paul.
- WHO. (2020). Constitution of the World Health Organization. Geneva: World Health Organization.
- Wiecha, J. L., Dwyer, J. T. and Dunn-Strohecker, M. (1991). Nutrition and Health Services Needs Among the Homeless. Public Health Reports, 106(4), 364-374.
- Wisner, B. (1998). Marginality and Vulnerability. Applied Geography, 18 (1): 25-33.
- World Population Review (2024). Homelessness by Country 2024, Retrieved February 18, 2024, from <https://worldpopulationreview.com/country-ranking/homeless-by-country>
- Yağcı, M. (2009). Ankara'da Evsiz Ölümleri. (Uzmanlık tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yener, R. (2012). Amerika'da Barınma Evleri (Homeless Shelteres). Erişim adresi: <https://www.akwa.us/amerikada-barinma-evleri/>
- Yeter, A. (2018). Sivil Toplum Kuruluşlarının Evsizlere Yönelik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi (8), 17, 34-60.
- Ziefert, M. ve Brown, K. S. (1991). Skill Building for Effective Intervention with Homeless Families. Families in Society, 72(4), 212-219.

İnternet Kaynakları

- <http://www.cpa.org.uk/information/reviews/CPA-Rapid-Review-Diversity-in-Older-Age-Older-Homeless-People.pdf>. Erişim tarihi: 21.02.2024
- <http://www.homelesshub.ca>. Erişim tarihi: 19.01.2024
- http://www.homelessnessaustralia.org.au/sites/homelessnessaus/files/2017-07/Homelessness_and_Women.pdf. Erişim tarihi: 01.03.2024
- <http://www.yandex.com.tr/gorsel/search?lr=11508&source=serp&text=maslow%20ihtiyaçlar%20hiyerarşisi>
Erişim tarihi: 01.08.2024

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ARAŞTIRMACI BİLGİLERİ

EĞİTİM BİLGİLERİ

ARAŞTIRMA DENEYİMİ
